

Forord

Takk til veilederne mine, navneforsker, dr.art. Eli Johanne Ellingsve og førsteamanuensis Heidi Brøseth ved Institutt for språk og litteratur hos NTNU for god veiledning og tålmodighet gjennom hele prosessen, allerede fra sommeren 2013, da planleggingen av oppgaven så smått hadde kommet i gang, til det ferdige produktet nå på tampen av 2015. En særlig takk til Eli, som har vært den faglige veilederen gjennom prosjektet, for gode, konstruktive tilbakemeldinger som har økt den faglige forståelsen min betraktelig, og for å alltid være imøtekommende og tilgjengelig. Det betød mye i høst, da tidsnøden kom.

Jeg vil med dette også takke alle informantene som så velvillig inviterte meg inn i stuen sine og serverte av et oppkomme av kunnskap om lokalitetene, folket og livet i Åfjord før i tida. Dessverre kunne ikke navnene som jeg samlet inn hos Mary Finseth, John Strand, Astrid Aagesen og Lars Aune bli inkludert i oppgaven, da oppgaveområdet etter hvert måtte innskrenkes for å møte oppgavekravene, men disse skal ha så mye takk for bidragene deres, og jeg skal sørge for at også disse navnene skal føres inn i den kommende stedsnavndatabasen til Språkrådet. Det er informantene Lars Flenstad, Elna Wold, Bjørg Vinje og Kristian Magnus Braseth som bidro med navnene i denne oppgaven, i tillegg til å hjelpe meg med å kartfeste navnene funnet i skolebarnsoppskriftene fra 1933, og disse må det selvfølgelig rettes en gedigen takk til – jeg håper at jeg klarte å formidle det dere fortalte meg på en korrekt måte; forekommer det feilinformasjon i oppgaven er dette selvsagt på min kappe. Jeg skylder også Jan Håvard Braseth en takk for å ha latt meg låne skoleoppgaven han skrev i 1991 om stedsnavnene på Rånes. Jeg vil også takke Helge Humstad hos Åfjord kommune og Hallgeir Vingen hos Åbygg as for å ha vært hjelpelige med å skrive ut kart for meg.

Til slutt vil jeg sende en takk til min kjære tålmodige Mads som har fungert som både alenefar og husfar gjennom hele denne høsten slik at jeg hadde mulighet til å skrive denne oppgaven. Lille Benjamin fortjener også en takk, for med ham kom også motivasjonen. Jeg har kost meg gjennom hele skriveprosessen, til og med i de hektiske siste ukene. Det kan bare bety at jeg valgte rett oppgave for meg, og jeg håper at jeg får muligheten til å gjøre lignende arbeid senere i livet.

Åfjord, 12.11.15,
Iris Aarvik Larsen

Til mitt kjære Åfjord.

Forkortinger og tegn

adj. = adjektiv

adv. = adverb

best.f. = bestemt form

bl.a. = blant annet

BON = Bokmåls- og nynorskordlista (UiO)

ca. = cirka

dvs. = det vil si

eg. = egentlig

eks. = eksempel

el. = eller

el. l. = eller lignende

f. = femininum

f.eks. = for eksempel

g. = gang

ggr. = ganger

gnr. = gårdsnummer

hhv. = henholdsvis

inf. = infinitiv

jf. = jamfør

JHB = Jan Håvard Braseths skoleoppgave
Stedsnavn på Rånes

lat. = latin

lty. = lågtysk

m. = maskulin

mno. = mellomnorsk

n. = nøytrum

NG = *Norske Gaardnavne* (Rygh)

NO = Norsk Ordbok (Samlaget)

nom. = nominativ

NSL = Norsk stadnamleksikon

NøO = Norrøn ordbok

oppt. = opptalt

osv. = og så videre

pga. = på grunn av

pl. = plural

pret. = preteritum

ref. = refererer til

s. = side

sg. = singular

sic. = slik

SKO = skolebarnsoppskriftene (ca. 1933)

sms. = sammensatt

st. = stemt

stk. = stykk

subst. = substantiv

ubest.f. = ubestemt form

usms. = usammensatt

ust. = ustemt

utm.l. = utmerkingsledd

v. = verb

' = bitrykk

^ = cirkumfleks

' = tonelag 1

" = tonelag 2

* = konstruert form / finnes ikke belegg for

[ ] = IPA-skrift

'' = eks. på ortografisk skrivemåte / definisjon
fra ordbok

: = lang vokal

< = kommer fra

« » = kort sitat

† = utdødd navn

Innhold

<u>Forord</u>	
<u>Forkortinger og tegn</u>	
<u>Innhold</u>	
<u>1 Innledning</u>	<u>s. 1</u>
<u>1.1 Kort om oppgaven</u>	<u>s. 1</u>
<u>1.2 Kilder</u>	<u>s. 1</u>
<u>1.3 Problemstilling</u>	<u>s. 3</u>
<u>2 Om Åfjord</u>	<u>s. 4</u>
<u>3 Metode og gjennomføring</u>	<u>s. 6</u>
<u>4 Åfjordsdialekta i korte drag</u>	<u>s. 7</u>
<u>5 Hva er et stedsnavn?</u>	<u>s. 17</u>
<u>6 Normering</u>	<u>s. 20</u>
<u>7 Grunnord</u>	<u>s. 21</u>
<u>7.1. Naturord</u>	<u>s. 21</u>
<u>7.2 Kulturord</u>	<u>s. 48</u>
<u>7.3 Funksjonelle grunnord</u>	<u>s. 64</u>
<u>8 Grunnordløse navn</u>	<u>s. 66</u>
<u>9 Utmerkingsledd</u>	<u>s. 71</u>
<u>9.1 Relasjon</u>	<u>s. 71</u>
<u>9.2 Leie</u>	<u>s. 72</u>
<u>9.3 Utseende</u>	<u>s. 73</u>
<u>9.4 Alder</u>	<u>s. 74</u>
<u>9.5 Naturforhold</u>	<u>s. 75</u>
<u>9.6 Flora og fauna</u>	<u>s. 77</u>
<u>9.7 Folk, fe og fantasiskapninger</u>	<u>s. 79</u>
<u>9.8 Menneskelig virksomhet</u>	<u>s. 81</u>
<u>9.9 Blandet betydningsinnhold</u>	<u>s. 84</u>
<u>10 Bostedsnavn og navn på fritidseiendommer</u>	<u>s. 85</u>
<u>11 Navnedød</u>	<u>s. 92</u>
<u>12 Konklusjoner</u>	<u>s. 97</u>
<u>Litteratur</u>	<u>s. 98</u>

Vedlegg 1: Midlertidige linker til kart

Vedlegg 2: Navneregister

Vedlegg 3: Grunnordregister

Vedlegg 4: Navn funnet i SKO

Vedlegg 5: Navn funnet i JHB

Sammendrag

1 Innledning

1.1 Kort om oppgaven

Denne oppgaven tar for seg navnene langs den ytterste delen av den nordlige siden av Åfjorden i Åfjord kommune i Sør-Trøndelag, fra Selnes og innover fjorden til og med Rånes. Oppgavens formål er todelt: Det første formålet er å finne, tolke og bevare navnene som har vært i området for ettertida. Muligens er jeg allerede for seint ute, for mange navn som har vært i området har allerede dødd ut; dette viser også navnetilfanget mitt –26 % av navnene i tilfanget er allerede gått ut av bruk. Det andre formålet er et ønske om å bidra til å gi en forståelse for levemåten og hva som har vært viktig for åfjordingene som har bodd i generasjoner i området, vist gjennom navnene som er gitt i området.

Dette er en relativt kort oppgave sammenlignet med mange andre stedsnavnsgranskinger med sitt navnetilfang på 338 navn, men den er godt innenfor rammene for dagens krav til masteroppgaver for lektorstudenter ved NTNU. Det hadde vært mulig å gå dypere og breiere i navnematerien, men dette tillater verken kravs- eller tidsrammen. Jeg forsøker likevel å behandle navnene i tråd med en tradisjonell navnegranskingsoppgave, i tillegg til å avslutningsvis gi en kort kommentar til navnedøden som har skjedd de siste 80 årene i området.

1.2 Kilder

I denne oppgaven har jeg i alt fire forskjellige kildegrupper til navn i området:

- 1: Levende informanter (To fra Øyan-Selnes-området og to fra Rånes-området)
- 2: Skolebarnsoppskriftene fra ca. 1933
- 3: Jan Håvard Braseths skoleoppgave med stedsnavn på Rånes fra 1991
- 4: Enkeltnavn funnet hos andre personer, samt kartnavn, navn i *Åfjord gårds- og slektshistorie* (Bueng, 2009) og navn i *Åfjord og Jøssund gårdshistorie* (Hansen, 1956). Magnhild Nesheims hovedoppgave *Stadnamn i Åfjord* (1981) har også vært viktig for bl.a. tolkningsarbeidet i oppgaven.

Den første gruppa, levende informanter (1), var i utgangspunktet ment å være den eneste kilden til navn i oppgaven. Dette er mennesker av den eldre generasjonen som har vokst opp i området, og som har bodd på stedet hele eller store deler av sitt voksne liv. Informantene i denne oppgaven er:

Lars Flenstad (f. 1931)

Elna Wold (f. Eide, 1938)

Bjørg Vinje (f. Rånes, 1935)

Kristian Magnus Braseth (f. 1938)

Alle disse kjenner deler av oppgaveområdet svært godt, og hadde alle forutsetninger for å bidra med de fleste stedsnavnene som blir brukt i området, samt å gi opplysninger om lokalitetene disse tilhører. Særlig Lars Flenstad og Kristian Magnus Braseth har hatt inngående kunnskap om navnene. Antagelig skyldes dette at disse har drevet gård i området, og dermed kjenner inn- og utmark godt gjennom dette arbeidet. Også de andre informantene kjenner området godt, med bakgrunn i at de har vokst opp i området og vært med på arbeidet i både inn- og utmark, f.eks. klippfiskarbeid, generelt jordbruksarbeid og skogsbruk.

En annen svært viktig kilde til navn i denne oppgaven er de såkalte skolebarnsoppskriftene (SKO) (2) fra innsamlinger som ble satt i gang tidlig på 1930-tallet i regi av professor og leder av stadnamnarkivet, Gustav Indrebø. SKO besto av et «spyrjeskjema til innsamling av stadnamn» som ble sendt ut til folkeskolene og delt ut til elevene av læreren. Skjemaet ba eleven om å skrive ned alle navn på eller i nærheten av bruket i fem kategorier: A: Hjemme på gården; B: I skog eller utmark; C: På stølen og fjellet; D: Oppetter stølsveien og skogsveien og E: I fjæra og ute på sjøen eller vatn. Man ble bedt om å skrive navnet slik det ble sagt på bygdemålet, og å skrive i parentes hvilken type lokalitet det er navn på. Jeg har funnet i alt åtte skjema som inneholder navn på lokaliteter innen mitt oppgaveområde, fra Selnes (3 stk.), Eidem (1 stk.) og Rånes (4 stk.). Det er vekslende kvalitet på disse oppskriftene, både med hensyn til rettskriving og opplysninger om lokaliteten, men takket være disse kildene, har jeg fått over 100 navn i tillegg til navnene jeg hadde samlet inn på forhånd hos informantene. Jeg har kun tatt med de navnene jeg vet hører til innen oppgaveområdet eller har god grunn til å tro at hører til her. Den største ulempen med hele skolebarnsprosjektet er at ingen navn er kartfestet. Mange navn har jeg fått kartfestet ved hjelp av levende informanter, men noen navn forblir uten kartfesting som følge av at de har gått ut av bruk. Det er usikkert hvilket årstall skolebarnsoppskriftene fra Åfjord ble gjort, men antagelig skjedde det på begynnelsen av 1930-tallet, siden skjemaarkene er merket med -33.

Helt på tampen av masterprosjektet mitt, da jeg var hjemme hos Kristian Magnus Braseth på Bakkan for å få hjelp med kartfestingen av navnene fra SKO, ble jeg informert om at sønnen på gården, Jan Håvard Braseth (JHB), hadde laget en oppgave om stedsnavn fra Rånes da han gikk på ungdomsskolen (3). Alle funnene i denne oppgaven er samlet etter alfabetisk rekkefølge i et kartotek, med lydskrift og

informasjon om lokaliteten, i tillegg til å være markert på kart. Oppgaven fra 1991 bidro med mange interessante opplysninger, og også noen nye navn.

Den siste gruppa (4) er aller minst, og det er bare noen ytterst få navn jeg har hentet herfra, som ikke ble nevnt av noen av de ovennevnte kildene. Dette er navn som jeg selv husker at blir brukt eller har vært brukt da jeg var yngre (som Rhodos, s. 66), samt navn som finnes på kartet og navn jeg finner i gårdshistoriebøkene og Oluf Ryghs *Norske Gaardnavne*. Navnene som er funnet i de tre sistnevnte kildene har ikke kommet med i selve navnetilfanget, men er kun brukt som tilleggsinformasjon eller støtte for fortolkning av navn i selve navnetilfanget (f.eks. Sjøgjerdet, se s. 48).

Magnhild Nesheims hovedoppgave om stedsnavn i Åfjord fra 1981 har vært en svært god støtte, bl.a. for å forstå betydningen av visse appellativ funnet i navnetilfanget. Jeg har også sett mot denne oppgaven da jeg skulle bestemme meg for hvordan min oppgave skulle systematiseres, og jeg har også brukt denne oppgaven for å sammenligne hvordan enkelte dialekttrekk har endret seg (eller bestått) på de ca. 35 årene som skiller våre oppgaver.

1.3 Problemstilling

I og med at min oppgave har to typer kilder; nye navnekilder (informanter + JHB) og gamle kilder (SKO), er det naturlig at oppgaven får en todelt problemstilling. Den første er generell, og ser hele navnetilfanget som en helhet, mens den andre er vinklet mot de eldre navnekildene:

- 1) Hvilke opplysninger kan stedsnavnene langs Åfjorden gi oss om natur, virksomhet, levevilkår og tro i området?
- 2) Hvor stor har navnedøden vært i området i løpet av de siste 80 årene? Hva skyldes det at navn går ut av bruk, og hvilke typer navn er det som har lidd aller mest?

2 Om Åfjord

2.1 Generelt om Åfjord

Åfjord kommune dekker 954 km², og ligger på Fosenhalvøya i Sør-Trøndelag. Naturen er variert; med både trøndersk skjærgård, fjorder, øyer og halvøyer ut mot kysten, og daler, skoger, elver, fjell og vidde lenger innover i landet, kan Åfjord sies å være et Norge i miniatyr. Kommunen strekker seg om lag 30 km inn i landet, og grenser mot Nord-Trøndelag i øst. De to fjordene Åfjorden og Skråfjorden kommer inn fra sørspissen av kommunen og skjærer inn i landskapet mot nordøst, mens kommunen finner sin naturlige avgrensing i nord mot nabokommunen Roan langs Skjørafjorden (Skjørin). Per 1. januar 2015 bodde det 3248 mennesker i Åfjord kommune (Statistisk Sentralbyrå, 2015). Ved innføringen av det kommunale selvstyret i 1837 besto Åfjord kommune av Å og Jøssund kirkesogn, men disse ble senere (1896) delt opp i Å og Jøssund herreder. Å herred ble i 1934 omdøpt til Åfjord herred. Kommunen Åfjord som vi kjenner den i dag ble opprettet i 1964, da Stoksund kommune ble en del av Åfjord, og Jøssund ble en del av nabokommunen Bjugn. Åfjord er fra gammelt av en jordbruksbygd, med fiske og skogdrift som andre viktige næringer. Det drives fortsatt utstrakt jordbruk i kommunen, men antall gårder har minket betraktelig, grunnet nedleggelse eller sammenslåing av gårdsbruk.

2.2 Selnes – Rånes: Innsamlingsområdet

Området langs Åfjorden fra Selnes til og med Rånes er i fokus i denne oppgaven. Innsamlingsområdet berører fire av de 68 matrikelgårdene i dagens Åfjord: Rånes (gnr 63), Eidem (gnr 64), Øyan (gnr 65) og Selnes (gnr 66), men tar ikke for seg noen av disse i sin helhet, siden alle strekker seg for langt innover i landet, bort fra Åfjorden. Denne oppgaven tar kun for seg de lokalitetene, og dermed stedsnavnene, som ligger i umiddelbar nærhet til Åfjorden, dvs. innen 3-500 meter fra fjorden.

Jeg synes likevel det er ryddig å gi en presentasjon av innsamlingsområdet inndelt etter matrikelområdene, og begynner i innsamlingsområdets ytterste del, Selnes, som er navnet på halvøya som er siste landfaste sted før Åfjorden og Skråfjorden møtes. Straumen like utenfor Selnes fungerer som et skille mellom de to fjordene, men også som et grensemerke mot Jøssund og Bjugn kommune. En bred og kjørbar kjerreveg fra Å til Straumen utenfor Selnes ble så tidlig som i 1844 ferdigstilt og tatt i bruk, slik at presten lettere kunne ferdes fra sitt hovedsete som var kirken inne i Å, og ut til annekskirken som lå i Jøssund. Fra den ytterste delen på Selnes er det kort over til Tiltrem i Jøssund, og her hadde man også fergeforbindelse over fram til 1950-tallet (Bueng, 2009). Den nordvestlige delen av Selnes består av flat, dyrket mark som ligger åpent mot havet. Bebyggelsen er stort sett

konsentrert til denne siden av neset. Den sørøstlige delen av Selnes preges av et mer kupert terreng, med krattskog, berg og fjell.

Litt innover langs Åfjorden finner vi halvøya Øyan. Dette er ikke en stor halvøy, men på 1800-tallet var administrasjonssetet for kommunen plassert her, med både tingsete og handelssted. Å kommunes første ordfører, Thore Petter Berg, bodde på gården Øyan og eide det som sto igjen av det som en gang ble kalt «Åfjordsgodset». I 1837 ble Berg den første ordføreren i kommunen, og gården på Øyan ble det naturlige administrasjonssetet. Selv om Berg dro fra bygda i 1859, fortsatte Øyan å være administrasjonssete for Aafjord herred fram til 1896, da administrasjonen ble flyttet inn til Å. Øyan fortsatte som handelssted til et stykke ut i 1900-tallet (Bueng & Engen, 2002).

Selve hovedgården Eidem tilhører ikke innsamlingsområdet i denne oppgaven, men det gjør den sørlige delen av matrikelområdet. I langstrekket mellom Øyan og Rånes finner man Reitan, Vikan og Sør-Eidem, et relativt sparsomt bebygd område, med unntak av én gård, et ungdomshus og noen fritidseiendommer. Landskapet er ulendt her, med små bukter og vikar mot fjorden, og lauvskog og små berg som bryter opp mellom de små ekrestykkene. Ovenfor bilveien som går gjennom området, stikker et høyere bergparti opp som et skille mellom åfjordssida og skråfjordssida av landstripa mellom de to fjordene.

Like innenfor Sør-Eidem stikker Rånes ut som en lang og smal halvøy inn i Åfjorden. Mellom Sør-Eidem og Minde på Rånes er det ingen veiforbindelse, men fjell og gjenvokst skog; dermed har det blitt lite samhandling mellom disse grendene, spesielt etter at veiforbindelsen tok over for sjøveien som enkleste kommunikasjonsmåte, på tross av relativt korte avstander. Like utenfor vestsiden av Rånes ligger Øyaøya og Rånesøya. På vestspissen av Rånes ligger de gamle gårdene Minde og Sjøgarden, samt noen boliger og fritidsboliger idyllisk til mot havgapet, men følger man fjorden innover, oppdager man at det ikke er noen form for ytterligere bosetning langs fjorden før på østspissen av halvøya. Matrikelgården Rånes, samt flere andre gårder og eiendommer, ligger godt innpå neset, et godt stykke fra fjorden, og er dermed ikke en del av innsamlingsområdet. Østkanten av Råneshalvøya gjør seg bemerket i landskapet med flere vikar, skjær og holmer. Det er flere boliger og gårder her. På Fiskberga, like innenfor Tjeldskjæret, pleide man tidligere å tørke klippfisk. I en liten kilometer fra den langgrunne fjæra innerst i østspissen av neset er det ingen bebyggelse innover langs fjorden. Her er det stort sett berg, skog og kratt og generelt ulendt terreng. Rundt Liaskjæret og på Råneslia er det noen hytter og fritidsboliger, samt et ungdomshus. Innsamlingsområdet stopper ved innløpet til Dragseidvågen og på bakken opp fra Råneskrysset. Her er det i dag gjenvokst med lauvskog

3 Metode og gjennomføring

Ved innsamling av navn hos informanter brukte jeg et innsamlings skjema lignende det Peter Hallaråker anbefaler i sin bok *Innføring i stadnamn* (1997) der jeg skrev opp nummererte stedsnavn, lokalitetstype, lydskrift og annen informasjon. I de første rundene hos informantene markerte jeg navene på papirkart, men etterhvert fant jeg ut at det var enklere å heller laste ned kart fra norgeskart.no på PDF, og markere lokalitetene ved hjelp av noteringsverktøyet i Adobe. Lokalitetene som var kartfestet på papirkart ble også ført inn i de samme PDFene. Link til de digitale kartene legges ved bak i oppgaven, og disse får være gode nok i påvente av at Språkrådets stedsnavnsdatabase skal komme i drift – navnene skal innføres her når denne er i drift.

Etter at jeg rundt årsskiftet 2013-2014 hadde vært hos informanter fra Selnes til Monstad og samlet inn stedsnavn, oppdaget jeg (etter tips fra veileder) at det fantes flere relevante skolebarnsoppskrifter arkivert. Her fant jeg mange spennende navn, mange kjente jeg igjen fra innsamlingsarbeidet hos informantene, men det var også overraskende mange ukjente navn. Oppgavelyden endret seg litt da jeg innså at jeg hadde fått et altfor stort navneomfang i forhold til oppgavekravet. Jeg var nødt til å kutte ned oppgaveområdet kraftig, og de innsamlede navnene fra Råneskrysset og inn mot Monstad måtte legges vekk. Jeg bestemte meg for å kun fokusere på navnene langs Åfjorden fra Selnes t.o.m. Rånes, samt å finne ut hvilke navn fra SKO som hadde gått ut av bruk, og hvorfor. For å få en vurdering av hvilke navn fra SKO som var relevante for mitt oppgaveområde, måtte jeg på nye informantbesøk. På det ene besøket kom jeg over J.H. Braseths skoleoppgave om stedsnavn på Rånes, og dermed ble navnebanken enda fyldigere.

Etter at alle navnene var funnet, ble disse digitalt innført, transkribert med IPA-lydskrift og inndelt i kategorier: Grunnord, som igjen var inndelt i natur- og kulturnavn og funksjonelle grunnord, og utmerkingsledd. De få navnene som ikke like lett lot seg inndele under navn med grunnord og utmerkingsledd, ble kategorisert som grunnordløse navn. Derfra ble alle navn først fortolket individuelt utfra kategoriene etter en etymologisk tilnæringsmåte: Jeg så på hvilke appellativer og andre målføreord som kunne spores i navnene, hvilken bøyning navnene hadde og hvilken forbindelse navnene kunne ha til lokaliteten de var knyttet til. Etter dette så jeg spesielt på de utdødde navnene og forsøkte å gi en kort forklaring til hvilke navn fra skolebarnsoppskriftene som hadde dødd ut siden 1930-tallet, og hvorfor de har gjort det. Mesteparten av oppgaven er skrevet i tidsrommet august til november 2015.

4 Åfjordsdialekta

I denne oppgaven gis kun en kortere utgreiing av de hovedtrekkene i målføret som er relevant for en stedsnavngransking. Jeg har funnet god støtte i Arnold Dalens redegjørelser for fosenmålet i *Trøndersk språkhistorie* (2008) i utformingen av dette kapittelet. En mer utførlig redegjørelse av åfjordsdialekta kan man f.eks. finne i Magnhild Nesheims hovedoppgave fra 1981.

4.1 Lydene – IPA som transkripsjonsverktøy

Uttale av ord kan variere fra grend til grend og fra person til person, og både alder, yrke og kjønn vil nok kunne ha innvirkning på uttalen hos hver informant. Likevel ser det ut til at dialekttrekkene hos innbyggere i grendene i innsamlingsområdet er ganske enhetlige; det er ingen veldig store forskjeller i uttale av ord hos informantene.¹

Jeg benytter meg av IPA (International Phonetic Alphabet) for å kunne gjengi uttalen av navnene nøyaktigere enn hva tradisjonell ortografi kan tilby. Nedenfor er en oversikt over IPA-tegnene jeg benytter meg av i lydgjengivelsen:

Vokalfonem		Konsonantfonem	
Ortografisk tilsvare	IPA	Ortografisk tilsvare	IPA
a, åpen bakre urundet	ɑ	b, st. bilabial plosiv	b
e, halvåpen fremre urundet (kort)	ɛ	d, st. alveolar plosiv	d
e, halvtrang fremre urundet (lang)	e	rd, st. retrofleks plosiv	ɖ
e, schwa (kort og trykklett)	ə	dj, st. palatal plosiv	ɟ
i, lax (kort)	ɪ	f, ust. labiodental frikativ	f
i, trang fremre urundet (lang)	i	g, st. velar plosiv	g
o, halvtrang bakre rundet	u	h, ust. frikativ	h
u, trang midtre rundet	ʊ	j, st. palatal frikativ	j
y, lax (kort)	ʏ	k, ust. velar plosiv	k
y, trang fremre urundet (lang)	y	kj-lyd, ust. palatal frikativ	ç
æ, ash	æ	l, st. alveolar lateral	l

¹ Likevel; åfjordinger som kommer fra andre grender i kommunen, særlig de øvre dalstrøkene, vil kanskje komme til å reagere på at de ikke kjenner seg igjen i uttalen eller bøyningen av enkelte ord. Disse bes huske på at det er uttalen av ord i den delen av Åfjord som innbefatter innsamlingsområdet denne dialektredegjørelsen vil omhandle.

ø, halvåpen fremre rundet (kort)	œ	l, st. retrofleks flapp (tjukk l)	ɾ
ø, halvtrang fremre rundet (lang)	ø	lj, st. palatal lateral	ʌ
å, halvåpen bakre rundet (kort)	ɔ	tl, ust. alveolar lateral frikativ	ɸ
å, halvtrang bakre rundet (lang)	o	m, st. bilabial nasal	m
		n, st. alveolar nasal	n
		ng, st. velar nasal	ŋ
		rn, st. retrofleks nasal	ɳ
		nj, st. palatal nasal	ɲ
		p, ust. bilabial plosiv	p
		r, st. alveolar trille	r
		r, st. alveolar tapp	ɾ
		t, ust. alveolar plosiv	t
		rt, st. retrofleks plosiv	ɽ
		rl, st. retrofleks lateral	ɭ
		tj, ust. palatal plosiv	c
		s, ust. alveolar frikativ	s
		sj-lyd, ust. postalveolar frikativ	ʃ
		v, st. labiodental frikativ	v

Tabell 1: Oversikt over alle IPA-tegn

Alle lyder og ord som blir transkribert ved hjelp av IPA vil skrives i klammer, eks.: [ˈnyːˌvœɪn]

Plasseringen av [ˈ] eller [ˌ] viser hvor hovedtrykket i ordet er, mens [,] angir en eventuell stavelse med bitrykk. Bitrykket påvirker ikke tonelaget, det er det kun trykket i hovedstavelsen som gjør: [ˈ] viser at ordet skal uttales med tonelag 1, mens [ˌ] viser at ordet skal uttales med tonelag 2.

Vokallengde markeres i transkripsjonen med [:] for lange vokaler, mens konsonantlengde og korte vokaler ikke markeres spesielt. Cirkumflekstonelag markeres med [^]. Hele ord skrevet i dagens ortografi vil markeres med ‘ ’, eks.: ‘kaste’, mens alle gammelnorske ord skrives i kursiv, eks. *straumr*, m. Alle navn skrives uten noen annen markering enn stor forbokstav, eks.: Nordvikan, Selnes og Vannavika. Navn som har gått ut av bruk markeres med †, eks. †Kråkreirhallaren.

4.2 Noen trekk ved dialekta

Åfjordsdialekta er en variant av fosenmålet, som er en underkategori av den store hovedkategorien trøndersk innenfor de norske dialektene. Dialekta har alle de typiske trønderske trekkene som

jamvekt, apokope, cirkumflekstonelag, palatalisering, lågtone, veksling mellom tonelag 1 og 2 og senkning; dette vil bli utgreid i korte drag nedenfor. En kort fremstilling av lydsystem og bøyningssystem følger videre på.

4.3 Jamvekt, apokope og cirkumflekstonelag

I moderne norsk er alle trykkstavelser lange, med enten lang vokal fulgt av kort konsonant, eller kort vokal fulgt av lang eller sammensatt konsonant. I gammelnorsk kunne man derimot også ha korte trykkstavelser, altså kort vokal og kort konsonant. Siden har uttalen av ordene med disse korte trykkstavelser utviklet seg, enten ved å forlenge vokalen, eller ved å forlenge konsonanten. Kort forklart innebærer jamveksregelen at vokalen i den andre stavelsen i ord i visse ordgrupper innenfor samme kategori har utviklet seg ulikt: I én gruppe verb i infinitiv har den gamle endingsvokalen falt helt bort, mens i en annen gruppe har man bevart endingsvokalen -a usvekket. Verb i infinitiv i gammelnorsk som opphavelig hadde lang førstestavelse, som *kasta*, *fiska* og *brenna*, blir på dialekta uttalt ['kast], ['fesk] og ['brɛɲ] og går under gruppen overveksord. Verb i infinitiv som opprinnelig på gammelnorsk hadde kort førstestavelse, som *vera*, *koma* og *vita*, blir i dag uttalt som ['uæra], ['kɔma] og ['uæta] i Åfjord, og går under gruppa jamveksord. Disse ordene har fått beholde den opprinnelige endelsesvokalen, men i tillegg har de fått forlenget konsonanten (Dalen, 2008: 25-26). I ord der den opprinnelige trykklette vokalen har falt vekk, som [çø:p] (gno. *kaupa*), [kaλ] (gno. *kalla*), [drek] (gno. *drykkja*), [çɛst] (gno. *kista*) og [stvc] (gno. *stykki*), har man apokope. En bør imidlertid være klar over at ikke alle ord som ender med trykklett -e i østnorsk blir apokopert i dialekta: Svake hankjønnsord, som ['jakə], er uten apokope i dialekta. Man finner apokope i overveksord i disse ordgruppene:

- infinitiv av verb: [hɔp], [ʃlæp], [dɔɲs], [fɹi:r]
- fortid av svake e-verb: [ɪɲvɛstɛ:t], [ly:st], [spu:t]
- ubestemt form av svake hankjønnsord: [rɔt], [uæsk], [uɛɪɔ] ('jente')

I dette området har man størst forekomst av den varianten av jamning som kalles tiljamning, og dette innebærer at vokalen i førstestavingen har nærmet seg endingsvokalen, men ikke blitt lik. Eksempler på slike tiljammingsord er ['uæra] (fra gno. *vera*) og ['uæka] (fra gno. *vika*), der førstevokalen i ordet har nærmet seg endingsvokalen -a ved å bli -æ, og dermed har gått fra den opprinnelige førstestavelservokalen på henholdsvis -e og -i (Dalen, 2008: 27). Andre slike tiljammingsord man finner i dialekta er ['læsa], ['bæra], ['læva], ['næva], ['çæra], ['færa] og ['fɔra]. Mange svake hankjønnsord har tradisjonelt endt på -i i dialekta: ['uksɪ], ['gɑ:rɪ] ('inngjerding'), ['po:rɪ] ('påle'), ['pɔsɪ] ('pose'). Dette er imidlertid et trekk i kraftig regresjon, og mange åfjordinger, særlig her nede ved kysten, bruker nå -e, og i noen enkeltord -a, som endingsvokal på de tradisjonelle -i-ordene: ['uksə], ['pɔsa]. Det er

også vanlig at man har endret endingslyden til -e i ubest.f.sg, mens man i best.f.sg fremdeles har minnet om -i-endingen: [ˈhɔʁmə] – [ˈhɔʁmɪn]. Det er ikke uvanlig at åfjordinger blander sammen hvordan man uttaler endingen i slike svake hankjønnord.

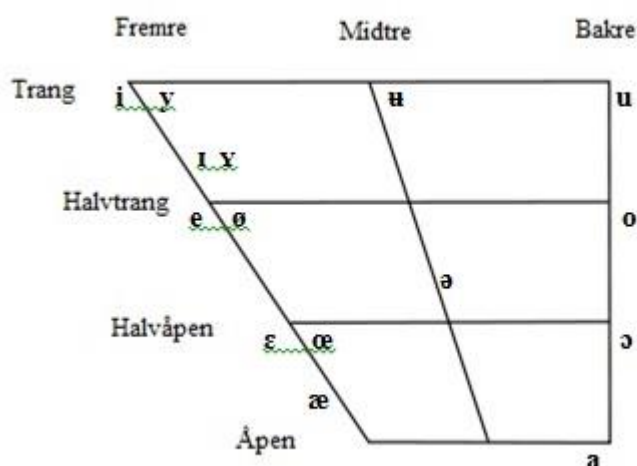
I noen av de apokoperte ordene i dialekta har man i uttalen «bevart et minne om den bortkomne stavelsen», som Arnold Dalen poetisk beskriver fenomenet (2008: 39). Dette minnet finner vi i et eget tonelag, kalt *cirkumflekstonelaget* (markert i transkripsjonen med [˘]). Dette tonelaget er i åfjordsdialekta kun en ørliten oppgang i vokaltonen i starten av stavelsen, og dette kan man så vidt høre i apokoperte ord:

- infinitiv av verb: [skrɪːʊ], [lôːs], [çɪːk]
- enkelte svake substantiv: [kôːp], [sôːp], [høːn]
- enkelte adverb: [jæːŋ], [læːŋ]
- kontraksjoner der endinga -en kommer etter en n-, r- eller l- i skriftspråket: [mâːŋ], [hûːŋ], [stûːŋ]

4.4 Lydsystem

4.4.1 Vokaler

Det finnes ni vokaler i dialekta, og alle vokalene kan ha lang eller kort lengde. Man har i ordinær IPA forskjellige symboler for kort og lang ortografisk i, y, e, ø og å, siden disse uttales med endret klang, avhengig av uttalelengde. Vokalsymbolene for ortografisk æ, u, o og a har i IPA likt symbol både for kort og lang variant av vokalen, siden uttalen av disse lydene er svært like i kvaliteten uansett lengde. Vokallengde markeres i transkripsjonen med [:].

Figur 1: Oversikt over vokaler i åfjordsdialekta (IPA)

4.4.2 Diftonger

I dialekta finner man diftongene som ortografisk blir skrevet 'ei', 'øy', 'au', 'ai' og 'oi'. De to sistnevnte blir funnet i intereksjoner og lånnord, mens de tre førstnevnte har gammelnorsk opphav:

I ortografien	Gammelnorsk	IPA	Eksempel:
ei	<i>ei</i>	[ɛɪ]	["brɛɪ,vi:ca]
øy	<i>ey</i>	[œy]	["œya,œya]
au	<i>au</i>	[œʊ]	["stœʊr,hœʊjən]
ai	-	[aɪ]	["u:laɪ] (som i herrenavnet Olai)
oi	-	[ɔɪ]	['jɔɪk]

Tabell 2: Diftongoversikt

Det er verdt å merke seg at det forekommer enkelte tilfeller av at diftongen [œʊ] blir monoftongert til [œ]. Eksempler på dette er ['nœʊst], som ofte blir monoftongert til [nœst], og stedsnavnet Straumsneset som blir uttalt ['strœms,nɛsə]. Denne monoftongeringen skyldes at man forenkler uttalen av ordet – det krever mindre trykk å uttale en [œ] sammenlignet med å uttale [œʊ].

4.4.3 Lågtone og tonelag

Åfjordsdialekta er, som andre trønderske dialekter, en lågtonedialekt. Det vil i forenklete termer si at man snakker med et lavere toneleie i den første stavelsen enn i den andre. Hovedtrykket vil så godt som alltid være på den første stavelsen (med unntak av enkelte lånnord, som f.eks. ord som har sin opprinnelse fra tysk og begynner på be- eller an-). Ord som ['jɛɪtɔ], ['præstn] og ["hɑ:ga,ʊɛɪn] vil alle uttales med en lavere tone i den første stavelsen for så å få en høyere tone i slutten av ordet.

Som i de aller fleste andre norske dialekter, har også denne dialekta et skille mellom ord som uttales med tonelag 1 og ord som uttales med tonelag 2. Jevnt over gjelder regelen om at ord som opprinnelig er enstavelsesord i gammelnorsk blir uttalt med tonelag 1, som ['ska:rɔ] < gno. *skarðit* (n., nom.best.f.sg. av *skarð*, 'skard'), og ord som er opprinnelige flerstavelsesord i gammelnorsk blir uttalt med tonelag 2, som ["bakan] < gno. *bakkin* (m., nom.best.f.sg. av *bakki*, 'bakke'). Likevel er det flere unntak fra denne regelen som krever en kort beskrivelse:

Opprinnelige enstavelsesord vil uttales med tonelag 1 i både ubestemt og bestemt form sg., som ['vi:k] og ['vi:ca], men i flertall vil uttalen gå over til tonelag 2: ["vi:ka] og ["vi:kan]. Unntaket er intetkjønnsord, som alltid beholder tonelag 1: ['jæ:r] – ['jæ:rə] – ['jæ:r] – ['jæ:ra]. Enkelte ord som har blitt tostavet etter å ha fått innskutt svarabhaktivokal, som ['o:kər] < gno. *ákr*, beholder tonelag 1. En

interessant ting å merke seg, er at [ˈækər], som kommer av det samme gammelnorske ordet *ákr*, uttales med tonelag 2.

Sammensatte ord vil i de fleste tilfeller uttales med tonelag 2, som Langstranda [ˈlɑŋˌstrɑnɑ], Oterstokkan [ˈuːtɛˌfʊkɑn] og Sjøgarden [ˈjøːˌgɑŋ], men det er også noen unntak fra denne regelen: Ord som har et førsteledd med et enstavet adjektiv eller substantiv med utlyd på trykktung vokal, som 'flå' og noen ganger 'ny', vil ofte uttales med tonelag 1: Flåfjellet [ˈfɹoːˌfjɪlɐ], Nygården [ˈnyˌgôːn] (men ikke tonelag 1 i Nymoene [ˈnyːmûːn] eller Nyveien [ˈnyːvɛiːn]!). Det er alltid tonelag 1 i ord med som har et enstavelst personnavn i førsteleddet: Hansfjellet [ˈhɑnsˌfjɪlɐ], Senvika [ˈsœnˌviːcɑ] og Monsvika [ˈmɔnsviːcɑ]. Det er også som oftest tonelag 1 i ord som er sammensatt med genitivs-s: Straumsholmen [ˈstrœmsˌhɔɹmɪn], Uersneset [ˈʊːˌnɛsɐ].

Det finnes også flere unntak hva angår tonelagsrealiseringen i dialekta, men disse er ikke direkte relevant for navnetilfanget i min oppgave, og jeg velger derfor å ikke nevne disse.²

4.4.4 Senkning

I dialekta vil man også finne senkning. Dette innebærer i grove trekk at ord som opprinnelig var uttalt med en kort fremre vokal som [ɪ], [ʏ] og [ɛ] har blitt senket til henholdsvis [ɛ], [œ] og [æ]:

<i>fiskr</i>	→	[fɛsk]
'sikker'	→	[sɛkər]
'hytte'	→	[hœt]
<i>flytja</i>	→	[fɹœt]
<i>sekk</i>	→	[sæk]
<i>flesk</i>	→	[fɹæsk]

---

² Se Magnhild Nesheim sin navneoppgave for en grundigere redegjørelse av dialekta. Også Erlend Staberg sin redegjørelse for mosvikdialekta (en annen fosendialekt) i masteroppgaven om stedsnavn i Mosvika (2000) er relevant når det kommer til tonelag.

4.4.5 Konsonanter

Man finner i vanlig dagligtale 29 konsonanter i dialekta. Disse er vist med IPA-tegn i tabellen under. Se ellers oversikt på s. 7. Konsonantlengden blir ikke markert i transkripsjonen.

	Bi-labial	Labio-dental	Dental	Alveolar	Post-alveolar	Retro-fleks	Palatal	Velar	Glottal
Plosiv	p b			t d		ʈ ɖ	c ɟ	k g	
Nasal	m			n		ɳ	ɲ	ŋ	
Trille				r		ɽ			
Tapp/flapp				r					
Frikativ		f		s ʃ			ç		h
Lateral frikativ				ɬ					
App-roksimant		ʋ					j		
Lateral app-roksimant				l		ɭ	ʎ		

Tabell 3: Oversikt over konsonantfonemer i åfjordsdialekta (IPA)

4.4.6 Tjukk l

Den såkalte tjukke l-lyden, [ɽ], er framtreddende. Denne lyden stammer enten fra gammelnorsk *-rð* eller gammelnorsk *-l*:

Ord med tjukk l av opprinnelig *-rð*:

[gɔ:ɽ]	<i>garðr</i>
[nu:ɽ]	<i>norðr</i>
[gɑ:ɽ]	<i>garðr</i>
[fju:ɽ]	<i>fjorðr</i>

Ord med tjukk l av opprinnelig *-l*:

[je:ɽ]	<i>gala</i>
[bɽo:]	<i>blá</i>
[so:ɽ]	<i>sála</i>
[ʌɽʋ]	<i>ulfr</i>

4.4.7 Palatalisering

Et typisk trekk i trønderske dialekter er palatalisering av konsonanter. Her blir palatalisering av historisk lange alveolarer som *-ll*, *-ld*, *-nn*, *-nd* og *-dd* realisert i trykksterke stavelser:

['brʏlœp]	‘bryllup’, subst. n.
['hɔʌ]	‘hold’, subst., n; ‘holde’, verb, inf.
['kaʌ]	‘kall’, subst., m.; ‘kalle’, verb, inf.
['kaʌan]	‘kallene’, subst., m.
['huŋ]	‘hund’, subst., m.
['huŋan]	‘hundene’, subst., m.pl.
['brɑŋ]	‘brann’, subst., m.
['tʏŋ]	‘tønne’, subst., f.
['rɛʃ]	‘redd’, adj.
['laʃ]	‘lade’, verb, inf.
['rʏʃ]	‘rydde’, verb, inf.
['ʊɛɪç]	‘jente’, subst., f.
['stʏç]	‘stykke’, subst., n.
['ʊɛŋt]	‘vente’, verb, inf.

Det er verdt å merke seg at man som regel ikke palataliserer *-tt*, selv om det er en historisk lang alveolar i trykksterk stavelse: ['hət], ['skət], ['mæt], ['brət], ['hœtt].

I dialekta finner man også en spesiell type palatal lyd; ustemt alveolar lateral frikativ [ɬ]. Dette er lyden som uttales i ord med eldre *-tl* eller *-sl*, som ‘tatlete’ eller ‘taslete’: [tɑɬt] (‘liten’, ‘puslete’); samt ord der den palatale l-lyden kommer foran en t-lyd: [sɑɬt], [ʊɪɬt], [bɛɬtə], [fuɬt], [mɑɬt].

Det skjer også en annen type palatalisering, der [g] og [k] blir endret til [j] eller [ç] og [c] i bestemt form entall av substantiv: [sku:g] – [sku:jən]; [rʏg] – [rʏjən]; [bæk] – [bɛcən]; [tɑ:k] – [tɑ:cə]. Dette dialekttrekket ser nå ut til å være på retur i dialekta, men eldre språkbrukere synes å beholde det, om enn ikke alltid konsekvent. De fleste yngre språkbrukere benytter seg ikke av denne typen palatalisering i det hele tatt, men sier heller [sku:gən] [rʏgən] [bækən] og [tɑ:kə]. I oppgaven velger jeg å gjengi uttalen av navn slik de tradisjonelt har blitt uttalt, med palatalisering av konsonanten [g] og [k].

4.4.8 Uttalevariasjon

Akkurat som i alle dialekter vil det være uttalevariasjoner av enkelte ord og bøyninger også hos åfjordingene, og dette skyldes både sosiolingvistisk påvirkning og naturlig språkutvikling. Den ytre påvirkningen fra andre dialekter, og da spesielt bymålet fra Trondheim, fører gjerne til en konvergering mot disse hos en del språkbrukere. Et eksempel er at man hører i dag flere åfjordinger, født og oppvokst i Åfjord, og med åfjordinger som foreldre, si [jô:r], [hæ:r] og [sikɛr] istedenfor det tradisjonelle [jæ:r], [he:r] og [sɛkɛr]. Trondheim ligger få timer unna Åfjord, og det er lett for en åfjording å adoptere dialekttrekk som finnes her. Ved å låne enkelte trekk kan en åfjording gjøre sin dialekt mer lik det normative bydialekta, noe som kan være et poeng i seg selv, samtidig som man med høyere sannsynlighet vil kunne gjøre seg forstått hos ikke-åfjordinger (Mæhlum, 2011: 160-164).

En annen grunn til variasjoner i uttalen av ord i dialekta er naturlig språklig endring. Man kan nok anta at prinsippet om stadig forenkling er i sving nå når trekket med å palatalisere [g] og [k] til [j], [ɟ] og [ç] i bestemt form entall, som [sæk] – [sɛçən], er på vei ut av dialekta, slik at man heller vil uttale best.f.sg. som [sækən]. Et annet trekk som er nesten helt borte, er j-bortfall. Det eneste ordet jeg kan komme på med dette trekket er ordet 'fjell' med uttalen [fɪʌ], som nå er på kraftig vikende front til fordel for [fjɪʌ] eller det enda mer bymålslike [fjɛʌ]. Dette j-bortfallet er nå så sjeldent i bruk at jeg velger å transkribere alle navn med dette ordet med uttalen av stammen [fjɪʌ], siden dette er den vanligste uttalen i dag.

4.5 Bøyningsystem: Substantivbøying

Jeg velger å utelate en oversikt over verbbøying i dialekta, siden dette ikke er relevant for tolkningen av navnene i oppgaven. Under kommer en liten oversikt over substantivbøying; de fleste navnene i stedsnavnmaterialet er sammensetninger av substantiver, og alle ordene i tabellen under er å finne i dette materialet.

Oppslagsform, bokmål	Ubestemt form, sg	Bestemt form, sg	Ubestemt form, pl	Bestemt form, pl
bakke, m.	['baka]	['bakan]	['baka]	['bakan]
haug, m.	['hœʊg]	['hœʊjøn] eller ['hœʊgøn]	['hœʊga] eller ['hœʊgə]	['hœʊgan]
bekk, m.	['bæk]	['becən] eller ['bækən]	['bæka] eller ['bækə]	['bækkan]
holme, m.	['hɔɾmə] eller ['hɔɾmɪ]	['hɔɾmɪn] eller ['hɔɾmən]	['hɔɾma]	['hɔɾman]
sti, m.	['sti:]	['stî:n]	['sti:a] eller ['sti:ə]	['sti:an] eller ['sti:ən]
gjerde, n.	['je:rə] eller ['jæ:rə]	['je:rə] eller ['jæ:rə]	['je:ra] eller ['jæ:ra]	['je:ran] eller ['jæ:ran]
ekre, f.	['ækər]	['ækra]	['ækra]	['ækran] eller ['ækran]
furu, f.	['fɔra]	['fɔra]	['fɔra]	['fɔran]
strand, f.	['strɑŋ]	['strɑŋa]	['streŋər]	['streŋən]
toft, f.	['tɔft]	['tɔfta]	['tɔfta] eller ['tɔftə]	['tɔftan] eller ['tɔftən]
vik, f.	['vi:k]	['vi:ca] eller ['vi:ka]	['vi:ka]	['vi:kan]
kleiv, f.	['kɾeiv]	['kɾeivə]	['kɾeivə] eller ['kɾeivə]	['kɾeivan] eller ['kɾeivən]
nes, n.	['nɛs] eller ['ne:s]	['nɛsə] eller ['ne:sə]	['nɛs] eller ['ne:s]	['nɛsa] eller ['ne:sa]
fjell, n.	['fjɪɿ], ['fɪɿ] eller ['fjɛɿ]	['fjɪɿə], ['fɪɿə] eller ['fjɛɿə]	['fjɪɿ], ['fɪɿ] eller ['fjɛɿ]	['fjɪɿə] eller ['fjɪɿan] (osv.)
berg, n.	['bærg]	['bærjə] eller ['bærgə]	['bærg]	['bærja] eller ['bærjan] (osv.)
naust, n.	['nœst] eller ['nœʊst]	['nœstə] eller ['nœʊstə]	['nœst] eller ['nœʊst]	['nœsta] eller ['nœstan] (osv.)
skjær, n.	['jæ:r]	['jæ:rə]	['jæ:r]	['jæ:ra] eller ['jæ:ran]

Tabell 4: Oversikt over substantivbøying

5 Hva er et stedsnavn?

5.1 Definisjon

Det er blitt gitt mange definisjoner på hva et stedsnavn er, fra helt vide definisjoner som «namn på ein stad» (Schmidt, 1981: 121) og «sernemningar for ymse ting i lendet» (Vågslid, 1957: 844) til mer spesifikke definisjoner som «namn på geografiske punkt, liner og område som kan kartfestast» (Lov om stadnamn, 1991). Peter Hallaråker har lansert en utvidet definisjon på begrepet stedsnavn som favner om de fleste elementære faktorene ved et stednavn:

Eit stadnamn er eit usamansett eller samansett proprium i ubunden eller bunden form, eintal eller fleirtal, nominativ eller dativ som lokaliserer og delvis skildrar eit geografisk punkt, ei geografisk line eller eit geografisk område, og tener som eit praktisk kommunikasjonsmiddel og eit identitetsskapande middel for ein språklig avgrensa lokal, regional, etnisk eller nasjonal brukarkrins. (Hallaråker, 1997: 192-193)

Dette er den mest presise definisjonen jeg har funnet av begrepet stedsnavn. Et stedsnavn er et mangefasettert begrep; det er et språklig uttrykk med grammatisk struktur, uløselig knyttet til et fysisk sted, med en funksjon som både er kommunikativ og identitetsskapende for navnebrukerkretsen. Et stedsnavn er ikke et fellesnavn (appellativ), men et egennavn (proprium); det lar seg ikke bøye som fellesnavn.

5.2 Stedsnavnobjektet

Stedsnavnet og det fysiske stedet, stedsnavnobjektet, er uløselig knyttet sammen. Likevel må disse to ses på som to adskilte størrelser når man skal jobbe med innsamling og granskning av stedsnavn. Det hender ofte at det samme stedet kan ha flere navn eller at stedet har hatt et navn tidligere, men som nå er utdødd. Dessuten kan det opprinnelige navneobjektet være borte eller endret – veien kan være lagt om, åkeren kan være gjengrodd, skogen kan være hogd, bakken kan være planert for tomtebygging, dyrene som hadde tilhold til plassen kan ha forlatt området. Særlig etter at sekundærnæringene, med sin medfølgende industrialisering og bygging av infrastruktur, begynte å ta over for primærnæring som landbruk og fiske, har mange stedsnavnobjekter blitt endret fra sin opprinnelige form. Boligfelt har blitt bygd, og masser fra fjell, berg og holmer har blitt brukt til å bygge veier, moloer og tomter, osv. Noen ganger har man beholdt stedsnavnet som tilhørte det opprinnelige stedet, andre ganger har man tatt i bruk nye navn. Med overgangen til et mer industrialisert samfunn, har også navnene som ble brukt i forbindelse med jordbruk og fiske ofte dødd ut. Når åkeren ikke

lenger tas i bruk, eller bare blir forvaltet av ett menneske, slik tendensen er i dag, behøves kanskje ikke dette navnet lenger. Vi er ikke spart for dette fenomenet langs Åfjorden heller: Mange av navnene jeg fant i skolebarnsoppskriftene har for lengst forsvunnet. Se mer om navnedød i kapittelet på side 92.

5.3 Grunnord og utmerkingsledd

Jeg følger en tradisjonell framgangsmåte i min oppgave, der jeg deler alle navn inn i grunnord og utmerkingsledd. For å forklare hva jeg mener med grunnord, støtter jeg meg på Lars Ekres definisjon: «Med (stadnamn-)grunnord meiner eg ord som er nytta eller har vore nytta til lokalitets-appellativ (stad-nemne) i stadnamn i det strøket stadnamna er henta frå» (Ekre, 1960: 173). De aller fleste grunnordene sammenfaller med sisteleddet i sammensatte navn; usammensatte navn består som oftest av et grunnord. Grunnordskategorien inneholder naturord som gir en topografisk beskrivelse av stedet (som 'vik', 'fjord', 'holme', 'berg', 'skjær' osv.) eller kulturord som forteller om menneskelig virksomhet (som 'åker', 'havn', 'gård', 'eng' osv.). Bygningsord (som 'hus', 'hytte', 'skole' osv.) faller også under grunnordbegrepet, da under kulturordene. Navn som ikke har et tydelig terrengskildrende lokalitetsappellativ i seg, men som man kan ane en terrengskildrende funksjon hos likevel, faller under kategorien funksjonelle grunnord. Navn som ikke har et tydelig grunnord i seg, går under kategorien grunnordløse navn.

Utmerkingsleddet står som regel foran i sammensatte navn, og kan bestå av ett eller flere ord. Det modifierer eller karakteriserer hovedleddet, og har dermed en adjektivisk funksjon. Utmerkingsleddet 'stor' i Storvika forteller om størrelsen på lokaliteten, mens utmerkingsleddet 'Rånes' i Rånesveien kun er lokaliserende, og ikke skildrende. Navnet Rånesveien er dermed et sekundærnavn, et relasjonsnavn, som betyr at navnet inneholder et annet stedsnavn, og dermed et relatert til primærnavnet Rånes, som er navnet på et større område. Utmerkingsleddene kan ha et betydningsinnhold som gir en beskrivelse av leie (Nordgården, Østre Selnesvågen), utseende (Storvika, Blåmyra, Litjreitfjellet), naturforhold og jordsmonn (Leirvollen, Moldbakkan), plante- og dyreliv (Higriflauget, Kråktuva), personnavntilknytning (Olabakkan, Hansfjellet), yrke (Prestnaustet, Skomakarstua), overtro (Huldersteinen) og menneskelig virksomhet (Tømmervika, Tjerrahaugen). Utmerkingsleddet er vanligvis enten substantiv eller adjektiv.

5.4 Komposisjonsfuge

De aller fleste sammensatte navn i tilfanget blir satt sammen i nullform, altså uten et bindeledd, som Langstranda og Stongfjellet. Et navn som Snotterskjæret kommer også tilsynelatende under denne

kategori, siden dette navnet i dag har nullmorfem. Navnene med Snotter- som førsteledd, går ut fra øynavnet Snotra. Disse navnene kan nok tidligere ha hatt et genitivsmorfem (*Snotruskerit), jf. Glitra – *Glitrutind – Glittertind (Stemshaug, 1985: 54), dannet i analogi med eldre sammensetningsmønster, men ble senere synkopert, og dermed sto man igjen med et sammensatt navn med nullmorfem. Andre komposisjonsfuger som er vanlige er a-form. Slike navn er dannet etter mønster fra sammensetning med hunkjønnord i gno. (med genitivsformen -ar), som Geitavika og Vikabekken. Et genitivsmorfem i s-form går tilbake til sammensetningsformen av et intetkjønnord eller et hankjønnord i gno., eks. Uersneset og Straumsmoen. Komposisjonsfugen vil kun bli kommentert i teksten der det faller seg naturlig for tolkningen av navnene.

5.5 Grammatiske forhold i stedsnavn

Noen av navneobjektene langs Åfjorden omtales med et stedsnavn i både ubestemt og bestemt form, som Rånes/Råneset og Eidem/Eidemen. Uttaleforskjellen i det første eksempelet går tilbake på at uttalen i ubestemt form, Rånes, er et administrativt navn nedskrevet i matrikkelen og dermed tatt herfra. Uttalen i bestemt form, Råneset, er den vanlige, bestemte talemålsformen man bruker på lokalitetsappellativet 'nes'. I eksempelet Eidem/Eidemen er dette opprinnelig et gårdsnavn, Eidem (satt sammen av *eið* + *heimr*), som har fått artikkel etter det typisk trønderske fenomenet hvor man tilføyer artikkel på ubestemte gårdsnavn (Stemshaug, 1985: 53).

Om stedsnavnet står i en- eller flertall er som regel avhengig av naturforholdene ved den gjeldende lokaliteten bak stedsnavnet. Navn som Vikan og Reitan viser at lokaliteten inneholder flere terrengformasjoner av samme slag – her av flere viker eller reiter. Når et usammensatt stedsnavn består av et vanlig appellativ, vil stedsnavnet naturlig nok få samme kjønn som appellativet, og sammensatte stedsnavn vil få det kjønn som står i det siste leddet, altså grunnordet. Siden fellesnavnet 'strand' er hunkjønn i dialekta, vil dermed navn som Strand og Langstranda også være hunkjønn.

6 Normering

Jeg normerer alle navn i tråd med Lov om stadnamn (stadnamnlova) (LOV-1990-05-18-11) og forskrift om skrivemåten av stadnamn (FOR-2007-06-01-592). Denne delen av forskriften er særlig relevant:

iii Lydverk

Ein skal bruke monoftong (enkeltvokal) eller diftong (samband av to ulike vokalar) i samsvar med dialekta. I område med monoftongering skal ein som hovudregel bruke monoftong når denne fell saman med ei tillaten form i rettskrivinga (strøm når uttalen er strømm). [...]

I jamvektsformer skal som hovudregel rotvokalen og den trykklette vokalen i andrestavinga skrivast i samsvar med uttalen i dialekta (Furumyra, Furimyra). Den intervokaliske konsonanten kan skrivast lang eller kort på same måten (hag(g)an, håg(g)ån, stug(g)u, ståg(g)å). Overvektsord som blir bøygde som jamvektsord (bakka, tanga), skal skrivast etter same prinsippet som jamvektsorda.

[...]

Konsonantsambanda sl, tl, ft, pt, fs og ps kan skrivast i samsvar med dialekta. I dialektar med konsonantsambanda mb og rs kan desse brukast.

I område med uttalen nn for rn kan ein bruke skrivemåten nn (tjønn, bjønn).

[...]

For dialektar med tjukk l av gammalnorsk rð skal i regelen rd brukast (skard, urd).

Mange av navnene i skolebarnsoppskriftene er skrevet med en dialektlignende skrivemåte, etter oppfordringen fra Gustav Indrebø, og flere har også grove grammatikkfeil. Også i JHB bryter noen av navnene med gjeldende normering. I oppgaven velger jeg å skrive alle navnene i tråd med offentlig normering, men bak i vedleggene skriver jeg i tillegg alle navn slik de opprinnelig er skrevet.

7 Grunnord

Under kategoriene naturnavn, kulturnavn og funksjonelle grunnord vil alle grunnordene i navnetilfanget bli definert. Under hvert grunnord kommer utvalgte eksempler på navn som inneholder det aktuelle grunnordet. Mange navn er av en gjennomskuelig karakter som ikke krever en utdypende kommentar, og vil dermed ikke behandles ytterligere; dette gjelder også i kapittelet som omhandler utmerkingsleddene. Grunnordløse navn, navn på bosteder og fritidseiendommer og navnene som har gått ut av bruk vil bli behandlet kort i hvert sitt kapittel.

Jeg velger å ikke angi lydskrift for skolebarnsnavnene som ikke er blitt kartfestet. For de aller fleste av disse navnene vil jeg nok kunne klare å tenke meg til hvordan disse navnene ble uttalt, men det føles ikke riktig å fastslå en uttale på et navn jeg aldri har hørt uttalt av noen som kjenner til navnet fra før. Når det gjelder definisjoner, har jeg valgt å bruke de lokalitetsdefinisjonene jeg finner som passer best i sammenheng med topografien til den/de aktuelle lokaliteten(e) og bruken av appellativet i området. Alle navn vil markeres med feit skrift og lydskrift første gang de forekommer i en ny artikkel.

7.1 Naturord

Under denne kategorien føres alle grunnord som inneholder lokalitetsappellativ som beskriver naturlige terrengformasjoner.

7.1.1 Fjell, høyder og andre konvekse terrengformasjoner

Berg, n.

Gno. *berg*, n.

['bærg] – ['bærjə] – ['bærg] – ['bærja]
                  ['bærgə]   ['bærgə]

Definisjon (NO) (berg):

- 'stor høgd av [...] steinmasse (ofte med heller tunt jordlag)'
- 'stad, område der steingrunnen kjem fram i dagen (som hump, hamar, stup, skråning el flate)'

Definisjon (NO) (svaberg):

'naken bergflate (som hallar (mot sjøen))'

Oppt. 9 ggr. sms. (1 †)

I dialekta bruker man ordet 'berg' for bergknauser på fast land, men ordet er også hyppig brukt om det man oppfatter som 'svaberg' i definisjonen.

Reksterberget ['rækstɛr,bærjə] ligger like vest for forsamlingshuset oppe i Råneslia. Dette er en bergside som krøtteren ble jaget forbi i den tida man gjetet storfe i utmarka (se også 'rekster', m.).

Rånesberga ['ro:nɛs,bærjə], **Storvikberga** ['stʊ:rvi:k,bærjə] og **Fiskberga** ['fɛsk,bærjə] er alle navn på samme nakne bergutstikk ut i sjøen fra Storvika, og går dermed under definisjonen av 'svaberg'. Her pleide man tidligere å drive klippfiskarbeid, se s. 82. †**Småberga** er oppført i SKO fra 66/16 Selnes, men er ikke kartfestet, og det er derfor usikkert om bergene befant seg inn i landet eller nær sjøen.

Stabbursberget ['stabʊr,bærjə] er et svaberg som går nedenfor Stabburshaugen på Selnes, langs Gullvikvågen.

Fjell, n.

Gno. *fjall*, n.

['fjɪɿ] – ['fjɪɿɿə] – ['fjɪɿɿ] – ['fjɪɿɿə]

['fjɛɿ] – ['fjɛɿə] – ['fjɛɿ] – ['fjɛɿə]

Definisjon (BON):

- 1 'høyt berg, topp over tregrensen'
- 2 'vidde, område som ligger høyt'
- 3 'berggrunn'

Oppt. 8 ggr. sms. (1 †)

Navnet er brukt med alle tre innhold som appellativ i dagligtalen. I oppgaveområdet finnes det ikke veldig høye topper – ingen punkter er over 100 moh. Likevel finnes det flere lokaliteter med -fjell som grunnord, og alle disse plasseres under den første definisjonen; høyt berg.

Grønulfjellet ['grœnɿ,fjɪɿə], **Litjreitfjellet** ['li:çrɛɿt,fjɪɿə], **Reitfjellet** ['rɛɿt,fjɪɿə] og †**Skolfjellet** ['sku:ɾ,fjɪɿə] er alle navn på høyder som er sammensatt med et utm.l. som viser relasjon til steder i nærheten. **Stongfjellet** ['stɔŋ,fjɪɿə] og **Flåfjellet** ['fɾo:,fjɪɿə] har derimot fått utm.l. fra forhold på stedet (se ytterligere forklaring s. 73 og s. 76). **Hansfjellet** ['hɑns,fjɪɿə] har et uforklart manssnavn i utm.l. (se s. 79). Av de åtte -fjell-navnene i tilfanget, er det kun ett ikke-kartfestet navn: †**Torvfjellet**. Dette er funnet i SKO fra Sør-Eidem, og kan mulig ha forbindelse med ei torvmyr i nærheten.

Flaug, n.

Gno. *flug*, n.

[ˈfɾœʉg] – [ˈfɾœʉjə] – [ˈfɾœʉg] – [ˈfɾœʉja]

Definisjon (NO):

‘fjellvegg som er så bratt at ingenting kan festa seg; hengjebratt fjellside, fjellstup’

Oppt. 1 g. sms.

Higriflauget [ˈhɪgrɪˌflœʉjə] er et bratt fjellstup nedenfor Hansfjellet hvor det tidligere har vært tilholdssted for hegrer (*Ardea cinerea*).

Hallar, m.

Gno. *hellir*, m.

[ˈhaɫar] – [ˈhaɫaŋ] – [ˈhaɫara] – [ˈhaɫaran]

Definisjon (BON):

1 ‘utoverhengende bergvegg’

2 ‘berghule’

Oppt. 1 g. sms. (1†)

Det er usikkert hvilken av de to definisjonene lokaliteten til navnet †**Kråkreirhallaren** tilhører, siden navnet ikke er kartfestet, men det er notert som «fjellstup» i innsamlingen, så den første definisjonen er mest sannsynlig. Navnet er hentet i SKO fra Lyngsmyr (Selnes).

Hammar, m.

Gno. *hamarr*, m.

[ˈhamar] – [ˈhamâŋ] – [ˈhamara] – [ˈhamaran]
[ˈhamera] – [ˈhameran]

Definisjon (NSL):

‘vanlig grunnord i berg og fjell som har minst ei bratt side’

Oppt. 1 g. usms., 1 g. sms.

Hammeran [ˈhameran] er et utstikk på Øyan med sider som stuper ned i sjøen. **Mjøneshammaren** [ˈmjøːnesˌhamâŋ] er et bratt utstikk på sørkanten av Råneslandet. *†Mjønes er antagelig det opprinnelige navnet på dette neset, men dette må ha gått ut av bruk for lenge siden og blitt erstattet av sekundærnavnene Mjøneshammaren og Mjønesstranda (se s. 73 for fortolking av navnet *†Mjønes).

Haug, m.

Gno. *haugr*, m.

[ˈhœʊg] – [ˈhœʊjən] – [ˈhœʊga] – [ˈhœʊgan]

Definisjon (BON):

‘(rundaktig) forhøyning i terrenget’

Oppt. 20 g. sms. (5 †)

Ordet blir brukt om både mindre og større høyder i inn- og utmark, og er klart det vanligste ordet for å beskrive høyder som ikke er høye nok til å kalles fjell. Haugene er alle rundt avformet, og de fleste er kledde av jord eller skog, til motsetning av lokaliteter med -berg-navn, som som regel har eksponert berg.

Alle navn med dette grunnordet i tilfanget er stort sett det man kan karakterisere som frittliggende hauger, men disse varierer i størrelse fra relativt små høyder, som **Smihaugen** [ˈsmiː,hœʊjən] på Rånes (navnet forekommer også på Eidem, men har ukjent lokalitet), **Kleivhaugen** [ˈkɾɛɪʊ,hœʊjən] på Selnes, **Monsvikhaugen** [ˈmɔnsʊi:k,hœʊjən] på Rånes og **Tindhaugen** [ˈtɪŋ,hœʊjən] på Øyan (se s. 77), til store hauger, som **Brattvikhaugen** [ˈbrɑtʊi:k,hœʊjən] (Rånes), **Tjerrahaugen** [ˈtjæɾɑ,hœʊjən] (Rånes) og **Vikahaugen** [ˈvi:kɑ,hœʊjən] (Eidem, har også blitt kalt †Skolfjellet).

Mange hauger har utm.l. etter stedsnavn i nærheten (**Nordstrandhaugen** [ˈnuːʃtrɑŋ,hœʊjən], **Sandanhaugen** [ˈsɑŋɑn,hœʊjən], **Stabburshaugen** [ˈstɑbʊʃ,hœʊjən]), mens andre har utmerkingsledd som forteller om leie (†**Nordhaugen** (u.lok. SKO Selnes 66/16), †**Øverhaugen** og †**Nerhaugen** (u.lok. SKO Sjøgarden) eller aktivitet på stedet (f.eks. Tjerrahaugen, Smihaugen, Gløshaugen).

Høgde, f.

Mno. *høgð*, f. (av adj. ‘høg’ med d-suffiks)

[ˈhœgd] – [ˈhœgda] – [ˈhœgdə] – [ˈhœgdən]
[ˈhœgda] – [ˈhœgdən]

Definisjon (BON):

1 ‘høydedrag’

2 ‘høyereliggende strøk’

Oppt. 1 g usms. (1 †)

†**Høgda** er navnet på et lite fjell i nærheten av Lyngsmyra (Selnes). Navnet er funnet i SKO, men er ikke kartfestet, siden ikke informantene med sikkerhet kunne si hvilken av de to små høydene på rundt 25 meters høyde som er lokaliteten navnet viser til.

Nakk, m.

Gno. *hnakki*, m. 'nakke'

Definisjon (NO) ('nakke'):

'fjellknut som ris over landet rundt'

Oppt. 1 g. sms.

I NO er 'nakk' og 'nakke' oppført som to forskjellige oppslag, der 'nakk' ser ut kun til å ha vært brukt om fjellknuter. Må man anta at lokalitetsappellativet er gitt etter sammenligning med utseendet/formen til kroppsdelen. Berg- og fjellnakker er gjerne bratte på én eller flere sider. NO har eksempel på bruk av ordet 'nakk' i Sogn og Fjordane, Sunnmøre og Nordland, samt ett eksempel fra Trøndelag (fra Olav Duuns roman *Siste leveåre*). Ordet har antagelig vært hyppigere brukt i Trøndelag enn NO antyder: Magnhild Nesheim har i sin hovedoppgave dette grunnordet opptalt 12 ganger, hvor den svært kjente fjelltoppen Mælanakken er ett av eksemplene. Tradisjonelt har man hatt et skille mellom uttalen av dette ordet med betydningen 'bergknaus' og kroppsdelen nakke i målføret. Kroppsdelen blir uttalt ["naka] – ["nakan] – ["naka] – ["nakan], mens bergnakken har blitt uttalt ['nak] – ['nacən] – ["naka] – ["nakan]. Navnet på den kjente fjelltoppen blir nå uttalt ["mæ:ɾɑ,nakan], men med elliptisk form Nakken ['nacən]. Tidligere ble hele navnet uttalt ["mæ:ɾɑ,nacən] (Nesheim, 1981: 51-52).

Man bruker ikke ordet 'nakk' som appellativ for bergknaus i dagligtalen lenger, men da navnet **Norrynakken** ['nɔɾɪ,nacən] ble laget til en bergknaus på Rånes, var det helt klart i bruk. Det er uvisst hvor gammelt dette navnet er, men det er oppskrevet i SKO fra Bakkan, Rånes, ca. 1933. Navnet er faktisk fortsatt i bruk på lokaliteten, men opprinnelsen av navnet har blitt visket ut i årenes løp. Ifølge SKO er dette «en liten fjellnakk oppe på fjelle som en ku som hette for Norig gikk sig fast og blev ståendes» (sic), mens det ifølge Jan Håvard Braseths skoleoppgave fra 1991 er «en trapp oppe i Rånesfjellet. Det fortelles at ei ku som hette Norry en gang gikk seg utfor denne trappen og brekte nakken. Derav kommer navnet Norrynakken». Det er tydelig at 'nakk' som appellativ for 'bergknaus' har forsvunnet helt fra dagligtalen i 1991, og man har oppkonstruert en fortelling om navnets opphav slik at det gir mening. Utmerkingsleddet 'Norry' blir kommentert på s. 79.

Pynt, m.

lty. *pünt* (oppr. fra lat. *pungere*, 'stikke')

Definisjon (NO):

- 'ytste spiss, ende av noko'
- 'odde; ytste delen av eit nes'
- 'kant på stup; oppstikkande haug; liten bergkolle'

Oppt. 1 g. usms.

Ordet har gått ut av appellativisk bruk de siste årene, men var tydeligvis fortsatt i bruk på 1970-tallet, da hytta **Pynten** ['pɥntn] på Rånes ble bygd. Denne er plassert på et bergutspring ovenfor Mjønesstranda på Rånes.

Topp, m.

Gno. *toppr*, m.

['tɔp] – ['tɔpən] – ['tɔpa] – ['tɔpan]

Definisjon (NO):

'øvste del av noko, ofte med en rundvoren el spiss form, t d av bakke, fjell, mast, tre o l'

Oppt. 1 g. sms.

Furutoppen ['fu:ru,tɔpən] er opprinnelig navnet på huset øverst i Tjerrahaugen på Rånes, bygd på midten av 1980-tallet, og navnet har siden blitt brukt om hele området øverst på haugen. Navnet er gitt på grunn av den høye plasseringen i lendet og fordi huset ligger i en furuskog. Det er verdt å legge merke til at navnet blir uttalt med en finere bokmålslik uttale enn hvordan man tradisjonelt ville uttalt det på dialekta, ['fɔra,tɔpən] (sic.). Lokalitetsappellativet 'topp' er tradisjonelt ikke vanlig å bruke i målføret om topper i landskapet, da har 'knopp' og 'pynt' vært vanligere (jf. Nesheim, 1981: 56).

Tuve, f

Gno. *púfa*, f.

['tʌ:v] – ['tʌ:vɑ] – ['tʌ:vɑ] – ['tʌ:vɑn]

Definisjon (NO):

'lita rund forhøgning i marka, ofte dekt med gras og lyng'

Oppt. 1 g. sms.

I dagligtalen bruker man ordet om bær-, gress- og maurtuer, altså om små forhøyninger i lendet. I stedsnavn bruker man ordet om høyder med slake, tuvelignende topper.

Kråktuva ['kro:k,tæ:ʊɑ] er en liten høyde bak gården Sør-Eidem 64/2. Utmerkingsleddet antyder at dette er en yndet plass for kråker (*Corvus cornix*), kanskje som møte- eller hekkeplass. Det er ikke utenkelig at man skjøt etter kråker her, siden det har vært skuddpremie på kråker, og kråka generelt har vært oppfattet som et skadedyr. En av informantene kunne tenke seg at appellativet 'tuve' er brukt her på grunn av at kråkene har gjort fra seg her og ekskrementene har dannet en forhøyning i lendet på selve haugen. Dette er ikke en usannsynlig tanke.

7.1.2 Hellende lende

Bakke, m.

Gno. *bakki*, m.

["baka] – ["bakan] – ["baka] – ["bakan]

Definisjon (BON):

'terrengskråning, særleg om sida av ein ås eller ein haug'

Oppt. 14 ggr. sms., 1 g. usms. (7 sms. †)

De aller fleste bakkene i tilfanget er navn på bakker i hovedveien, som **Flybakk** ['fɥ:,bakan] (se s. 45), **Liabakk** ["li:a,bakan], **Rånesbakk** ["ro:nɛs,bakan] og **Skolstubbakk** ["sku:ɾstʊ,bakan] (de tre siste er navn på den samme lokaliteten). †**Leirbakk** ['lɛɪr,bakan], †**Olabbakk** ["u:ɾɑ,bakan], †**Vikabakk** ["vi:kɑ,bakan] og †**Dobbelbakk** ['dɔbɛɾ,bakan] var alle bakker i Selnesveien som forsvant under veiutbedringen. Ifølge en informant er de to siste navnene navn på den samme lokaliteten. SKO fra Lyngsmyr nevner begge disse navnene, og det ser ut til at det her menes at disse to er to forskjellige lokaliteter, der Vikabakk er en «stor bakke» og Dobbelbakk er «en bakke med to stigninger». Selve †**Madam Dahl-bakk** ["madamda:l,bakan] eksisterer fortsatt, men navnet brukes ikke lenger (se s. 80).

†**Brekkbakk** og **Moldbakk** ["moɭ,bakan] er navn på bakker i naturen opp mot Rånesfjellet. På **Eidsbakk** ['ɛɪs,bakan], en bakke ovenfor Øyan, var det tidligere et møtested for voksne. Her lekte man blant annet «tremann i vind»³, og det var visst ikke uvanlig om man flørtet litt seg imellom heller. Det finnes også en lokalitet med navnet Eidsbakk på Rånes, og dette er navnet på ei stor ekre som strekker seg oppover mot Rånesfjellet og veien over mot Eid (utenfor området). **Stibakk** ['sti:,bakan] (Eidem) er også et navn på ei ekre som strekker seg oppover i lendet. **Bakk** ['bakan] er navnet som vanligvis er brukt på gården Rånes 63/3, gitt etter plasseringen oppå en bakke.

---

³ Leik for seks eller flere personer, der man går sammen i par. Ett av parene splittes, og så skal den ene fange den andre. Den som skal fanges, kan plassere seg ved siden av et par som tredjemann, og den som står ytterst på den andre siden, blir dermed den som skal fanges. Dersom man blir tatt, blir man den som skal fange, og leken fortsetter.

Kleiv, f.

Gno. *kleif*, f.

[ˈkɾɛɪv] – [ˈkɾɛɪva] – [ˈkɾɛɪva] – [ˈkɾɛɪvan]

Definisjon (NO):

‘bratt (og trong) bakke (i eit berg) (der det går ein veg); skor’

Oppt. 1 g. sms., 1 g. usms.

Eidskleiva [ˈɛɪs, kɫɛɪ:vɑ] er formulert av SKO fra Bakkan som «en liten kleiv oppunder fjellet man bruker å følge når man går over til Eide». Navnet var fremdeles i bruk i 1991 da Jan Håvard Braseth gjennomførte sin skoleoppgave om stedsnavn på Rånes, men i dag brukes navnet kun en sjelden gang, kan Kristian Magnus Braseth fortelle. **Kleiva** [ˈkɾɛɪva] er en sti nedenfor Gløshaugen på Selnes man brukte som snarvei for å gå på butikken på Barøya i gamle dager. Lokaliteten stemmer med definisjonen, og er en vei oppgjennom en kløft i et berg.

Lj, f.

Gno. *hlið*, f.

[ˈli:] – [ˈli:a] – [ˈli:a] – [ˈli:an]

[ˈli:ə] – [ˈli:ən]

Definisjon (NO):

‘(jamn, grasgrodd el skogvaksen) skråning på sida av fjell el ås; dal- el åsside’

Oppt. 2 ggr. sms, 1 g. usms.

Grønnlia [ˈgrœn, li:a] ligger i Vikan (Eidem) og er navnet på sida opp mot høyden Grønnlifjellet. Her er det nå gjenvokst med lauvtrær, men det har sannsynligvis vært åpent og gressrikt her tidligere. **Råneslia** [ˈro:nɛs, li:a], ofte bare kalt **Lia** [ˈli:a] er ei ganske bratt skrånende li ned fra vestsida av Rånesfjellet og ned i Dragseidvågen. Tidligere var store deler av denne lia åpen og gressgrodd, men i de siste årene har den grodd igjen av lauvskog.

Trapp, f.

['trap] – ['trapa] – [ˈtrapə] – [ˈtrapan]
[ˈtrapən]

Definisjon (NO):

- 1 '(samanhangande rekkje av) steg el avsatsar som fører oppover el nedover til eit anna plan el nivå'
- 2 'rekkje av avsatsar som liknar ei trapp'
- 3 'avsats i bergside'

Oppt. 1 g. usms.

NO skriver at betydning 3 har blitt registrert i bruk i Åfjord som subst. i hankjønn, og jeg ser at også Nesheim i sin oppgave skiller mellom trapp, m. (naturord; 'trapping') og tropp, f. (kulturord; 'bygd trapp'), men det virker som at denne forskjellen ikke finnes mer, i alle fall ikke her nede mot kysten (i f.eks. Stordalen hører jeg at man fremdeles bruker uttalen 'tropp').

Trappa ['trapa] er ei trapping i svaet like ved Prestnaustet på Selnes. Her kan man se spor som små trappetrinn i berget. Angivelig kommer disse sporene fra ett fotavtrykk og ett hovavtrykk; sagnet sier at «Gammelerik gikk i land her».

7.1.3 Daler, skard og søkk

Bog, m.

Gno. *bugr*, m. 'bog, bukt, krok'

Definisjon (NO):

'bøygning på elv; lita bukt el vik'

Oppt. 1 g. sms. (1 †)

Ordet er utdødd som appellativ i dagligtalen. Navnet finnes enten i best.f.sg. eller best.f.pl. og som regel i sammensatt form ellers i kommunen. Årbogen ['o:r, bujən] er et kjent sted i Stordalen, der elva bukter seg nedover dalen. Utmerkingsleddet År- stammer fra flertallsformen av 'å', f., som betyr 'elv'. Utm.l. i Åfjord har samme opprinnelse, men da 'å' i entallsform.

†**Leirbogen** er funnet i SKO fra Selnes 66/1. Lokaliteten er ukjent, og dermed ikke kartfestet, og derfor kan det dessverre ikke slås fast om appellativet stemmer med lokalitetsforholdene.

Dal, m

Gno. *dalr*, m.

['da:ɾ] – ['dâ:ɳ] – ['da:ɾa] – ['da:ɾan]

Definisjon (NO):

‘heller stort, oftast langtøygd søkk i jordyta (vanl avgrensa av ås- el fjell-side)’

Oppt. 3 ggr. sms.

Storvikdalen ['stu:vi:k,dan] er et søkk i lendet ovenfor Storvika, men er ingen stor dal slik man forestiller seg med høye, avgrensede skiller på hver side. Den er heller en fordypning i landskapet, og den samme typen beskrivelse passer også **Rogndalen** ['rɔŋŋ,dâ:ɳ], som består av et nedsøkk i landskapet ved Stabburshaugen på Selnes (se s. 77 for forklaring av utm.l.), og **Vikadalen** ['vi:ka,dâ:ɳ], som er navnet på det lavere området mellom Sjøgarden og Minde, ovenfor Rånesvikan. Det er altså store ingen daler av den tradisjonelle forståelsen i navnetilfanget, men heller lengre og ganske grunne fordypninger i landskapet.

Grov, f.

Gno. *grōf*, f.

Definisjon (NO):

‘naturleg søkk el hole i jorda; grop’

Oppt. 1 g. usms.

Grova ['gro:va] ligger på Sør-Eidem. I likhet med Grova som Nesheim (1981) har i sitt navnetilfang, er også dette ei naturlig senkning eller kolve i jorda (og stemmer altså ikke helt overens med NSLs definisjon ‘utgraven hole i jorda’). Jordsmonnet består av kalksand, og man har tidligere pleid å hente ut sand her. En gang på 1800-tallet raste hele området ut, og tok med seg en hest. Ordet er ute av appellativisk bruk.

Hi, n.

Gno. *hið*, n.

['hi:] – ['hi:ə] – ['hi:] – ['hi:a]

Definisjon (BON):

1 ‘hule, tilholdssted for visse ville pattedyr’

2 ‘hule, leie der for eksempel bjørn og grevling sover vintersøvn’

Oppt. 1 g. sms.

Oterhiet [ˈuːtɛr,hiːə] ligger like vest for Kvennhusbekken på Rånes, og her er det visst vanlig å se oter (*Lutra lutra*). Hiet er en hule i strandkanten som er dannet av store steiner som ligger oppå hverandre. Ingen kilder opplyser om at det har foregått jakt på oter her, men det er ikke utenkelig.

Hol, n.

Gno. *hól*, n.

[ˈhøːɾ] – [ˈhøːɾə] – [ˈhøːɾ] – [ˈhøːɾɑ]

Definisjon (BON):

- 1 'åpning gjennom noe'
- 2 'mindre søkk, grop'

Oppt. 4 ggr. sms. (1 †)

Blåberholet [ˈbrøːbɛr,hoːɾə] og **Visprisholet** [ˈvɛsprɪːs,hoːɾə] er begge små fordypninger i lendet i krattskogen på Rånes, der førstnevnte ligger på den sør-østre delen av Rånes, ned mot Åfjorden. Her er det tett med blåbærkratt, og man har kunnet plukket mye blåbær (*Vaccinium myrtillus*) her. Visprisholet ligger ovenfor gården Bakkan. Ifølge SKO fra Bakkan kommer navnet av at «det vokser så mye små bjørk der som er blit brukt til vispris»; de små bjørkekvistene ble brukt til å lage visper for å røre i maten med. Dette navnet brukes nesten ikke lenger. **Lysmyrholet** [ˈløːsmyːr,hoːɾə] er ei berghule som ligger på vestkanten ovenfor Lysmyra på Rånes. Sagnet forteller at det bodde et troll her før i tida, og «mang en liten rånesing hadde den største respekt for dette trollet» (JHB). †**Kråkholet** er derimot en ukjent lokalitet som er funnet i SKO 66/1 som det ikke er gitt noen opplysninger om.

Hule, f.

Gno. *hola*, f.

[ˈhoːɾ] – [ˈhoːɾɑ] – [ˈhoːɾɑ] – [ˈhoːɾɑn]

[ˈhøːɾ] – [ˈhøːɾɑ] – [ˈhøːɾɑ] – [ˈhøːɾɑn]

Definisjon (BON):

'holrom inni berg eller under jordoverflata'

Oppt. 1 g. sms.

Som Magnhild Nesheim forutså i 1981 (s. 63), har uttalen med lang u som vokallyd nå tatt over for den opprinnelige uttalen med lang å-lyd, i alle fall i dagligtalen.

Stibakkhula [ˈstiːbɑk,høːɾɑ] er ei berghule ovenfor Stibakkan på Eidem. En av kildene fra SKO har gjengitt et sagn som er knyttet til hula:

Stibakkhulen er straks opfer Stibakken. Om den hulen går det et sagn, om at en skatt ska legg gjømt der. Og sagnet sei at den som vil finn skatten, må greva ætten i sju torsdagsnetter ætte kvaranner og ikke sei et ord mén hell på å grev. Ein gong va det ein man som hette Erland som ått garn. Han ha å hørt sagnet om Stibakkhulen, og han bestemt seg fer å finn skatten. Han grov i seks torsdagsnetter og da fekken sjå ei kiste. Men det låg ein stor stein over a, som han ikke kunde få op med det verktøiet han ha. Neste torsdagskveld gjekk han laus på stein igjen å fekken op. Men va ikke han Erland god for å berge sig lenger – men sett i: «Rett no har eg det". I det same vart det et rammel og brak op i lia. Erland vart livredd han sprang alt vad han orket, mens stein og jord fauk omkreng øran pån. Sia ha engen fersøkt å greve ette skatten i Stibakkhulen. (SKO, ca. 1933)

Lars Flenstad forteller at denne Erland antagelig er ment å være Erland skomaker som bodde på Reitan Østre (65/5) på midten av 1800-tallet. Lars forteller også at man gjemte en radio i hula her under krigen, og at det har vært revehi her.

Klove, f.

Gno. *klōfa*, f.

['kɾo:ʊ] – ['kɾo:ʊɑ] – ['kɾo:ʊɑ] – ['kɾo:ʊɑn]
 ['kɾʊɑ] – ['kɾʊɑ] – ['kɾʊɑn]

Definisjon (NO):

‘(trong) kluft, opning, (trongt) skard i berg’

Oppt. 1 g. sms.

Storklova ['stu:r,kɾʊɑ] er ei stor kløft mellom Stongfjellet og Flåfjellet. Ifølge SKO er det knyttet et sagn til stedet om at det skal finnes en kobberkjele full av sølvpenner inne i klova.

Skard, n.

Gno. *skarð*, n.

['ska:ɾ] – ['ska:ɾə] – ['ska:ɾ] – ['ska:ɾɑ]

Definisjon (NO):

‘djup og heller trong lægd i lendet mellom to haugar eller fjelltoppar’

Oppt. 4 ggr. sms., 1 g. usms.

Eidemsskardet ['eidɛm,ska:ɾə], på folkemunne **Skardet** ['ska:ɾə], er et lite skard mellom foten til Hansafjellet og gården Sør-Eidem 64/2. **Halvarskardet** ['halʊɑ,kɑ:ɾə] er et skard ovenfor Langstranda som fungerer som merkegrense mot Øyan (se s. 79). **Reitskardet** ['rɛɪt,ska:ɾə] er navnet på skardet

mellom Reitfjellet og Grønnlifjellet, mens **Skutskardet** ['skʉ:t,skʉrə] er et skard som ligger vestafor Skutan på Selnes.

7.1.4 Flatlende

Mo, m.

Gno. *mór*, m.

['mu:] – ['mû:n] – ['mu:a] – ['mu:an]

Definisjon (NO):

‘slette, flate i lendet (med mykje sandjord); turr sandflot langsetter vassdrag; flat skogteig’

Oppt. 1 g. sms., 1 g. usms.

Moen ['mû:n] er et område med dyrka mark som ligger øst for Stormyra på Rånes. I gammel tid var det en gård her, ifølge Johannes Braseth (f. 1907), hjemmelsmann i J.H. Braseths skoleoppgave. Stedet er en tørr sandmo med mye stein. **Straumsmoen** ['strœms,mû:n] ligger ovenfor Straumen utenfor Selnes, og er også et bostedsnavn (se s. 87).

Slette, f.

Gno. *slétta*, f.

['jlæt] – ['jlæta] – ['jlæta] – ['jlætan]

['jlæt] – ['jlæta] – ['jlæta] – ['jlætan]

Definisjon (NO):

‘jamn, slett mark, såleis

a) større, flatt område

b) flatt, avgrensa område’

Oppt. 1 g. sms., 2 ggr. usms. (med variasjon i uttale/skrivemåte) (1 †)

Navnet †**Sletta** stemmer best med definisjon b), og var navnet på et åpent område ovenfor Lysmyra på Rånes. Man gjetter kyrne hit, siden det var slett og åpent her. Kristian Magnus Braseth minnes at Bernhard Rånesli (d. 1978) har snakket om dette, med uttalen ['jlæta], men husker ikke selv at det noen gang har vært særlig åpent her. I SKO fra Sjøgarden (Rånes) finner jeg navnet †**Josletten**, men dette er et helt ukjent navn for informanten. Riktignok ble det bygd en gård kalt **Sletten** ['jlætn] ovenfor Sjøgarden i 1935, men det er ingenting som tyder på at utmerkingsleddet kan knytte navnet til denne gården, ettersom gårdens første eier het Rolf Olden (f. 1904). Gården ble bygd etter utskilling fra 63/1, men jeg finner ingen Jo, Johannes eller Johan (eller andre lignende navn) i oppskrivinger fra denne gården heller. Det er ikke utenkelig at stedsnavnet hørte til i samme område som gården Sletten ligger i dag, siden dette er det eneste stedet med et stort og åpent slettelandskap i nærheten av Sjøgarden. Uttalen ['jlætn] avviker fra dagens dialektform, og bør kanskje heller forstås som en avledning fra adj.

‘slett’, i alle fall med tanke på uttalen med tonelag 1. Det kan også tenkes at navnene er laget inspirert av konservativt skriftspråk, og går ut fra subst. i best.f.sg., ‘sletten’, men da hadde det nok vært naturligere å uttale navnet med tonelag 2.

7.1.5 Myr

Myr, f.

Gno. *mýrr*, f.

[ˈmy:r] – [ˈmy:ra] – [ˈmy:rə] – [ˈmy:rən]
[ˈmy:ra] – [ˈmy:ran]

Definisjon (NO):

‘våtlendt, flatt, opi (trelaust el tunt tresett) landområde med plantar (serl kvitmose) som byggjer opp eit torvlag’

Oppt. 15 ggr. sms. (2 †)

Det er en god del myrterreng i området, særlig på sørenden av Selnes, på Øyan og på store deler av Rånes. Er det flatt, er det gjerne myr. Ordet ‘myr’ er det eneste som brukes for denne typen terreng i området.

Eksempel på slike navn i området: **Fjellmyra** [ˈfjɪlˌmy:ra] er ei lang og smal myr nesten oppe på Rånesfjellet (utenfor området) på veien fra Bakkan. Ifølge SKO fra Bakkan ble denne myra brukt til kjørevei om vinteren. **Stormyra** [ˈstu:rˌmy:ra] finnes både på Øyan og på Rånes og **Slåttamyra** [ˈslɔtˌaˌmy:ra] er ei myr man pleide å bedrive utmarksslått på før i tida på Rånes.

7.1.6 Lende i sjø og vassdrag

Eid, n.

Gno. *eið*, n.

[ˈei] – [ˈeiə] – [ˈei] – [ˈeiɑn]
[ˈei] – [ˈeiə] – [ˈei] – [ˈeiɑ]

Definisjon (NO):

‘landstripe (med vatn på både sider) som bind saman to (større el mindre) landområde’

Oppt. 2 ggr. løst sms.

Østre eidet [ˈœstɐr ˈeiə] og **Vestre eidet** [ˈvæstɐr ˈeiə] er navnet på to ekrestykker som ligger tvers overfor hverandre på det lille eidet som knytter Øyan til fastlandet. Det virker ikke som at selve eidet har hatt sitt eget proprium, og dette skyldes antagelig at eidet er såpass lite og de to ovennevnte lokalitetene kun blir delt av veien inn til Øyan.

Fjære, f.

Gno. *fjara*, f.

[ˈfjæ:r] – [ˈfjæ:ra] – [ˈfjæ:ra] – [ˈfjæ:ran]

Definisjon (BON):

1 ‘fallende vann, lavvann’

2 ‘del av stranda som er tørr ved lavvann’

Oppt. 1 g. usms.

Fjæra [ˈfjæ:ra] er navnet som i de siste årene har tatt over for navnet Øset på Rånes. Navneendringen har sannsynligvis skjedd på grunn av at ‘øse’, n. (se s. 44) har gått fullstendig ut av appellativisk bruk, mens ‘fjære’, f. er ordet som har tatt over. På denne lokaliteten er det veldig langgrunt ved fjære sjø.

Flu, f.

Gno. *fluð*, f.

[ˈfɹu:] – [ˈfɹu:a] – [ˈfɹu:a] – [ˈfɹu:an]

Definisjon (NSL):

‘overflødd, grunn stad i sjøen, til vanleg ikkje synleg’.

Oppt. 5 ggr. sms.

Ordet er i slekt med ‘flom’ og ‘flod’, som betyr ‘sted det flør over’. Et kjennetegn er at det gjerne ligger klaser med tang i sjøen over ei slik flu.

Snotterflua [ˈsnɔtɛr, fɹu:a], eller **Indre Snotterflua** [ˈɪnrɛr ˈsnɔtɛr, fɹu:a], ligger på innsiden av Snotra utenfor Selnes. Dette er et undersjøisk skjær som en tangklase flyter over ved fjære sjø. **Ytre Snotterflua** [ˈyɛr ˈsnɔtɛr, fɹu:a] blir også kalt Snotterskjæret, og er et skjær som ligger på utsiden av Snotra. Ingen av disse navnene er særlig brukt i dag. **Sandanflua** [ˈsɑnɑn, fɹu:a] og **Straumsflua** [ˈstrøms, fɹu:a] ligger henholdsvis utenfor Sandan og Straumsholmen. Alle steder med -flu-navn i tilfanget er altså lokalisert i farvannet utenfor Selnes.

Grunne, m.

Gno. *grunnr*, m.

[ˈgruŋ] – [ˈgrûŋ] – [ˈgruŋa] – [ˈgruŋan]

Definisjon (BON):

‘grunt sted i vannet’

Oppt. 1 g. sms. (1 †)

†**Monsvikgrunnen** er ikke kartfestet, men navnet tilhørte nok den lille grunnen utenfor neset på nordsida av Monsvika. Navnet er funnet i SKO fra Sjøgarden.

Holme, m.

Gno. *holmi*, m.

[ˈhɔŋmə] – [ˈhɔŋmɪn] – [ˈhɔŋmə] – [ˈhɔŋman]
[ˈhɔŋmən]

Definisjon (BON):

‘lita, berglendt øy, ofte med vegetasjon’

Oppt. 1 g. sms., 1 g. usms.

Holmen [ˈhɔŋmən] eller [ˈhɔŋmɪn] er en holme i Fjæra (Øset) på Rånes. Det er den eneste holmen i området, og blir dermed kort og godt kalt Holmen (denne er også kalt Rhodos, se s. 66). **Straumsholmen** [ˈstrøms, hɔŋmɪn] ligger i Straumen utenfor Selnes. Det er ei lita fyrlykt («Åfjord») som står på denne holmen og lyser vei inn i Åfjorden. Begge ovennevnte holmer er lett bevoskt med kratt og gress.

Land, n.

Gno. *-land*, n.

[ˈlɑŋ] – [ˈlɑŋə] – [ˈlɑŋ] – [ˈlɑŋə]

Definisjon på lokaliteter med slike navn i sjø og vasslende (hentet fra NSL):

1 ‘landskap, område’

2 ‘fast land’

Oppt. 2 ggr. sms.

Råneslandet [ˈro:nəs, lɑŋə] og **Selneslandet** [ˈsæl:nəs, lɑŋə] er begge navn som blir brukt på den landfaste delen av det respektive området. Selv om appellativet ‘nes’ brukes om en landfast del av landskapet, pleier man også å inkludere øyer, holmer og skjær som ligger like utenfor selve neset (som Rånesøya eller Snotra), når man omtaler disse områdene. Når man bruker navnet Råneslandet og

Selneslandet er det altså *kun* den landfaste delen som menes, og ikke lokalitetene som ligger i sjøen rundt. Navnene er hovedsakelig brukt når man ser på landet fra sjøen (eller lufta). Nesheim mener at dette er benevnelser som er på grensa mellom navn og appellativ (1981: 75). Jeg velger å behandle disse som *proprium*, siden disse brukes i denne funksjonen i dagligtalen.

Nes, n.

Gno. *nes*, n.

[ˈnɛs] – [ˈnɛsə] – [ˈneːs] – [ˈneːsɑ]

[ˈneːs] – [ˈneːsə] – [ˈnɛs] – [ˈnɛsɑ]

Definisjon (NO):

‘landområde som stikk ut i sjø el vatn, og som smalnar av i ein (butt el spiss) tange el odde’

Oppt. 9 ggr. sms. (3 †)

To av de store grendene i oppgaveområdet har dette grunnordet: **Rånes** [ˈroːnɛs] er navnet på det store neset midtveis inn i Åfjorden. Man veksler i dagligtalen mellom å si Rånes eller Råneset [ˈroːnɛsə]; uttalen i ubest.f. kommer nok av gårdsnavnet Rånes, mens uttalen i best.f. kommer av naturlig bøyning av appellativet. **Selnes** [ˈsɛlˌnɛs] ligger helt ytterst i Åfjorden, og i motsetning til Rånes, blir navnet konsekvent uttalt i ubest.f. Dette antyder at dette er et gammelt navn. Den eldste oppskriften av navnet er fra 1559, ifølge NG (les mer s. 77).

Ellers er dette grunnordet også brukt om mindre utstikkere i sjøen i området, og noen navn med grunnordet har også gått ut av bruk: †**Merkeneset** er funnet i SKO fra Sjøgarden (Rånes), men er ikke kartfestet. Det samme gjelder †**Monsvikneset**, men det er rimelig å anta at dette var navnet på det lille utspringet på nordsiden av selve Monsvika.

Odde, m.

Gno. *oddi*, m.

[ˈɔɟɪ] – [ˈɔɟn] – [ˈɔɟɑ] – [ˈɔɟɑn]

Definisjon (NO):

‘(smal) landtunge som stikk ut i vatn el sjø; (ytste delen av) eit nes; tange [...].’

Oppt. 4 ggr. sms.

Hammarodden [ˈhamɑːɔɟn] er et utstikk fra Hammeran på Øyan, mens **Trollfotodden** [ˈtrɔʎfuːtˌɔɟn] er den ytterste delen av neset Trollfoten på Rånes (se s. 65). **Laksgarnsodden** [ˈlaksgɑːnˌsɔɟn] og **Liaodden** [ˈliːɑːɔɟn] er smale landtunger som stikker ut i fjorden fra Råneslandet.

Sand, f.

Gno. *sandr*, m.

[ˈsɑŋ] – [ˈsɑŋɑ] – [ˈsɑŋɑ] – [ˈsɑŋɑn]

Definisjon (BON):

‘sandstrekning; strandstykke med sand’

Oppt. 1 g. usms.

Sandan [ˈsɑŋɑn] er navnet på sandfjæra som ligger langs Åfjorden på sørsida av Selnes.

Skage, m.

Gno. *skagi*, m.

Definisjon (NSL):

‘odde, noko som stikk fram’.

Oppt. 1 g. usms.

Ordet brukes ikke lenger som appellativ i dagligtalen. Av NO fremgår det at dette hankjønnordet har dialektformen ‘skaga’ på Frøya. Uttalen har antagelig vært den samme i Åfjord.

Skaga [ˈskaː.jɑ] er et beite- og skogområde som stikker ut som en bred odde i sjøen vestpå Øyan.

Skjær, n.

Gno. *sker*, n.

[ˈjæːr] – [ˈjæːrə] – [ˈjæːr] – [ˈjæːrɑ]

Definisjon (NO):

‘bergrygg i sjø, vatn el elv som stikk opp rett under el over vassoverflata’

Oppt. 8 ggr. sms. (1 †)

Alle lokalitetene med navn som har dette grunnordet i tilfanget er det som må karakteriseres som mindre til svært små bergoppstikk i sjøen. Eksempler: **Liaskjæret** [ˈliːɑ.jæːrə] er et lite skjær nedenfor Råneslia. **Nordstøskjæret** [ˈnuːftøː.jæːrə] ligger like utenfor Nordstøa på Selnes, og **Vikaskjæret** [ˈviːkɑ.jæːrə] ligger i Mindebukta (utenfor Rånesvikan).

Strand, f.

Gno. *strǫnd*, f.

[ˈstrɑŋ] – [ˈstrɑŋɑ] – [ˈstrɛŋər] – [ˈstrɛŋən]

Definisjon (NO):

‘rand, belte av landjord som grensar til hav, sjø, fjord el vatn’

Oppt. 6 ggr. sms. (1 †)

Det er utelukkende områder som ligger helt nede ved sjøen som får dette grunnordet. Minst tre av lokalitetene har eller har hatt funksjon som ekrer.

Langstranda [ˈlɑŋstrɑŋɑ] ligger i langstrekket mellom Øyan og Gullvika og består mest av berg og lauvskog, men det finnes også ekrer på den østlige delen av stranda. **Nordstranda** [ˈnuːr̥strɑŋɑ] er navnet på et engstykke på nordsida av Fjæra på Rånes og **†Sjøstranda** er et navn funnet i SKO fra Lyngsmyr. Navnet er ikke kartfestet, men har notatet «lang åker langs sjøkanten».

Ør, f.

Gno. *eyrr*, f.

[ˈøːr] – [ˈøːrɑ] – [ˈøːrə] – [ˈøːran]

[ˈøːrɑ]

Definisjon (BON):

‘tange eller banke av sand eller grus, særlig ved elveos’

Oppt. 1 g. sms.

Helsingøra [ˈhælsɪŋøːrɑ] er en sandbanke i fjæra på Selnes (om leddet Helsing-, se s. 78).

Øy, f.

Gno. *ey*, f.

[ˈœy] – [ˈœyɑ] – [ˈœyɑ] – [ˈœyan]

[ˈœyə] – [ˈœyən]

Definisjon (NSL):

- 1 ‘øy, kringfløymd land’
- 2 ‘øy, flatt, frodig og fuktig lende attmed vatn’

Oppt. 3 g. sms., 1 g. usms.

I dagligtalen blir ordet brukt utelukkende med det første betydningsinnholdet, og dette er ellers også tilfellet i de fleste stedsnavn hvor dette appellativet forekommer. Gårds- og områdenavnet **Øyan** [ˈœyan] er derimot et eksempel på et stedsnavn med det andre betydningsinnholdet. Oluf Rygh skriver

i NG om gårdsnavnet Øyan: «Af øy f., her som ofte at forstaa ikke om en Ø, men om en flad Strækning med frodig Plantevæxt, som ligger langs Vand». Det er lett å bli forvirret her, for det man tenker på som området Øyan i dag, ligger jo i landskapet som en halvøy. Likevel stemmer nok Ryghs tolkning, for området er frodig og relativt flatt, og dessuten står navnet i flertall, mens det kun er én halvøy.

Øyaøya [ˈœvɑ,œvɑ] er navnet på den ytterste av de tre øyene i sjøen like utenfor Sjøgarden på Rånes. Denne tilhører gården Øyan, derav kommer utmerkingsleddet. **Litjøya** [ˈlɪc,œvɑ] og **Rånesøya** [ˈro:nɛs,œvɑ] er navnet på de to øyene nærmest Råneslandet.

7.1.7 Sjø og vassdrag

Bukt, f.

Gno. *bugt*, f.

[ˈbukt] – [ˈbukta] – [ˈbukta] – [ˈbuktan]

Definisjon (NO):

‘brei innskjering av sjø inn i land; vik’

Oppt. 7 ggr. sms. (1 †)

Ordet beskriver at sjøen bukter seg inn i landet i større eller mindre grad, og i dette navnetilfanget er det utelukkende selve vannet, *bukta*, som har fått navn (i motsetning til *vik*, der det som hovedregel er landet rundt vika som i dag har tatt appellativet) (Nesheim, 1981: 83). Alle lokaliteter med dette grunnordet har navn med relasjon til nærliggende landområde.

Hammarbukta [ˈhamar,bukta] er navnet man bruker på bukta som ligger innenfor Hammeran på Øyan. Ifølge kartet heter dette stedet Seletbukta, men dette er ukjent for informantene. I og med at Hammeran er nærmere enn Seletten (se s. 68), er dette også et mer logisk relasjonsnavn. **Nylandsbukta** [ˈny:lɑns,bukta] er navnet på bukta nedenfor ekrestykket Nylandet på Øyan, mens **Reitbukta** [ˈrɛit,bukta] er navnet som er brukt på bukta mellom Reitan og Øyan. Et annet navn på denne bukta er **Indre Øyabukta** [ˈɪnɛr ˈœvɑ,bukta], men dette er mindre brukt. Navnet †**Sandbukta** er funnet i SKO fra Selnes 66/1. Lokaliteten ligger antagelig like utenfor Sandan på Selnes. Her er det ingen store bukter å snakke om, men det er en svak innbuktning mot land både mot Oterstokkan og mot Tobakkskapet. Hvilken av disse som har blitt kalt Sandbukta er uvisst.

Bekk, m.

Gno. *bekkr*, m.

['bæk] – ['bɛcən] – ['bækɑ] – ['bækən]
                  ['bækən]

Definisjon (BON):

'lite, naturlig vassfar'

Oppt. 4 ggr. sms.

Det er ingen større vassfar å snakke om i området, og dette skyldes at det ikke er noen store tjern eller andre vannansamlinger her. Tre av bekkene tilhører Råneslandet: **Kvennhusbekken** ['kʷɛɲhʊ:s,bækən], **Urdabekken** ['u:rɑ,bɛcən] (se s. 76 for forklaring av utm.l.) og **Vikabekken** ['vi:kɑ,bækən]. **Rogndalsbekken** ['rɔŋndɑɾs,bækən] renner gjennom Rogndalen på Selnes.

Fjord, m.

Gno. *fjorðr*, m.

['fju:ɾ] – ['fjû:n] – ['fju:ɾɑ] – ['fju:ɾən]

Definisjon (BON):

'(smal) havarm'

Oppt. 1 g. sms.

Åfjorden ['o:,fjûn] er navnet på fjorden hele oppgaven dreier seg om. Dette er en fjordarm som strekker seg fra Selnes og inn mot Å, der de to elvene Norddalselva og Stordalselva munner ut. Utmerkingsleddet Å- inneholder gårdsnavnet Å, som kommer av subst. 'å' og betyr 'elv'. Dette lokalitetsappellativet har gått ut av bruk for lengst. Det kan være grunn til å anta at et eldre navn på fjorden har veket for dette sekundære fjordnavnet (Se Nesheim, 1981: 7 for mer informasjon om dette).

Oppkomme, n.

Gno. *uppkoma*, f.

[ʊp'kɔm] – [ʊp'kɔmə] – [ʊp'kɔm] – [ʊp'kɔmɑ]

Definisjon (BON):

'underjordisk vannåre som danner en bekk eller olle'

Oppt. 2 ggr. sms.

Stibakkoppkommet ['sti:bakup,kɔmə] og **Grovaoppkommet** ['gro:ʊɑʊp,kɔmə] er to naturlige vassårer som kommer opp i dagen, og disse ligger ikke så langt fra hverandre. Stibakkoppkommet har ikke blitt kartfestet, siden informanten ikke klarte å kartfeste helt sikkert hvor i Stibakkan den ligger, men navnet

er i bruk. Grovaoppgommet renner ut like oppunder berget i Grova. Navnene blir lite brukt i dag, for oppkommene er ikke så viktige for folk og husdyra lenger; vann finner man jo i springen.

Straum, m.

Gno. *straumr*, m.

['strœʊm] – ['strœʊmən] – ['strœʊmə] – ['strœʊmən]
["strœʊma] – ["strœʊman]

Definisjon (NO):

‘sterk og jamn strøyming av vatn i vassdrag el i havet; parti, del av vassdrag el hav med strøymande vatn el sjø’

Oppt. 1 g. usms.

Straumen ['strœʊmən] er en ganske kraftig sjøstrøm utenfor Selnes. Denne skiller Selnes fra Tiltremsneset (Bjugn), og fungerer dermed også som et skille mellom kommunene Åfjord og Bjugn.

Sund, n.

Gno. *sund*, n. ‘trøngt farvatn eller innsigling’

['sʊn] – ['sʊnə] – ['sʊn] – ['sʊnən]

Definisjon (NO):

‘trøngt farvatn som vidar seg ut til større farvatn til begge sider’

Oppt. 1 g. sms., 1 g. usms.

Sundet ['sʊnə] er navnet på farvannet mellom Bryggneset og Rånesøya, mens **Holsundet** ['ho:ɾ, sʊnə] ligger mellom Øyaøya og Litjøya og er et fryktelig dypt sund. Det er et hol her som er mye dypere enn resten av fjordbunnen i området.

Trong, f.

Definisjon (NO):

‘trøng stad (i terrenget el i vatnet); smal passasje; innsnevring’

Ordet virker å ha gått ut av appellativisk bruk, og adjektivet ‘trøng’ brukes heller for å beskrive steder som faller under definisjonen over.

Oppt. 1 g. usms.

Tronga ['trɔŋə] er den smaleste delen av hele Åfjorden (ca. 550 m), og ligger utenfor Mjøneshammaren på Rånes, mellom Råneslandet på den nordlige siden og Storfjellet på den sørlige siden av Åfjorden.

Våg, m.

Gno. *vágr*, m.

['vo:g] – ['vo:jən] – ['vo:ja] – ['vo:jən]
['vo:gən] – ['vo:gə] – ['vo:gan]

Definisjon (BON):

'bukta, smalt sjøstykke som skjer inn i landet'

Oppt. 3 ggr. sms.

Dragseidvågen ['drøkseɪ,vo:jən] er navnet på bukta utenfor Dragseid (utenfor området). **Østre Selnesvågen** ['æstər "sælnes,vo:jən] er vågen på innsida av Selnes. Samme lokalitet er også kalt **Gullvikvågen** ["guʌvi:k,vo:jən]. Felles for begge lokalitetene er at de er omsluttet av land, med unntak av en liten åpning mot resten av fjorden.

Øse, n.

Gno. *óss*, n.

['ø:s] – ['ø:sə] – ['ø:s] – ['ø:sə]
['ø:sə]

Definisjon:

«Som lokalitetsappellativ og i stadnamn gjeld ordet sumpige område med stillestående vatn ved sjø, elv og innsjø» (Nesheim, 1981: 101).

Oppt. 2 ggr. usms. (1 †)

Ordet er svært sjeldent i appellativisk bruk i dag.

Øset blir uttalt både ['ø:sə] og ["ø:sə], og har vært navn på lokaliteter både på Selnes og på Rånes. †Øset på Selnes er et utdødd, ikke kartfestet navn funnet i SKO. Navnet Øset brukes nesten ikke lenger på Rånes, men er blitt erstattet av Fjæra. Dette er et fjæreamråde som åpenbares ved fjæresjø, men som fortsatt er fuktig, og ved flo sjø er lokaliteten overflødd.

7.1.8 Jordsmonn og stein

Fly, n.

[ˈfɫy:] – [ˈfɫy:ə] – [ˈfɫy:] – [ˈfɫy:ɑ]

Oppt. 1 g. usms. (1 †)

†**Flyet** [ˈfɫy:ə] er et navn som ikke har blitt brukt på en god stund, men som er opphavet til relasjonsnavnet Flybakkan, som fortsatt er i bruk. Det er ikke lett å vite hva navnet †Flyet kommer av. Da vi som barn spurte om hvorfor det het Flybakkan, ble vi lurt til å tro at det var én av naboene som hadde landet med fly her, men det stemmer selvfølgelig ikke. †Flyet var antagelig navnet på det lange, brede ekeområdet som ligger i en lang bakke ved siden av Flybakkan (som er en bakke i Rånesveien). Området ligner heller ikke på noe fly i formen, og navnet kan dermed ikke komme av det heller. Da er det kanskje mer sannsynlig å tolke opprinnelsen av navnet mot definisjonen ‘fly’ n., ‘torrvaksen eng’ (NO). Det er ikke usannsynlig at det har vært denne typen jordsmonn her tidligere, sett sammenlignet med hvordan jordsmonnet er på resten av Rånes. NO har også definisjonen ‘(grunt) gjørmehol, dike’ notert fra Bindalen, men dette stemmer nok ikke med lokaliteten.

Rant, m.

Definisjon (NO):

‘smal, skrinn rygg av jord el stein’

Oppt. 1 g. usms.

Rantan [ˈrɑntɑn] på Øyan er et skogvokst beiteområde med ganske kupert terreng. Ordet er ikke i bruk lenger som appellativ i dagligtalen, men det er antagelig ikke så lenge siden dette har vært i bruk, siden Nesheim i sin oppgave skriver at «ordet er eit vanleg lokalitetsappellativ i området og i bygda elles om ryggar og kantar i lendet» (Nesheim, 1981: 55). Det spørs likevel om Nesheim overvurderte hvor vanlig ordet er, for selv har jeg (født 1990) aldri hørt ordet før. Informantene er kjente med betydningen av appellativet, men bruker det sjelden i dagligtalen.

Stein, m.

Gno. *steinn*, m.

[ˈstɛɪn] – [ˈstɛɪ̃n] – [ˈstɛɪnɑ] – [ˈstɛɪnan]

Definisjon (NO):

1 ‘samanhangande masse, lag, felt av umetallisk, enkelt el samansett mineral’

2 ‘større el mindre, ofte usymmetrisk stykke (klump, blokk) av stein (i tyd 1) slik det finst i naturen’

Oppt. 2 ggr. sms.

†**Huldersteinen** [ˈhʉldɛˌftɛɪ̃n] er et navn i SKO fra Lyngsmyr (Selnes). Navnet er ikke kartfestet og det er ikke forklart mer enn at dette er navnet på en stor stein (se s. 81 for tolking av utm.l.). **Raudsteinan** [ˈrœʉˌstɛɪnan] ligger vestfor Tømmervika på Rånes, og er noen store steinblokker med rødbrun farge som ligger i sjøkanten.

Urd, f.

Gno. *urð*, f.

[uːr] – [ˈuːrɑ] – [ˈuːrɑ] – [ˈuːrɑn]

Definisjon (BON):

‘haug, skråning av større og mindre steiner (fra isbreer eller senere forvitring og ras)’

Oppt. 1 g. sms. (1 g. i utm.l.)

Trollberurda [ˈtrɔʌbɛrˌuːrɑ] ligger mellom Reitfjellet og Litjreitfjellet. Det er fryktelig ulendt terreng oppigjennom steinura her, med hauger av små og større mosegrodde steiner. Utmerkingsleddet kan tyde på at det vokser eller har vokst trollbær (*Actaea spicata*) på stedet (se s. 77).

7.1.9 Vegetasjon

Skog, m.

Gno. *skógr*, m.

[ˈskuːg] – [ˈskuːjən] – [ˈskuːgɑ] – [ˈskuːgan]
[ˈskuːgən]

Definisjon (NO):

‘samling av (etter måten høge) tre som dekkjer eit større område; (òg:) større område der det veks mykje (etter måten høge) tre’

Oppt. 1 g. sms., 1 g. usms. (1 g. løst sms. i bostedsnavn)

Den tettvokste granskogen som Rånesveien går gjennom og som strekker seg langs Tømmervika til Nordstranda, blir kalt **Skogen** [ˈskuːjən]. Denne fungerer som et grenseskille – man er ikke kommet

helt innpå selve Råneset før man har passert gjennom denne skogen. **Moskogen** ['mu:,sku:jən] er en tett blandingskog som ligger mellom Moen og Sandtaket på Rånes.

Skogband, n.

['sku:g,bɑŋ] – ['sku:g,bɑŋə] – ['sku:g,bɑŋ] – ['sku:g,bɑŋə]

Definisjon (NO):

‘øvre skogkant opp mot fjellet; skoggrense’

Oppt. 1 g. usms.

Skogbandet ['sku:g,bɑŋə] ligger nedenfor Fjellmyra på Rånes. Navnet er gitt fordi skogen har vokst som et bånd her mellom dyrkamarka og fjellkanten.

7.1.10 Ras

Fall, n.

Gno. *fall*, n.

['faʎ] – ['faʎə] – ['faʎ] – ['faʎə]

Definisjon (BON):

‘ras(sted)’

Oppt. 1 g. sms. (1 †)

†**Leirfallet** er funnet i SKO fra 63/2, Yttergården. Selve gården er utenfor oppgaveområdet, men eiendommen strekker seg helt mot sjøen i Sjøgården. Lokaliteten er ikke kartfestet, men det er sannsynlig at denne er innenfor oppgaveområdet. En lokalitet med navnet Leirfallet er sannsynligvis lokalisert nærmere sjøen, der forekomsten av leirjord er større.

7.2 Kulturord

Under denne kategorien blir alle grunnord som beskriver menneskeskapte lokaliteter som forekommer i navnetilfanget ordnet og definert.

7.2.1 Gård og bosetning

Bolig, m.

["bu:lɪ] – ["bu:lɪn] – ["bu:lɪɑ] – ["bu:lɪɑn]

Definisjon (BON):

'husvære nyttet som fast oppholdssted for mennesker'

Oppt. 1 g. sms. (1 †)

†**Lærarboligen** ["læ:rɑr,bu:lɪn] er et navn som ble brukt om huset i svingen i Vikan da dette fungerte som bolig for læreren på den gamle skolen på Eidem (nedlagt 1961). Huset står fortsatt, men er nå fritidsbolig.

Gård, m.

Gno. *garðr*, m.

['go:r] – ['gô:ŋ] – ["go:rɑ] – ["go:rɑn]

['gɑ:r] – ['gâ:ŋ] – ["gɑ:rɑ] – ["gɑ:rɑn]

Definisjon (BON):

- 1 'eigedom, bustad med hus og dyrkingsjord (over eit visst areal)'
- 2 'inngjerda jordstykke'
- 3 '(gards)plass, tun'

Oppt. 4 ggr. sms., 1 g. løst sms.

I målføret pleier man å uttale 'gård' (i betydning 1 og 3) [go:r], mens man uttaler 'gjerde' (i betydning 2) [gɑ:r]. Navnet **Sjøgarden** ["ʃø:gô:ŋ] er således en liten gåte. Betyr grunnordet 'gård, eller betyr det 'inngjerding'? I *Åffjord og Jøssund gårdshistorie 1801-1875* omtales plassen som «Sjøgården eller Sjøgjerdet», så tvilen har tydeligvis vært til stede en god stund. Gården ble ikke utskilt fra 63/2 før 1879, men ifølge Johannes Braseth (f. 1907), hjemmelsmann i JHB, skal dette være én av de aller eldste boplassene på Rånes. Når man er på stedet sier man at man er 'i Sjøgarden' [i "ʃø:gô:ŋ] både om området og selve gården. I dagens bruk av ordet 'gård', bruker man preposisjonen 'på (gården)'. Man sier som nevnt også [gô:ŋ], og ikke [gâ:ŋ], og denne uttalen har nok vært gjeldende en god stund (ifølge mine informanter og navn som forekommer i SKO), men det er uvisst hvor lenge. Det man derimot sier, er [ɪ 'gâ:ŋ] når man snakker om at man er inne i en innhegning, som f.eks. en hundegård [ɪ "huŋgâ:ŋ]. Det gno. ordet *garðr*, m. hadde opprinnelig betydningen 'gjerde', som i betydningen

‘opsatt stengsel; skille mellom jordstykker og eiendommer’, men allerede i gammelnorsk tid ble betydningen utvidet til ‘inngjerdet område’ (BON) og den fikk også betydningen ‘gård’, som i dagens hovedbetydning av ordet gårdsbruk. Gårder etablert etter dette fikk gjerne grunnordet ‘gard’, og dette viser hvor viktig inngjerding hadde blitt for gårdsdrift i og etter gammelnorsk tid (NSL). I og med at man har beholdt preposisjonen ‘i’ og at man ikke har endret uttale fra ‘gard’ til ‘gård’, taler dette for at Sjøgarden er et gammelt navn. Navnet skriver seg mest sannsynlig fra at det ble reist en gård her nære sjøen under eller etter gammelnorsk tid, og at grunnordet kan forstås både som ‘gård’ og som ‘inngjerding’, siden disse to kommer fra samme gammelnorske ord, *garðr*. I korte trekk: Sjøgarden må være et gammelt gårdsnavn som har blitt utvidet til å gjelde et større område, og som har beholdt den opprinnelige uttalen [gɑ:ɾ].

Navnene **Oppi Gården** [ˈuɔɪ ˈgô:ŋ] og **Øvergården** [ˈø:uɛɾ ˈgô:ŋ] brukes på gården 66/1 Selnes, og er vesentlig yngre enn det ovennevnte eksempelet. På kompasset er ikke denne gården den øverste (nordligste), men det er den som er øverst i lendet og øverst på neset når man ser innover fra havet. «Solstad» 66/16 har bestandig blitt kalt **Nordgården** [ˈnu:ɾ ˈgo:ŋ], dette fordi den er den nordligste av selnesgårdene, mens **Nygården** [ˈny: ˈgô:ŋ] har fått dette navnet fordi gården er den siste gården som er bygd på Selnes.

Heim, m.

Gno. *heimr*, m.

[ˈhɛɪm] – [ˈhɛɪmən] – [ˈhɛɪma] – [ˈhɛɪman]

Definisjon (BON):

‘bolig, fast oppholdssted’

Oppt. 1 g. sms.

Eidem [ˈɛɪdɛm] er navnet på grenda som går fra der Rånes slutter og utover mot Øyan, og som skjærer seg mellom Skråfjorden og Åfjorden. Navnet kommer fra gårdsnavnet Eidem, som er satt sammen av ordene *eið*, n. og *heimr*, m. (NG). Et eid er en ‘landstripe med vann på begge sider som binder sammen to landområder’, mens ‘heim’ er et vanlig sisteledd i gårdsnavn i Norge (ofte kortet ned i uttalen til bl.a. *-em*, *-um* eller *-eim*). Ifølge NSL er *-heim*-gårder ofte relativt gamle, med funn fra romersk jernalder og folkevandringstid, ca. år 0-600 e.Kr. Den eldste skriftlige kilden av navnet Eidem på denne lokaliteten er 1559 (NG). I tilfellet Eidem, som som oftest blir uttalt [ˈɛɪdɛmən] i målføret, har navnet opprinnelig hatt ubestemt form, men etter hvert har det blitt tillagt bestemt form, som mange andre trønderske gårdsnavn med opprinnelig ubestemt form (Stemshaug, 1985: 53).

Hus, n.

Gno. *hús*, n.

[ˈhʉs] – [ˈhʉsə] – [ˈhʉs] – [ˈhʉsə]

Definisjon (BON):

- 1 'bygning (med tak og vegger)'
  - 'sal, lokale'
- 2 'bosted, hjem'

Oppt. 2 g. sms., 2 ggr. usms. (1 sms. †)

†**Eliashusa** [ˈɛljəs, hʉ:sə] er navnet som ble brukt som samlenavn for husene på Elias Dolmseth sin gård på Selnes. **Huset** [ˈhʉ:sə] er et navn som brukes på forsamlingshuset på Eidem og på forsamlingshuset på Rånes. **Råneshuset** [ˈro:nəs, hʉsə] brukes også om forsamlingshuset på Rånes (se 'ungdomshus', n., s. 53).

Plass, m.

Gno. *plaz*, n.

[ˈpɾas] – [ˈpɾasn] – [ˈpɾasa] – [ˈpɾasan]

Definisjon (BON):

- 1 'flatt, åpent areal brukt til et spesielt formål'
- 2 'sted, lokalitet'
- 3 'husmannsplass'

Oppt. 2 g. sms. (1 †)

Navnet †**Joplassen** er funnet i SKO fra Sjøgarden på Rånes, den samme som også inneholder navnet †Josletten. Begge disse navnene er helt ukjente i dag, og er ikke kartfestet. Det er ikke utenkelig at †Joplassen var navnet på en husmannsplass som hadde tilknytning til en Jo. **Skomakarplassen** [ˈsku:ma:kar, pɾasn] er et navn som fremdeles brukes på den gamle husmannsplassen skomaker Erland Halvorsen (f. 1816) bodde på på Reitan.

Stue, f.

Gno. *stofa*, f.

[ˈstʉ:] – [ˈstʉ:a] – [ˈstʉ:a] – [ˈstʉ:an]

Definisjon (NO) ('stove'):

- 1 'lite, einfelt bustadhus (med eitt el få rom, vanleg utan jordveg)'
- 2 'opphaldsrom i eit bustadshus'

Oppt. 1 g. sms. (1 g i utm.l.)

I målføret er 'stua' et vanlig appellativ, ikke bare i betydning 2, men også for mindre hus. Å omtale hus i nærheten, ofte kårboliger, som «borti stua» eller «nerri stua» eller lignende er vanlig.

Skomakarstua ['sku:makɑ,ftu:ɑ] er navnet på en liten fritidsbolig på Reitan. Navnet kommer av at en skomaker skal ha bodd her på 1800-tallet. Ordet forekommer også i utmerkingsleddet i navnet **Skolstubbakkan** ['sku:rstu,bakɑn], i relasjon til den gamle skolestua som står nederst i bakken her.

Rom, n.

Gno. *rúm*, n.

Definisjon (NO):

'liten bustad el gard; småbruk; husmannsplass'

Oppt. 1 g. sms. (1 †)

Husene som man kalte **†Magnusrommet** ['mɑnʊs,rumə] står fremdeles på Nygården på Selnes. Dette rommet var en tid utskilt fra 66/2 som et eget lite småbruk, ført opp av Magnus Selnes (f. 1897). Navnet brukes ikke lenger som følge av at det er lenge siden Magnus holdt til her nå.

Toft, f.

Gno. *toft*, f.

['tɔft] – ['tɔftɑ] – ['tɔftɑ] – ['tɔftɑn]
["tɔftə] – ["tɔftən]

Definisjon (BON):

- 1 'sted der et hus står, (bygge)grunn, tomt'
- 2 'sted der et hus har stått; rest, spor etter gammel bosetning'

Oppt. 1 g. sms., 1 g. usms. (2 †)

I dagligtalen brukes ordet kun med betydning 2. I SKO fra 66/16 (Selnes) finner jeg navnet **†Toften** nedskrevet, men dette er ikke kartfestet. Det er sikkert at lokaliteten har befunnet seg nær gården, og antagelig refererer det til restene etter én eller flere bygninger tilknyttet gården. At navnet er skrevet slik det er skrevet, vitner enten om at det er brukt et dialektnært skriftspråk og det er snakk om flere tofter, ['tɔftən], eller at det nedskrevne navnet er påvirket av skriftmålet. I SKO fra Råneslia er **†Elen Anna-tofta** oppført som «en plass vestfor denne gården». Kristian Magnus Braseth klarer ikke kartfeste lokaliteten helt, men kan tenke seg at denne må ha stått i nærheten av brønnen som ligger like ovenfor Råneshuset, siden det var i dette området Elen Anna (f. 1835) holdt til. Se mer om dette navnet under kategorien om utm.l. med personnavn, s. 79.

7.2.2 Andre bygninger og konstruksjoner

Brygge, f.

Gno. *bryggja*, f.

['brœg] – ['brœga] – ['brœga] – ['brœgan]

Definisjon (NO):

‘utbygning som likjest ei bru (langs med land el frå landet og ut i vatnet’

Oppt. 1 g. usms. (2 g. i utm.l.)

Den gamle trebrygge på Øyan blir kalt **Brygga** ['brœga]. I utmerkingsledd dukker **Bryggberga** ['brygbærja] opp, og dette er navnet på et bergparti ved Plogvika på Selnes. Det er veldig dypt utenfor bergene her, og Lars Flenstad har to teorier på hvorfor stedet har blitt gitt dette navnet: Enten er det fordi det har ligget ei brygge her tidligere, men det er det i så fall ingen merker etter, eller så er det fordi det er såpass dypt her at det har gått an å legge til med båt her og bergene har fungert som brygge. **Bryggneset** ['bryg,næsə] er et lite nes i Sjøgarden hvor man har pleid å legge til med båt. Det var ei trebrygge her tidligere, men i dag er det en liten molo her.

Master, f.

['mastər] – ['mastra] – ['mastrə] – ['mastran]

Definisjon (NO):

‘høg, loddrett stolpe el (metall)konstruksjon (til å bera leidningsnett, antenne el l)’

Oppt. 1 g. usms.

Mastra ['mastra] er et nyere navn gitt den første toppen opp mot Rånesfjellet på veien fra Bakkan. Det er ei relativt nyoppført signalmaster her, og denne har gitt navn til hele området rundt mastra. Mastra er et yndet lite turmål for folk som bor i området, og det finnes ei bok man kan skrive navnet sitt i her.

Naust, n.

Gno. *naust*, n.

['nœʊst] – ['nœʊstə] – ['nœʊst] – ['nœʊstə]

['nœst] – ['nœstə] – ['nœst] – ['nœstə]

Definisjon (NO):

‘hus el skur til lagring av båt(ar) og fiskereiskap’

Oppt. 3 ggr. sms. (1 †) (2 ggr. i utm.l.)

Felles for alle tre navnene i tilfanget med dette grunnordet, er at dette er navn på båthus som har personnavn eller -benevning i utmerkingsleddet: †**Håkonnaustet** [ˈho:kun,nœʊstə], **Naustet hans Roald** [ˈnœstə hɑs ˈruɑl] og **Prestnaustet** [ˈpræst,nœʊstə]. Disse utmerkingsleddene drøftes nærmere på sidene 79-80. Navn som har appellativet i utmerkingsledd, er terrengformasjoner som ligger i nærheten av et naust: †**Nausthaugen** er nedskrevet i SKO fra 66/16 (Selnes). Navnet er ikke kartfestet, men har sannsynligvis vært navnet på en haug i nærheten av naustet som tilhørte gården. †**Naustekra** er funnet i SKO fra Sør-Eidem, og var antagelig ei ekre i nærheten av naustet.

Skole, m.

Gno. *skóli*, m.

[ˈsku:ɾə] – [ˈsku:ɾən] – [ˈsku:ɾɑ] – [ˈsku:ɾən]

Definisjon (BON):

‘bygning der det bedrives planmessig undervisning’

Oppt. 1 g. sms. (1 †) (2 ggr. i utm.l.)

†**Skolen** [ˈsku:ɾən] sto i Vikan (Eidem), og fungerte som skolebygning fra 1913 til 1961. Bygningen ble ifølge en informant siden revet, og satt opp som fritidsbolig på Lauvøya. Stedsnavnet forsvant med skolebygningen. Følgelig forsvant også relasjonsnavnet †**Skolfjellet** [ˈsku:ɾ, fɿɪlə], som var et navn brukt på haugen ovenfor skolen (denne er i dag kalt Vikahaugen).

Sommerfjøs, n.

Gno. *fjós*, n.

[ˈsɔmar, fɿø:s] – [ˈsɔmar, fɿø:sə] – [ˈsɔmar, fɿø:s] – [ˈsɔmar, fɿø:sa]

Definisjon (BON):

‘fjøs i utmark som brukes om sommeren’

Oppt. 1 g. usms. (3 ggr. i utm.l.)

Sommerfjøset [ˈsɔmar, fɿø:sə] står på toppen av Nordstranda på Rånes, og er et sommerfjøs som tilhører Bakkan 63/3. Fjøset er fremdeles i bruk, men som oppbevaringsskur.

Ungdomshus, n.

[ˈuŋdums, hœ:s] – [ˈuŋdums, hœ:sə] – [ˈuŋdums, hœ:s] – [ˈuŋdums, hœ:sa]

Definisjon (BON):

‘samfunnshus som særlig er for aktiviteter for ungdom’

Oppt. 2 ggr. usms.

Ungdomshuset [ˈʊŋdʊmsˌhʊːsə] er et vanlig navn brukt på forsamlingshuset i grenda, både på Rånes og på Eidem. Navnet kommer av at det har tradisjonelt vært ungdomslaget som har brukt huset for tilstelninger som basarer og fester for å samle inn penger og styrke samholdet i kretsen. Man bruker også navnet **Råneshuset** [ˈroːnɛsˌhʊsə] om ungdomshuset på Rånes, i tillegg til **Huset** [ˈhʊːsə], som blir brukt både her og på forsamlingshuset på Eidem.

7.2.3 Kultur- og beitemark

Ekre, f.

Gno. *ekra*, f.

[ˈækər] – [ˈækra] – [ˈækra] – [ˈækran]
[ˈækɾə] - [ˈækɾən]

Definisjon (BON):

‘eng på åkerstykke’

Oppt. 13 ggr. (12 †)

Ordet er avledet av ordet ‘åker’ (gno. *ákr*, m.), men i dialekta skiller man strengt mellom ‘ekker’ og ‘åker’. Ei ekre er et større engstykke, jorde eller åpent beiteområde der det gror gress eller ikke er isådd. En åker er et isådd område og kan variere i størrelse, f.eks. kornåker eller potetåker. NO definerer ordet som ‘engstykke som før har vori åker’, men dette stemmer ikke med hvordan appellativet blir brukt i målføret.

Det er tydelig når man ser på navnetilfanget at ekrenavnene er utdøende. Bare ett av 13 navn med dette grunnordet er fremdeles i bruk, og dette skyldes i stor grad de siste årenes endring av måten man driver landbruk på (les mer i kapittelet om navnedød på s. 92). Alle navnene har utmerkingsledd som viser relasjon til et annet sted i nærheten.

Eksempel på navn i tilfanget: I SKO fra 63/2 Yttergården forekommer navnet †**Bekkaekra**. Denne ekra er ikke sikkert kartfestet, men antagelig er dette navnet på ekra som ligger ved Vikabekken (Rånes).

Fjøsekran [ˈfjøːsˌækɾən] er navnet på flere ekre på Øyan. †**Fjøsekra** er funnet i SKO fra Sør-Eidem, men er ikke kartfestet.

Nyland, n.

Gno. *-land*, n.

[ˈnyːˌlɑŋ] – [ˈnyːˌlɑŋə] – [ˈnyːˌlɑŋ] – [ˈnyːˌlɑŋə]

Definisjon (NO):

‘jordstykke, åker som nyleg er broten opp (og sådd til); nybrot’

Oppt. 1 g. usms.

Nylandet [ˈnyːˌlɑŋə] er navnet på ei ekre på Øyan. Navnet antyder at dette er det nyeste jordstykket i området – det som ble sist brutt og oppdyrket. Det er mulig at utmerkingsleddet i **Landhaugan** [ˈlɑŋˌhœʊɡɑŋ] kommer fra denne agrare betydningen av ordet ‘land’. Dette er en lokalitet som består av noen små hauger på det ellers flate landet på vestspissen av Selnes.

Reit, f.

Gno. *reitr*, m.

Definisjon (NSL):

‘reit, avgrensa jordstykke, åkerlapp’.

Oppt. 1 g. usms., 2 ggr. løst sms.

Ordet har gått ut av bruk som lokalitetsappellativ i dagligtalen.

Reitan [ˈrɛɪtɑŋ] er navnet på området mellom Vikan (Eidem) og Øyan. Her er det flere små åkerlapper blant krattskog og berg, og utfra navnet er det god grunn til å anta at en slik åkerdrift har foregått her lenge. **Reitan Østre** [ˈrɛɪtɑŋ ˈœstrə] og **Reitan Vestre** [ˈrɛɪtɑŋ ˈvæstrə] er offentlig konstruerte navn på matrikkeleiemdommer i dette området.

Tøe, f.

Gno. *taðǫ*, f.

Definisjon (NO):

‘gjødsla eng; feit og grasrik eng nær husa’

Oppt. 2 ggr. usms.

Ordet er helt ute av bruk som appellativ. Dette kom godt fram da jeg spurte informanten om hvorfor han trodde ekra på Øyan blir kalt **Tøa** [ˈtøːɑ]. Han trodde det måtte være fordi markslaget var så knoplete og vanskelig her før, at man måtte drive å tø opp jorda (antagelig jf. verbet ‘å tø opp’ i betydningen ‘bli mer imøtekommende’, eg. av gno. *peyja*, brukt om når bakken tiner). Jeg finner også **Tøa** som ekrenavn på Rånes. Ifølge JHB skal navnet komme av at «det var tett i tett med tuver der før

oppdyrkinga». Antagelig stemmer heller ikke denne opplysningen, sett ut fra hva appellativet har betydning. Navnet skriver seg sannsynligvis fra *etter* ekra ble dyrket opp, heller enn *før*. Ut fra appellativet kan man anta at begge ekrene opprinnelig var veldig frodige og lettsådde, slik de også framstår i dag.

Voll, m.

Gno. *vollr*, m.

['ʊʌ] – ['ʊʌn] – ['ʊʌa] – ['ʊʌan]

Definisjon (BON):

‘jordstykke med jevn og fast gressbunn, gresslette; eng’

Oppt. 2 ggr. sms.

Begge navnene med dette grunnordet ligger på Øyan: På **Jektvollen** ['jækt,ʊʌn] ble det bygd båter før i tida, og her var også oppsett for båter. Utmerkingsleddet inneholder båtnavnet jekt, som er et ‘lite, plattgatta (ofte opi) kystlastefarty med høg framstamn (utan baugspryt), éi mast utan stong, rigga med råsegl og råtoppsegl (eldre fartytype enn jakt)’ (NO), og det var antagelig en slik båttype som ble bygd her. **Leirvollen** ['leir,ʊʌn] er en flat voll på Øyan med leirholdig jordsmonn. Det er bygd en gård her.

Åker, m.

Gno. *ákr*

['o:kær] – ['o:kær] – ['o:kra] – ['o:kran]

Definisjon (BON):

‘jordstykke der det dyrkes korn, rotfrukter, oljevekster og annet’

Oppt. 2 ggr. sms.

En åker er et isådd område og kan variere i størrelse, f.eks. kornåker eller potetåker. I dialekta er det vanlig å skille strengt mellom ‘åker’ og ‘ekker’ (jf. ‘ekre’, f., s. 54).

Grisåkeren ['gri:s,o:kær] er et jordstykke like ovenfor gården Bakkan på Rånes. Før i tida pleide grisene å være ute om sommeren, og da pleide de å bli holdt her. Om dette opprinnelig var en åker, eller om det ble brukt til åker når man ikke holdt gris her, er usikkert. Det er uvisst om navnet †**Storåkeren** (oppført i SKO som «gammel åker») er navnet på en åker eller ei ekre, siden det er lett å blande disse to. Jeg har ikke hørt navnet uttalt; dette er et navn fra SKO fra Lyngsmyr (Selnes), og er ukjent for mine informanter. Et annet navn i samme innsamling er Høgdekra. At oppskriveren har benyttet appellativet ‘ekre’ i oppskriften kan tyde på han/hun har vært klar over skillet mellom ‘åker’ og ‘ekre’. Derfor bør man kanskje konkludere med at †Storåkeren er navnet på en gammel åker.

7.2.4 Inngjerding

Gjerde, n.

Gno. *gerði*, n. 'gjerde' av gno. *garðr*, m. 'gård'

['je:ɾə] – ['je:ɾə] – ['je:ɾɑ] – ['je:ɾən]

Definisjon (BON):

- 1 'oppsatt stengsel, vern, skille mellom jordstykker eller eiendommer'
- 2 'inngjerdet jordstykke; jord omkring en gard'

Oppt. 3 ggr. sms. (3 †)

Alle de tre navnene med dette grunnordet har gått ut av bruk, som en direkte følge av at gjerdebruken har opphørt. †**Heimegjerdet** og †**Monsvikgjerdet** er navn funnet i SKO fra Sjøgarden. Ingen av disse er kartfestet, men var lokalisert i nærheten av gården. †**Liagjerdet** ['li:ɑ,jɛ:ɾə] strakk seg tvers over Råneslia. De gikk langs dette gjerdet når de skulle gå til skolen på Leikvangan, minnes Kristian Magnus Braseth: «Det va så frøktelig kaldt, ferr det va så åpent mot sjø'n». Min mor, Gunn Aarvik Vingen (f. 1967), vokste opp på Dragseid, som ligger innerst i Dragseidvågen. Hun forteller at de pleide å følge med fra Dragseid når skolebussen til Åset passerte Liagjerdet, for da visste de at de kunne gå ut og vente på bussen som kom snart. I dag er lia ned mot sjøen grodd helt igjen av lauvskog, og det er ikke mulig å skimte Råneslia fra Dragseid.

Grind, f.

Gno. *grind*, f.

['grɪŋ] – ['grɪŋɑ] – ['grɪŋə] – ['grɪŋən]

Definisjon (BON):

'stengsel for åpning i gjerde'

Oppt. 6 ggr. sms. (6 †)

†**Vikagrinda**, †**Kleivagrinda**, †**Nymogrinda** og †**Nordgårdsgrinda** er ukjente lokaliteter tilknyttet Selnes 66/1. Vi vet at dette er grinder som har vært i eller nær områdene som kommer fram i utmerkingsleddene, men nøyaktig kartplassering har ikke vært mulig. Det er lenge siden man hadde grinder i utmarka, og med tapt funksjon forsvinner gjerne stedsnavnet. †**Vikagrinda** finnes også i navnetilfanget fra Sjøgarden på Rånes, men er helt sikkert ikke den samme grinda som den som er nevnt fra Selnes (den hører etter all sannsynlighet til Vika på Selnes). Vikagrinda fra Sjøgarden lå nok i Rånesvikan, men er ikke kartfestet helt sikkert. †**Monsvikgrinda** er funnet i samme kilde fra Sjøgarden, og befant seg nok i Monsvika.

Krå, f.

Gno. *krá*, f.

[ˈkroː] – [ˈkroːɑ] – [ˈkroːə] – [ˈkroːən]

Definisjon (NO):

1 ‘indre hyrne i rom; krok’

2 ‘del av landskap som er avgrensa på to el fleire sider og såleis liknar ei krå (tyd 1) på form’

Oppt. 1 g. sms. (1 †)

Appellativet er i bruk i målføret, oftest i betydningen 1. †**Gardkråa** [ˈgɑːɾˌkroːɑ] var stedet der Liagjerdet og gjerdet fra Bakkan på Rånes møttes og dannet et hjørne, og kan dermed forstås i betydning 2. Navnet har ikke blitt brukt på lang tid som følge av at gjerdene har forsvunnet.

Led, n.

Gno. *hlið*, n.

[ˈleː] – [ˈleːə] – [ˈleː] – [ˈleːɑ]

Definisjon (NO):

‘opning (ofte med stengsel) i gjerde’

Oppt. 3 ggr. sms. (3 †)

†**Skjærvikledet**, †**Vikaledet** og †**Stibakkledet** er navn funnet i SKO fra Sør-Eidem. Informanten jeg snakket med om disse navnene vet at det har vært flere forskjellige led i området, men kan ikke kartfeste noen av disse. Det er lenge siden disse ledene sto, og i likhet med alle de andre inngjerdingstypene. Denne navnekategorien har dermed lidd en total navnedød.

7.2.5 Jakt

Stokk, m.

Gno. *stokkr*, m.

[ˈstɔk] – [ˈstɔkən] – [ˈstɔka] – [ˈstɔkan]

Definisjon (NO):

‘fangstreiskap, felle der stokk el lem fell ned på dyret’

Oppt. 1 g. sms.

I dagligtalen tenker man på ‘stokk’ som tømmerstokk eller trestokk, men ‘stokk’ som grunnord kan også vise til en fangstinnretning som gikk ut på at man lagde en felle av stokker med rader av spisse bjørkeender, der den ene stokken fungerte som fallem. Bunnen falt ned når dyret stakk hodet inn etter åtet, og bjørkestokkene ville da bore seg inn i hodet på dyret (i ref. til Bjørnastokkan sør for Stavesfossan i Stordalen, Nesheim, 1981: 142). ‘Stokk’ var altså navnet på en fangstinnretning, men

har siden gått over til å bli et stedsnavn for stedet det stokken sto. På **Oterstokkan** [ˈuːtɛˌʃtɔkən] kan man anta at denne fangstmetoden ble brukt under oterjakt (se s. 59). Dette stedet er en vanlig ilandstigningsplass for oter.

7.2.6 Ferdsel og veier

Fergeleie, n.

[ˈfærg, lɛɪə] – [ˈfærg, lɛɪə] – [ˈfærg, lɛɪə] – [ˈfærg, lɛɪə]

Definisjon (BON):

‘sted det går ferje fra’

Oppt. 1 g. usms.

Fram til 1950-tallet fraktet man biler over Straumen fra Straumsneset med ferge. Fremdeles kan noen finne på å bruke navnet **Fergeleiet** [ˈfærg, lɛɪə] om lokaliteten ytterst på Selnes.

Rekster, m.

Gno. *rekstr*, m.

[ˈrækstər] – [ˈrækstɛŋ] – [ˈrækstər] – [ˈrækstrən]

Definisjon (BON):

‘(krøtter)stig’

Oppt. 1 g. usms. (1 g. i utm.l.)

En rekster er en smal vei der krøtteret gikk i linje etter hverandre og ble rekstret over til eks. et nytt beite, forteller en informant. Verbet ‘å rekstre’ er avledet av appellativet og betyr å drive krøtter gjennom en rekster, evt. å selv gå i linje etter en sti som krøtter. Ordene, både substantivet og verbet, forsvinner nok snart ut av appellativisk bruk siden slik krøtterdrift blir sjeldnere og sjeldnere.

Reksteren [ˈrækstɛŋ] ligger ovenfor Langstranda, og var et sted man rekstret krøtteret over til beite. Navnet brukes fortsatt selv om slik krøtterdrift ikke foregår lenger her. Like utenfor oppgaveområdet på Rånes finnes både Reksteren og Tverreksteren som navn på to gamle reksterstier i Rånesfjellet.

Vei, m.

Gno. *vegr*, m.

['vɛɪ] – ['vɛi̯n] – [ˈvɛiɑ] – [ˈvɛiɑn]
[ˈvɛiə] – [ˈvɛiən]

Definisjon (BON):

- '(bearbeidet) smal strekning i terrenget for ferdsel'
- 'kjørebane'

Oppt. 12 ggr. sms. (3 †)

Appellativet gjelder som hovedregel veier breie nok til å kjøre etter, enten med bil, traktor eller vogn.

Gammelveien [ˈgamɛɾ,vɛi̯n] er en vei gjennom skogen som går fra Råneslia og nesten fram til Nordstrandhaugen. Dette er den gamle veien som ble brukt fram til Rånes, før hovedveien ble lagt på 1950-tallet. Gammelveien har siden blitt brukt til skogsvei, og blir ofte også kalt **Skogaveien** [ˈsku:ɡɑ,vɛi̯n]. †**Vinterveien** er oppskrevet i SKO fra Råneslia, og er beskrevet som «en smal gangstig i skogen» (merk at veien er karakterisert som 'smal gangsti', og dermed avviker fra den appellativiske hovedregelen om at en vei har en viss bredde). Utmerkingsleddet antyder at stien ble brukt på vinterstid, men i hvilket ærend man brukte stien, sies det ikke noe om. Navnet er ikke kartfestet eller kjent for min informant fra Bakkan. I området er det to hovedveier: **Selnesveien** [ˈsɛlnɛs,vɛi̯n], som går fra Monstad og helt til enden på Selnes, og **Rånesveien** [ˈro:nɛs,vɛi̯n], som går gjennom Rånes, fra Råneskrysset (like utenfor området) til Sjøgarden.

Sti, m.

Gno. *stígr*, m.

['sti:] – ['stí:n] – [ˈsti:ɑ] – [ˈsti:ɑn]
[ˈsti:ə] – [ˈsti:ən]

Definisjon (NO):

'smal (gang)veg (trødd opp av folk, krøtter el av mindre dyr)'

Oppt. 2 ggr. sms. (1 g. i utm.l.)

Geitastien [ˈjɛɪtɑ,sti:n] er en liten sti som går langs fjæra til Straumsmoen på Selnes. Navnet er gitt fordi det var geiter på beite ute i marka som pleide å gå denne stien. **Kjærlighetsstien** [ˈçæ:lɪhɛɪt,sti:n] finnes ovenfor Rånesvikan og skal angivelig være brei nok til å gå hånd i hånd på. **Stibakkan** [ˈsti:,bɑkɑn] er ei ekre som antagelig har fått utmerkingsleddet sitt etter en sti i lendet, antagelig laget av krøtter på vei opp og ned fra beite.

7.2.6 Andre

Dam, m.

Gno. *dammr*, m.

[ˈdam] – [ˈdamən] – [ˈdama] – [ˈdaman]

Definisjon (BON):

‘(ofte kunstig) vannsamling, tjern, pytt’

Oppt. 1 g. sms. (1 †)

†**Gullvikdamman** [ˈguʌvi:k,daman] på Selnes var dammer som oppsto etter at torv var tatt ut. Man brukte disse dammene til skøytebane på vinteren. Et annet navn på samme lokalitet har angivelig vært †**Sneisa** (se forklaring under ‘sneis’, f, s. 68.). Begge navnene er ute av bruk nå.

Sandtak, n.

[ˈsɑŋ,tɑ:k] – [ˈsɑŋ,tɑ:cə] – [ˈsɑŋ,tɑ:k] – [ˈsɑŋ,tɑ:ka]
[ˈsɑŋ,tɑ:kə]

Definisjon (NO):

‘stad der ein tek ut sand’

Oppt. 1 g. usms.

Sandtaket [ˈsɑŋ,tɑ:cə] ligger inni skogen ovenfor Brattvikhaugen på Rånes, og tilhører Rånes 63/1. Jordsmonnet her består av sand, gjerne finsand, som man kan bruke til f.eks. mørtel o.l.

Stall, m.

Gno. *stallr*, m.

[ˈstaʌ] – [ˈstâʌn] – [ˈstaʌa] – [ˈstaʌan]

Definisjon (NO):

- ‘hus el (fjøs)rom for hestar (og stundom for andre krøter) med ein el fleire båsar)
- ‘flatt, fasttrakka lag (serl om møk og underbreinsle som krøtera står på); hardtrampa blanding av strå, kvister, mold, torv og gjødsel; underburd

Oppt. 1 g. sms.

Appellativet betyr fra gno. opprinnelig ‘sted der noe står’. **Skjennstallen** [ˈʃɛn,stâʌn] er et åpent område i utmarka ovenfor Kvennhusbekken på Rånes tilhørende 63/1 der krøtteren pleide å stå. Magnhild Nesheim har det samme navnet to ganger i sitt navnetilfang, og forklarer navnet ved at hestene løp hit for å komme unna åtet (Nesheim, 1981: 164). De to lignende navnene i Nesheims oppgave har lang vokal i førsteleddet, og forklares med verbet ‘å skjene’ (‘renne, fly, løpe’). Navnet i

mitt materiale uttalt med kort vokal. Det kan tenkes at uttalen opprinnelig var lik uttalen som Nesheim presenterer, men at det har skjedd en lydutvikling.

Stø, f.

Gno. *stoð*, f.

['stø:] – ['stø:a] – ['stø:] – ['stø:an]

Definisjon: Magnhild Nesheim (1981: 124) viser til at ordet har to betydninger i dagligtalen i Åfjord:

1 båt plass

2 fiskeplass i sjø eller vann

Oppt. 1 g. sms.

Navnet **Nordstøa** ['nu:ftø:a] inneholder betydning 1. Stedet er på nordsida av Plogvika, og er et kaiområde.

Veit, f.

Gno. *veit*, f.

['vɛɪt] – ['vɛɪtə] – ['vɛɪtə] – ['vɛɪtən]

Definisjon (BON):

'renne, grøft'

Oppt. 1 g. sms. (1 †)

†**Høgdveita** er oppført i SKO fra Lyngsmyr (Selnes) som «lang veit langs fjellet». Fjellet er ikke navngitt av mine informanter, men det er vel å anta at det er en av de to små høydene på rundt 25 m bak Lyngsmyr-gården som refereres til som †Høgda. †Høgdveita gikk antagelig som grøft for å drenere vann fra †Høgdekra. Verken †Høgda, †Høgdekra eller †Høgdveita er navn som er i bruk lenger.

7.3 Funksjonelle grunnord

Under denne kategorien kommer ord som forteller noe om lokaliteten, men som ikke er lokalitetsappellativ som blir eller har vært brukt i dialekta. Disse ordene har likevel en topografisk betegnende funksjon, eller kan med litt fantasi forstås som å ha det. Jamføringsord er ord som kan sammenlignes til å ligne en terrengtype, med fellestrekk med f.eks. form, farge, leie eller funksjon.

7.3.1 Jamføring

Bukselår, n.

["buks,lo:r] – ["buks,lo:rə] – ["buks,lo:r] – ["buks,lo:rə]

Oppt. 1 g. usms.

Bukslåra ["buks,lo:rə] er et jordstykke som ligger vest for gården Bakkan på Rånes. Navnet er gitt etter fasongen på jordstykket, som henger sammen øverst før det deler seg i to like, jevne stumper fra dette, og dermed ser det ut som to bukselår (øverste delen av en bukse) i formen.

Firkant, m.

[fi:r'kânt] – [fi:r'kântn] – [fi:r'kântə] – [fi:r'kântən]

Definisjon (BON):

‘geometrisk figur med fire sider’

Oppt. 1 g. usms.

Firkanten [fi:r'kântn] er et ekrestykke som ligger ved Stormyras østre del, omtrent midt på Rånes. Stykket er formet nesten som et perfekt kvadrat.

Galt, m.

Gno. *galti, galtr, gøltr*, m.

['galt] – ["galt] – ["galtə] – ["galtən]

Definisjon (BON):

1 ‘hanngris’

2 ‘kastret hanngris, til forskjell fra råne’

Oppt. 1 g. sms.

I stedsnavn, og da spesielt i sjø, brukes dyrenavn, særlig hund, okse og galt, som advarsler for farlige hinder i leden (Hovda, 1978). **Rånesgalten** ['ro:nəs,galt] er et skjær i Åfjorden like utenfor den østlige delen av Rånes. Å gi skjæret dette navnet, kan gjerne være jamførende ment, i og med at formen på det lille skjæret kan minne om ryggen på en gris. Det kan også tenkes at dette er et såkalt tabu-navn

(jf. den gamle folketroen om at det ikke var god lykke å nevne visse dyr ved deres rette navn mens man var på sjøen). Å gi et skjær et navn som Rånesgalten, fungerte advarende for sjøfolket, og man ble ekstra påpasselig for dette hinderet i farvannet.

Trollfot, m.

Gno. *fótr*, m.

["trɔʌ, fû:t] – ["trɔʌ, fû:tn] – ["trɔʌ, fu:ta] – ["trɔʌ, fu:tan]

Oppt. 1 g. sms.

Trollfoten ["trɔʌ, fû:tn] er et nes mellom Nordvika og Staurhaugen på Rånes. Det er knyttet et sagn til stedet, som sier at det bodde et troll her som noen hadde satt ut en felle til. Trollet satte fast foten sin i fella, og det er restene av beinet hans som ligger igjen her i dag – det er vanlig å omtale hele beinet som 'fot' (og hele arma som 'hand') i målføret.

Tønne, f.

Gno. *tunna*, f.

['tʏŋ] – ["tʏŋa] – ["tʏŋa] – ["tʏŋan]

Definisjon (NO):

'tort, rundt og avlangt (stav)kar (med bogne vegger) med gjorder rundt og med botn i begge ender (nytta til forvaring el transport)'

Oppt. 1 g. sms.

Sørtønnan ["sø:r, tʏŋan] ligger i sjøen mellom Råneslandet og Rånesøya, sørom Rånes. Lokaliteten er to steiner som ligner på to tønner som flyter i vannet.

8 Grunnordløse navn

8.1 Oppkallingsnavn

Den himmelske freds plass

Den himmelske freds plass [dɛɲ "hɪmɛlskə 'frɛ:s 'pɾɑs] er en nyere lokalitet som oppsto etter at veien ble utbedret og det ble utsprengt og planert til møteplass her like sørøst for Reitskardet. Det er en nydelig utsikt utover fjorden mot Rånesøya og fastlandet på Rånes. Navnet antyder skjemtende at plassen er like stor som torgplassen i Beijing, noe som selvfølgelig er en overdrivelse av dimensjoner. Det er likevel også en oppriktighet ved navngivingen; en lovnad om et øyeblikks sjelefred av å stå her og nyte utsikten.

Minde

Minde ["mɪndə] var en opprinnelig kårplass på Rånes under 63/2. Hele navnet er opprinnelig Helmers Minde, etter enkmann Helmer Mortinus Hanssen (d. 1910), som fikk skyldsatt dette nye bruket i 1904. Nå brukes navnet Minde for hele området mellom Rånesvikan og Rånesfjellet.

Rhodos

Rhodos ['ru:dus] er et humoristisk, men ektefølt, oppkallingsnavn etter den greske øya, gitt Holmen på Rånes. Navnet er gitt fordi det er så fint og idyllisk å sole seg her på sommeren, med det lyse svaberget og duften av nyperoser – «det er nesten som å være på Rhodos».

8.2 Hendelsesnavn og navn med blandet/utydelig

betydningsinnhold

Noen navn kan spores tilbake til en bestemt hendelse eller funksjon på lokaliteten, uten at de har et tydelig grunnord. Disse havner under denne kategorien. Under denne kategorien havner også navn som ikke kan forklares med sikkerhet, enten fordi navnet har gått ut av bruk eller historien tilknyttet navnet har blitt glemt. Flere av disse navnene kan nok gjerne plasseres under andre grunnordskategorier, men siden det råder såpass stor usikkerhet rundt tolkningen av dem, velger jeg å plassere dem her.

Brentet

Brentet [ˈbrɛntə] er et større lyngområde nedenfor Flåfjellet på Selnes. Navnet kommer antagelig av substantivet 'brent', n., som igjen kommer av gno. v. *brenna*, eventuelt kan navnet stamme fra 'brent', perfektum partisipp av det samme verbet. Det er svært sannsynlig både utfra navnet og utfra forholdene på stedet at det har vært brukelig å brenne bråte i området, slik at man kunne få friskt beite til buskapsen her. Eli Johanne Ellingsve har det samme navnet i sin hovedoppgave *Stadnamn frå Støren* (1979), og har en lignende konklusjon.

Gløtten

Gløtten [ˈgʌœtn] er navnet på et utkikkspunkt ovenfor Gullvika mot Barøya, laget av v. 'gløtte'. Det er ganske gjenvokst av lauvtrær her nå, men tidligere kunne man se langs hovedveien og helt inn til kirka på Å her.

Kongeporten

I SKO fra Selnes 66/1 fant jeg navnet †**Kongeporten**. Dette er et veldig interessant navn som jeg dessverre ikke har funnet noen forklaring eller kartfesting på. På Selnes er det lite som taler mot en tilknytning til de rojale kretser, så man må nok anta at navnet sannsynligvis er humoristisk ment.

Lyngen

†**Lyngen** [ˈlœŋɛn] er antagelig et navn på et område det der vokser tett med røsslyng (*Calluna vulgaris*) i utmark på Selnes. Her er det altså et planteappellativ som fungerer som stedsappellativ. Navnet er funnet i SKO fra Selnes 66/16, men er ikke kartfestet. Det er ikke utenkelig at lokaliteten kan være i nærheten av Lyngsmyra på Selnes.

Park, m.

[ˈpark] – [ˈparkən] – [ˈparka] – [ˈparkan]

Definisjon (NO):

- 1 'stort opi friluftsområde i bynære strok (nytta til turar, leik el l)'
- 2 'stort freda og urørt naturområde'
- 3 'eit stykke mindre verdifull skog'

Oppt. 1 g. usms. (1 †)

†**Parken** er et navn funnet i SKO fra Selnes 66/1, og navnet er helt ukjent for informanten, både i betydning og lokalitetsplassering. Det er mest tenkelig å tolke navnet utfra definisjon 3, med forbehold om at navnet ikke var ment ironisk – områdene på Selnes er verken så store eller så urbane at de to første definisjonene kunne ha passet.

Seletten

Seletten [ˈsɛˈlætn] er et jordstykke nede ved sjøen på østsiden av Øyan. Navnet har likhetstrekk med andre stedsnavn som Salater, Sørloften og Sellåter, som i NG tolkes til å være sammensatt av *sélr*, m. + *látr*, n. til å bety 'liggeplass for sel'. Lokaliteten ligger såpass til nede ved svabergene at dette godt kan tenkes å være en fin hvileplass for sel i fjorden. Dyrenavnet 'sel' uttales tradisjonelt [ˈsæːɾ] (jf. NG om Selnes) i målføret, men antagelig har det skjedd en progressiv assimilasjon hvor vokalismen i førsteleddet har påvirket vokalismen i sisteleddet.

Skutan

Skutan [ˈskʉːtʌn] er et bergområde nedenfor Flåfjellet på Selnes. Her er det mye stor stein som antagelig er lagt igjen etter istida. Det er uvisst hvorfor stedet kalles Skutan. Kan grunnen være at man speidet etter skuter på havet herfra, eller kanskje syntes man at det steinete landskapet lignet på skuter til sjøs? Det er usannsynlig, i alle fall siden dette appellativet for denne typen sjøfarkost ikke har vært særlig i bruk i dialekta. Da er det kanskje mer hensiktsmessig å tolke navnet utfra appellativet 'skut' m., som blant annet har meningsinnholdet 'bergvegg el stein som stikk fram (med skjol og livd under); framspring i berg' (NO).

Sneis, f.

Gno. *sneis* 'pinne, tynn kvist'

[sneɪs] – [ˈsneɪsɑ] – [ˈsneɪsə] – [ˈsneɪsən]
[ˈsneɪsɑ] – [ˈsneɪsən]

Definisjon (NO):

'kornstaur med kornband (ofte ti band, som helst er trædd ett og ett på stauren); sneisestaur'

Å bruke sneis var den vanligste metoden for å få tørket kornband under skuronna, inntil selvbinderen, og senere skurtresken, gjorde sitt inntog fra begynnelsen av 1900-tallet og utover (Sørensen, ukjent årstall). Navnet sneis er det samme ordet som den gamle måleenheten for 20 enheter eller stykk ('snes'), men navnet betyr opprinnelig 'antall av noe som er trædd på en pinne' (BON).

På Selnes fantes det en gang en lokalitet man kalte †**Sneisa**. Antagelig er dette den samme lokaliteten som det man kalte †Gullvikdamman, mener Lars Flenstad. Her gikk man på skøyter – «vi fér på Sneisa og reinn på skeisa». Det var torvuttaking her, og når torva var tatt, ble det dammer som frøs på, og dermed ble det kjempetin skøyteis som ungene kunne leike seg på. Magnhild Nesheim antyder at Sneisa på Selnes bør kategoriseres som jamføringsnavn: «her har ein dessutan «piggen» på midten, som namnet gjeld» (1981: 163, Nesheims understreking). Dessverre finnes ikke lokaliteten lenger, og de opplysningene jeg har fått om stedet har ikke angitt noe om en pigg på stedet. Lars Flenstad trodde

kanskje at navnet kunne stamme fra at man tidligere tørket kornband på sneiser her, men selv kunne han ikke minnes dette, eller var kjent med verken teknikken eller ordet 'sneis' fra før. At den samme lokaliteten har hatt to forskjellige navn, kan skyldes at den har hatt to forskjellige bruksområder; både som plass for sneisestaurer og som torvuttakingsområde. Likevel er det kanskje mer sannsynlig at †Sneisa og †Gullvikdamman var navnet på to lokaliteter som lå svært nær hverandre, at det var ved †Sneisa man dro for å renne på skøyter. I tolkingen av Sneisen i Malvik i NG antas dette være navnet på en liten, isolert fjellkulle nær gården, i sammenligning med sneis i betydningen 'pinne', 'stake'. Det utelukkes heller ikke at slike navn kan være brukt om elvenavn, jf. navn som er avledet av *stafr*, *stokkr* og lignende ord. I området på Selnes finnes ingen elv, men det er ikke usannsynlig at navnet kan skrive seg fra en slik oppstikkende fjellkulle, jf. tolkingen av Sneisen i Melhus.

Snotra

Snotra ['snɔtra] er et stort skjær utenfor Selnes mot Lysøysundet. Dette er et gammelt navn, med sin sammensatte form og avledningen med et suffiks, -tr (jf. drøfting om øynamn i NSL : 46-49). Antagelig kan utgangordet være verbet *snoðra*, 'snuse, være', som er nært beslektet med 'snute' ('nese'). Denne tolkingen av navnet passer godt med lokaliteten, siden den kan jamføres med en snute der den ligger som en utstikker ut i sjøen fra Selnes. *Snotr*, adj. og *snotra*, v. er for øvrig også gammelnorske ord, med betydningen 'klok, vis' og 'gjøre klok, vis', samtidig som *snotra*, f. også kan bety 'valkyrie' eller være navnet på en kvinnefigur i et sagn (NØO) . Jeg mener likevel at det første tolkningsforslaget mitt er plausibelt, og lar seg enklere jamføre med lokaliteten enn de navnelike gammelnorske ordene *snotr/snotra*.

Stubbe, m.

["stʉbə] – ["stʉbɪn] – ["stʉbɑ] – ["stʉban]
["stʉbən]

Definisjon (NO):

- 1 'del som står att etter eit tre som er felt'
- 2 'kort, lite stykke; liten del; stubb'

Stubben ["stʉbɪn] er en slak bakke som finnes på Selnes nedenfor Stongfjellet, og har tidligere vært en yndet leikeplass hvor man rente på ski på vinteren. Lars Flenstad mener at stedet ikke minner om en stubbe i utseende, og det er heller ikke snakk om en veistubbe, så navnet består uforklart.

Tobakkskap, n.

["tʉbak, ska:p] – ["tʉbak, ska:pə] – ["tʉbak, ska:p] – ["tʉbak, ska:pa]

I appellativisk bruk betyr ordet '(låsbart og) lukkbart oppbevaringsskap for tobakk'. Dette var gjerne et lite treskap som hang på veggen hos folk, der man oppbevarte tobakk, pipe og annet utstyr man behøvde for å røyke tobakk.

Tobakkskapet [ˈtubəkˌska:pə] ligger på Selnes. Det er usikkert hvilket betydningsinnhold grunnordet har her, men det er ikke utenkelig at noen (kanskje barn eller ungdommer?) kan ha gjemt tobakk her. Kartverket har plassert lokaliteten på enden av Selnes, mot Straumsmyra. Lars Flenstad mener derimot at stedet er nærmere Sandan.

Vinterrugan

Vinterrugan [ˈvɪntɛrʉ:ɡɑn] er navnet på et jordstykke sørom Smihaugen på Rånes. Navnet er gitt fordi det tidligere ble dyrket vinterrug her, en type kornsort som blir sådd seint på året. Flertallsformen i navnet skyldes antagelig at lokaliteten omfatter flere små sammensatte teiger. I likhet med Lyngen er også dette et planteappellativ som har fått funksjon som stedsappellativ.

9 Utmerkingsledd

Under kommer en framstilling av hva utmerkingsleddene kan fortelle om lokaliteten navnet hører til.

9.1 Relasjon

I oppgaven deler jeg inn relasjonsnavnene etter Ola Stemshaugs definisjon: «stadnamn som er gjeve i høve til eit anna namn eller del(ar) av eit anna navn» (1985: 162). Slike navn har altså utmerkingsledd som inneholder et annet stedsnavn eller del(er) av et annet stedsnavn.

9.1.1 Navngiving etter bostedsnavn

Det er mange navn i tilfanget som har utmerkingsledd som er identisk med et bostedsnavn, men det er ofte vanskelig å vite om navnet har opprinnelse i naturnavnet bak gårdsnavnet eller selve gårdsnavnet. **Storvikberga** [ˈstu:vi:k,bærjɑ] er ett av navnene på bergene som stikker ut i Åfjorden fra gården Storvika (andre navn er Fiskberga og Rånesberga). Disse bergene ligger også i nærheten av den store vika som har gitt navnet til gården, og dermed er det vanskelig å konkludere om navnet kommer fra gårds- eller naturnavnet. Et tilfelle det derimot ikke er noen tvil om, er **Øyaøya** [ˈœvɑ,œvɑ], som ligger like utenfor Sjøgarden på Rånes. Denne ligger et godt stykke unna Øyan, men har vært eid av Øyan (65/7 Leirvollen), og har derfor fått dette utmerkingsleddet. †**Nymogrinda** og †**Nordgårdsgrinda** er funnet i SKO Selnes 66/1, men ikke kartfestet.

9.1.2 Navngiving etter annet stedsnavn

Dette er den aller største gruppa av utmerkingsleddene, men lar seg ikke telle opp i eksakt antall, jf. likheten mellom bostedsnavn og navn på terrengformer. Det er en del navn som utviser relasjon til ei vik, som **Plogvikmyra** [ˈpɽu:vi:k,my:rɑ] og **Vikahaugen** [ˈvi:kɑ,hœɹjøn]. Monsvika har hatt mange relasjonsnavn knyttet til seg: **Monsvikstranda** [ˈmɔnsui:k,strɑnɑ] er navnet på strandområdet nederst i Monsvika på Rånes. †**Monsvikneset** er ikke kartfestet, men det er rimelig å anta at dette var navnet på det lille utspringet på nordsiden av selve Monsvika. †**Monsvikekran** [ˈmɔnsui:k,ækrɑn] ligger i Monsvika fortsatt, men har ikke proprium lenger. †**Monsvikgjerdet** og †**Monsvikgrinda** er ikke kartfestet, men befant seg nok innenfor Monsvika. †**Monsvikskjæret** er heller ikke kartfestet, men den eneste sannsynlige lokaliteten må være det lille undersjøiske skjæret like utenfor dette neset mellom Monsvika og Sørvikan. †**Monsvikgrunnen** føyer seg inn i rekken av Monsvik-relaterte navn som ikke har blitt plassert på kartet. Det er sannsynlig at det er grunnen på sørsida av Monsvika, like nedenfor gården Sjøgarden, som har vært lokaliteten til navnet. Alle de ovennevnte Monsvik-navnene som er gått ut av bruk er funnet i SKO fra Sjøgarden. Straumen på Selnes har også mange relasjonsnavn knyttet

til seg, som bl.a. **Straumsflua** ['strøems, fʁu:a], **Straumshaugen** ['strøems, hœʁjən] og **Straumsholmen** ['strøems, hɔʁmɪn]. **Sandanhaugen** ['sɑnən, hœʁjən] ligger ovenfor Sandan på Selnes. Komposisjonen i dette navnet er interessant, siden denne er satt sammen av hele navnet og ikke bare stammen av Sandan: Førsteleddet er et hunkjønnsord, og etter regel fra eldre navnelaging skulle da komposisjonen hatt a-form, Sandahaugen (sic.). Det eldre navnet har antagelig blitt trent vekk som følge av at man har inkludert -n som opprinnelig falt vekk under navnesammensetningen.

Ellers er det også mange av de større områdene utmerkingsleddene viser relasjon til, som f.eks. **Selnesmyran** ['sælnes, my:rən] og **Råneslia** ['ro:nəs, li:a]. Disse velger jeg å tolke i relasjon til naturnavnet og ikke gårdsnavnet på grunn av at lokaliteten ligger langt unna den gjeldende gården.

Veier med relasjonsnavn får navn etter endepunkt eller området de fører gjennom: **Mindeveien** ['mɪndɛ, uɛi:n], †**Monsvikveien**, **Selnesveien** ['sælnes, vɛi:n] og **Sjøveien** ['ʃø: uɛi:n] har navn etter endepunkt, mens **Rånesveien** ['ro:nəs, uɛi:n] og **Skogaveien** ['sku:ɡɑ, vɛi:n] har navn som viser hvilket område de går gjennom. Bekker får ofte navn etter dalføret de går gjennom, som **Rogndalsbekken** ['rɔŋndɑʁs, bækn̩] eller **Vikabekken** ['vi:kɑ, bækn̩].

9.2 Leie

24 navn i tilfanget har utmerkingsledd for å spesifisere hvor i lendet lokaliteten ligger.

9.2.1 Himmelretning

12 navn har utmerkingsledd som viser i hvilken himmelretning det ligger i lendet. †**Nordhaugan** stammer fra SKO fra 66/16 (Selnes), og er ikke kartfestet. Utmerkingsleddet henter om at haugene er plassert i nord, men det er ikke klart hvor lokaliteten eksakt ligger, og det er heller ikke klart hvilken lokalitet den ligger nord for. **Nordstranda** ['nu:ʁ, strɑnɑ] er navnet på et engstykke på nordsida av Fjæra på Rånes. **Nordstøa** ['nu:ʁ, tʃø:a] ligger på den nordre delen av Selnes. **Reitan Vestre** ['rɛitɑn "væstrə] og **Reitan Østre** ['rɛitɑn "œstrə] er begge navn med uvanlig oppbygning og uttale. Vanlig oppbygning og uttale ville eksempelvis vært Vester Reitan (sic.). Begge navnene er navn på eiendomsområder vest- og østpå Reitan, og det tyder på at disse navnene ikke blitt til naturlig, men at disse er matrikelnavn konstruert av det offentlige for å føre inn i det offentlige registeret over bl.a. fast eiendom. Dette er altså såkalte «papirnavn» som har blitt tatt i bruk i dagligtalen. **Sør-Eidemen** ['sø:r, ɛide:mən] er navnet på ett av de to gårdsbrukene på Eidem, samt navnet brukt på det sørlige området av grenda Eidem. **Østre Selnesvågen** ['œstɛr "sælnes, uo:jən] er vågen på innsida av Selnes (også kalt Gullvikvågen). Vestre Selnesvågen ligger på yttersida av Selnes, og er akkurat utenfor oppgaveområdet.

9.2.2 Annen leiebeskrivelse

I tilfanget betyr 'ytre' 'mot havet', mens 'indre' betyr 'i retning innover fjorden'. **Indre Snotterflua** ["ɪnɛr "snɔtɛr, fɹ̥ɔ:ɑ] blir også kalt kun Snotterflua, og ligger på innsiden av Snotra. **Ytre Snotterflua** ["ycɛr "snɔtɛr, fɹ̥ɔ:ɑ] blir også kalt Snotterskjæret, og ligger på utsiden av Snotra, mot havet. **Indre Øyabukta** ["ɪnɛr "œvɑ, buktɑ] er et navn som ikke er så mye brukt, Reitbukta brukes oftere om denne lokaliteten. **Ytre Øyabukta** ["ycɛr "œvɑ, buktɑ] blir oftere brukt, og er navnet på bukta mellom Øyan og Langstranda. †**Øverhaugen** og †**Nerhaugen** er funnet i SKO fra Sjøgarden (Rånes). Navnene er ikke kartfestet, men man må anta utfra utmerkingsleddet at disse haugene lå i nært i forhold til hverandre, der den ene lå høyere i lendet enn den andre. Bostedsnavnene †**Midtimyra** ["mɛtɪ, my:ra] og **Midterstad** ["mɛtɛ, fta:] viser til leie midt i lendet. †**Heimekran** ["hɛimækran] er ikke kartfestet, men holdt til i nærheten av gården Sjøgarden på Rånes, ifølge SKO. Det samme gjelder †**Heimegjerdet**.

9.3 Utseende

9.3.1 Form

Det er 5 navn i tilfanget som har utmerkingsledd som beskriver formen på lokaliteten, hvorav tre er adjektiviske og to er substantiviske. *†**Mjønes** er et navn jeg ikke har funnet i noen kilder, men de sekundære navnene Mjønesstranda og Mjøneshammaren avslører at dette navnet har blitt brukt, men senere dødd ut. NSL viser til at 'mjø' er en form av det nynorske ordet 'mjå', adj. 'smal', av gno. *mjár*. I NO er 'mjå' definert som et adj. '(om ting) som har lite tverrmål; smal, trong (om t d dal)'. Dette passer bra med lokaliteten, siden neset stikker ut mot et smalt sund. **Langmyra** ["laŋ, my:ra] er ei lang myr nesten oppe på Rånesfjellet. **Langstranda** ["laŋ, strɑŋɑ] er ei lang strand som strekker seg langs hele den ene siden av Gullvikvågen mellom Øyan og Gullvika. **Rånes** ['ro:nɛs]: Oluf Rygh skriver i Norske Gaardnavne om gårdsnavnet Rånes: «[...] Snarere kunde man maaske her tænke paa rá f., en Stang, saaledes at Navnet sigtede til et langt, smalt fremspringende Nes». Dette er en plausibel fortolkning av utmerkingsleddet, siden neset er påfallende langt, uten at det spiser seg nevneverdig inn i fjorden. **Stongfjellet** ["stɔŋ, fɪlɛ] er det høyeste punktet på Selnes med sine 83 moh. Utmerkingsleddet har antagelig opprinnelse i gno. *stɔŋg*, 'stang'. Selve fjellet med den relativt avflatede toppen gir ikke umiddelbare assosiasjoner til den smale og høye utformingen til en stang (og kan således ikke forstås som jamføringsnavn som de spisse fjelltoppene Staven og Stauren, nevnt i NSL). På toppen av fjellet er det to lange og snorrette render i lendet i formasjon av et kryss, og det er svært mulig at det er disse to som er opphavet til navnet. Informanten avviste at det kan ha stått en stang på fjellet som seglemerke. Stedet er ført opp på kartet som Stangfjellet, men etter min oppfatning av uttalen av ordet, er det riktigere å skrive Stongfjellet.

9.3.2 Farge

3 navn har utmerkingsledd som viser til farge på lokaliteten. **Blåmyra** [ˈbʁoː, myːrɑ] er ei myr på Øyan som er helt mørk, så svart at den nesten ser blå ut, **Grønnlia** [ˈgrœn, liːɑ] er ei frodig og grønn li ovenfor Vikan (Eidem) og **Raudsteinan** [ˈrœu, stœɪnɑn] ligger vestfor Tømmervika på Rånes, og er noen store steinblokker med rødbrun farge.

9.3.3 Størrelse

2 navn har adj. 'litj-' for å vise at lokaliteten er minst av to eller flere lokaliteter. **Litjreitfjellet** [ˈlɪçrɛɪt, fɪɪlɑ] er en høyde som står i umiddelbar nærhet til en høyere høyde, Reitfjellet. **Litjøya** [ˈlɪç, œvɑ] er den minste av de tre øyene utenfor Sjøgarden.

4 navn viser at terrengforholdene på plassen er små. †**Småberga** er oppført i SKO fra 66/16 (Selnes), men er ikke kartfestet. †**Småhaugan** er funnet i SKO fra Selnes 66/1. Lokaliteten er ukjent. **Småskjæra** [ˈsmoː, ʃæːrɑ] er to små skjær mellom Selnes og Øyan. **Småvikan** [ˈsmoː, viːkɑn] er flere små vikar på rekke og rad langs Gullvikvågen.

5 lokaliteter har adj. 'stor' i utm.l. for å vise at denne lokaliteten er stor, eller størst i forhold til flere lignende lokaliteter i området. **Stormyra** [ˈstuːr, myːrɑ] finnes både på Rånes og på Øyan, og er navnet på store myrområder. **Storvika** [ˈstuːr, viːcɑ] har opprinnelig vært navnet på den store vika på østspissen på Rånes. I dag brukes ikke dette navnet på vika, men på gården ovenfor, slik at selve vika står uten proprium. †**Storåkeren** er et navn oppført i SKO fra Lyngsmyr som «gammel åker». En kan forestille seg at det også fantes en mindre åker, slik at det størrelsesspesifiserende utmerkingsleddet var nødvendig for å skille mellom disse.

9.3.4 Antall

Kun ett navn i tilfanget viser til antall på lokaliteten. †**Dobbelbakk** [ˈdɔbɛɾ, bakɑn] var ifølge SKO fra Lyngsmyr en bratt bakke med to stigninger på gammelveien til Selnes. Bakken er borte i dag på grunn av veiomlegging.

9.4 Alder

4 navn viser til alder på lokaliteten, hvorav to av disse er navn brukt om gårdsbruk (**Nymo** [ˈnyː, muːn] og **Nygården** [ˈnyː, gôːŋ]). **Gammelveien** [ˈgameɾ, vœɪn] er en vei gjennom skogen som går fra Råneslia og nesten fram til Nordstrandhaugen. Dette er den gamle veien som ble brukt fram til

Rånes, før hovedveien ble lagt på 1950-tallet. Gammelveien har siden blitt brukt til skogsvei (oftest kalt Skogaveien). **Nyveien** [ˈnyːvɛi̯n] er navnet på en vei som slett ikke er så ny lenger, men ble laget på midten av 1900-tallet. Før dette var det ingen vei her, så man gikk langs gjerdet til Staurhaugen.

9.5 Naturforhold

9.5.1 Jordsmonn og stein

Borgarhaugen [ˈbɔ̯gɑrˌhœɹjən] er en haug med rader av store steiner fra urtida. Steinene ser ikke ut til å ha kommet dit ved hjelp av menneskehånd, og det har følgelig antagelig ikke vært bygd en forsvarsborg her, så utmerkingsleddet kan ikke komme av denne forståelsen av utmerkingsleddet 'borg'. Når det ikke er tegn til menneskelig virksomhet, er det også utenkelig at utm.l. kommer av 'borgar' i forståelsen 'innbygger'. Om vi tar utgangspunkt i at utm.l. kommer av 'borg', vil da komposisjonsfugen kunne identifiseres som et genitivsmorfem -ar, som tyder på at utm.l. er et substantiv i hunkjønn og stammer fra gammelnorsk. NØO forteller at ordet har vært brukt til å beskrive en høyde eller bakke som ligner på en borg, og NO har definisjonen 'høg, bratt berghamar' på 'borg' f., riktignok med referanse fra Vest-Telemark. Denne forklaringen stemmer svært godt med forholdene på stedet, slik bergveggen stuper ned i sjøen. På kartet heter lokaliteten Borgarhaugan, men informantene fra Selnesområdet uttaler navnet i singular. Siden dette er navnet som tydeligvis brukes i dag, velger jeg å skrive navnet på denne måten. SKO Selnes 66/1 skriver navnet «Borgarshauan», så det kan likevel være grunn til å tro at navnet opprinnelig hadde flertallsform. Selve lokaliteten er en stor haug, men det kan tenkes at denne flertallsformen kommer av de mange små haugene steinraden utgjør. Det er også interessant at navnet funnet i SKO har både genitivsmorfemet -ar og en -s i komposisjonen, den siste antagelig en såkalt «vellyds-s» uten rot i komposisjonssystemet i det gamle språket. Denne inkonsekvensen i uttalen av navnet tyder på at det har vært forvirring rundt navnet i lang tid; det skriver seg nok fra at man ikke forstår hva utmerkingsleddet betyr.

Langs hele Åfjorden finnes det en god del maritim leire, og det kommer fram i utmerkingsleddet til 4 navn: †**Leirbakkan** [ˈlɛɹˌbɑkɑn] var en bakke i den gamle hovedveien mot Selnes. Den er borte i dag. Utmerkingsleddet antyder at jordsmonnet besto av leire. †**Leirbogen** er funnet i SKO fra Selnes 66/1. Lokaliteten er ukjent, men man kan anta at det er navnet på en buktning i landskapet der jordsmonnet er leirholdig. †**Leirfallet** er funnet i SKO fra 63/2 Yttergården. Selve gården er utenfor oppgaveområdet, men eiendommen strekker seg helt mot sjøen i Sjøgarden. Lokaliteten er ikke kartfestet, men det er sannsynlig at denne er innenfor oppgaveområdet. En lokalitet med navnet †Leirfallet er sannsynligvis lokalisert nærmere sjøen, der forekomsten av leirjord er større. **Leirvollen** [ˈlɛɹˌvɔ̯lɑn] er en flat voll på Øyan med leirholdig jordsmonn.

Også andre navn viser til jordsmonn: **Jøssmyra** [ˈjœs,my:rɑ] ligger østfor Rånesvikan. Dette skal ha vært ei veldig dyp og blaut myr, såpass dyp at kyrne som beitet der tidligere visstnok sank langt ned i myra. Utm.l. kommer etter all sannsynlighet fra '(g)jøss', 'søle, gjørme', jf. tolkning av Gjøsvisa i NSL. **Moldbakkan** [ˈmoʌ,bakɑn] ligger østfor Minde, og ifølge JHB kommer navnet av at det er mye rød mold her. **Torvmyra** [ˈtɔrv,my:rɑ] ligger bak Reitfjellet, mot Skråfjorden. Her grov man tidligere torv til brensel. Navnet **†Torvfjellet** er funnet i SKO fra Sør-Eidem. Lokaliteten er ukjent, men det finnes en lokalitet som kalles Torvmyra like nedenfor Reitfjellet mot Skråfjorden, så det *kan* hende at dette er et relasjonsnavn til denne myra (*Torvmyrfjellet) og er navnet på berget på den andre sida av torvmyra. **Gullvika** [ˈguʌ,ui:cɑ] er ei stor vik inn mot Selnes. Det er ikke helt åpenbart hvorfor navnet har fått dette utmerkingsleddet, men kanskje kan man anta at navnet har kommet av at jordsmonnet har en gylden farge.

Steinruvhaugen [ˈstɛɪnrʉ,hœʉjɑn] ligger nord for gården Bakkan på Rånes. Navnet kommer angivelig av ordet 'steinruv' som betyr 'steinur', ifølge JHB. Ordet 'ruv' kan ifølge NO også defineres som 'haug der det eine ligg oppå det andre (serl om flatbrød)', og er et ord som er dokumentert brukt i disse trakter. En kan kanskje dermed forstå ordet 'steinruv' som 'haug/stabel med stein', og dette passer godt med lokaliteten, som altså er en haug med steiner oppå hverandre. **Urdabekken** [ˈu:rɑ,bɛcɑn] ligger utenfor Minde, og renner nedover ei steinur. Ordet 'ur' blir på dialekta uttalt [ˈu:rɑ] i best.f., og utmerkingsleddet har altså ikke noe med mansnavnet Ola [ˈu:rɑ] å gjøre, selv om uttalen kan høres lik ut i dette sammensatte navnet.

9.5.2 Andre naturforhold

Brattvika [ˈbrɑt,ui:cɑ] ligger på sørsida av Rånes mot Åfjorden. Navnet er gitt fordi det er veldig bratt ned til sjøen her. **†Brekkbakkan** er «en liten brat knaus øst i marka som det er en brekk i», ifølge SKO fra Bakkan (Rånes). Dette navnet er Kristian Magnus Braseth ikke kjent med, selv om han hele sitt liv har bodd på Bakkan. Navnet har antagelig vært ute av bruk i lang tid, og er ikke kartfestet. Appellativet 'brekk' er for lengst ute av bruk i dagligtalen, men det var tydeligvis i bruk på 1930-tallet. Ordet betyr 'stor, bratt bakke' og kommer fra gno. *brekka*, f. **Flåfjellet** [ˈflɑ:fɪʌ]: Utmerkingsleddet 'flå' kan ha mange betydninger, men det relativt flate og åpne landskapet på denne lavere høyden ved siden av Stongfjellet gir en pekepinn på at navnet kan forstås i retning av adj. 'flå' i betydningen 'vid' (NO). **Kleivhaugen** [ˈkɹɛɪv,hœʉjɑn] er en haug på Øyan som er delvis kløyvd i midten. Veien gikk tvers over haugen tidligere. Navnet kan derfor knyttes til NOs definisjon av kleiv 'bratt (og trong) bakke (i eit berg) (der det går ein veg); skor'. Nå i senere tid har veien blitt lagt om til å gå rundt haugen. **Holsundet** [ˈho:r,sʉnə] ligger mellom Øyaøya og Litjøya og er et fryktelig dypt sund. Det er et hol her som er mye

dypere enn resten av fjordbunnen i området. **Lysmyra** [ˈløːs, myːrɑ] er ei trefri myr på Rånes. Utm.l. kommer av at myra ligger i en stor lysning, omkranset av tett barskog. **Skjærvika** [ˈʃæːr, uiːca] er ei vik i Vikan (Eidem). Navnet er antagelig gitt fordi det ligger et skjær like utenfor vika.

9.6 Flora og fauna

9.6.1 Planter

Blåberholet [ˈbʁoːbær, hoːrə] ligger på den sør-østre delen av Rånes, ned mot Åfjorden. Her er en fordypning i lendet med masse blåbærkratt, og man har kunnet finne mye blåbær (*Vaccinium myrtillus*) her. På **Lauvstranda** [ˈlœʊst, rɑnɑ] på Reitan vokser det tett med lauvtrær. **Tangskjæret** [ˈtɑŋ, ʃæːrə] ligger utenfor Geitavika på Rånes og har fått navnet sitt fordi det ligger så mye tang (*Fucales*) på det. På **Tindhaugen** [ˈtɪŋ, hœʊjən] vokser det tett med tindved. Tindved (*Hippophae rhamnoides*) er en lavtvoksende tresort med tette, tornete greiner. Den eneste bruken man har hatt av tindved her i landet har vært å lage rivetinder av greinene (derav navnet 'tindved') (Urtekilden). **Trollberurda** [ˈtrɔʌbær, uːrɑ] er ei steinur som ligger mellom Reitfjellet og Litjreitfjellet. Utmerkingsleddet kan tyde på at det har vokst trollbær (*Actaea spicata*) på stedet. Trollbær er en giftig plante med svarte, glinsende bær som tidligere har blitt brukt til å lage sprituttrekk eller avkok av for å bekjempe mange plager, blant annet revmatisme, astma, tannverk og utøy på husdyr. Planten vokser bl.a. i mosekledte steinurer (Urtekilden). Én av informantene mener at det kan tenkes at utmerkingsleddet ikke har noe med denne planten å gjøre, men at det er en mistolkning av mannsnavnet Torberg ute og går. Skipper Torberg Hansen (d. 1930) eide 64/3 Bjørnevik, på andre siden av Reitfjellet, og han pleide visst å gå denne ura mellom på turene sine mellom Øyan og Bjørnevika. Dette er nok en tolkning som nok ikke er så sannsynlig, særlig i og med at det er kort tid siden Torberg bodde i området, og at det samtidig er veldig sannsynlig at det har vokst trollbær i ura her. Dessuten uttales trollbær med e [ˈtrɔʌbeːr], mens Torberg uttales med æ [ˈturbær] – dette styrker tvilen om at mannsnavnet Torberg skal være relevant for tolkningen av navnet ytterligere. Utmerkingsleddet i **Rogndalen** [ˈrɔŋn, dâːrɪn] viser sannsynligvis til at det vokser rogntrær (*Sorbus aucuparia*) her. Rogneskav, avskavet bark fra rogntræ, har vært brukt som vinterfôr til kyr tidligere (NO). Utmerkingsleddet i **Selnes** [ˈsæl, nes] avslører ikke tilhørighet med flora ved første tanke, men Oluf Ryghs tolkning i *Norske Gaardnavne* er fremdeles ubestridelig: «1ste Led er uden Tvivl Trænavnet selja f., altsaa opr. Seljunes. Det kan ikke her være selr m., Sælhund [...] da man isaafald nu i Udtalen vilde have havt "tykt" l.». Det vokser godt med både selje (*Salix caprea*) og annen lauvskog på neset.

9.6.2 Husdyr, ville dyr, fugl og fisk

17 av navnene i tilfanget har utmerkingsledd med benevninger av husdyr, ville dyr, fugl eller fisk. 7 av disse er husdyrnavn: **Geitastien** [ˈjɛɪtɑˌstiːn] er en liten sti som går langs fjæra til Straumsmoen på Selnes. Navnet er gitt fordi det var geiter på beite ute i marka som pleide å gå denne stien. **Geitavika** [ˈjɛɪtɑˌviːca] ligger nedenfor gården Storvika på Rånes. I gamledager pleide man å ha geiter ut på beite her. **Grisåkeren** [ˈgriːsˌoːkɛŋ] er et jordstykke like ovenfor gården Bakkan på Rånes. Før i tida hadde man grisene ute om sommeren, og da pleide de å bli holdt her. **Hesthagan** [ˈhæstˌhɑːgan] ligger nær Leirvollen på Øyan, og er en gammel beiteplass for gårdens hester. **Kalvhagan** [ˈkɑʁvˌhɑːgan] finnes i to eksemplarer i navnetilfanget. Den ene lokaliteten ligger på Øyan. Her har det antagelig vært holdt kalver på beite, men det må være veldig lenge siden, og før informant Lars Flenstad sin tid. Den andre lokaliteten til navnet er ikke kjent, men den skal ligge på Selnes, i nærheten av Selnes 66/1. Navnet er funnet i SKO fra denne gården. †**Kuengmyra** er et navn som døde ut da nye eiere av plassen ga eiendommen navnet Granly istedenfor. Utmerkingsleddet kommer antagelig av at dette var ei myr ved siden av det som tidligere var ei beiteeng for kyr. Det er uvisst om det også har eksistert et sted ved navn Kuenget i nærheten. Navnet har jeg funnet i JHB.

Oter (*Lutra lutra*) forekommer i navnene **Oterhiet** [ˈuːtɛrˌhiːə] og **Oterstokkan** [ˈuːtɛˌjtɔkɑn], og er sannsynligvis plasser man pleide å jakte på oter. Oteren ble totalfredet i 1982, mens det fra 1900-1932 var skuddpremie på den, så jakt må altså ha foregått før 1982.

6 navn har tilvisning til fugl i utmerkingsleddet. Informantene visste ikke hva utmerkingsleddet 'helsing' i **Helsingøra** [ˈhælsɪŋˌøːrɑ] kan stamme fra, og kjente ikke til ordet i appellativisk forstand. Ifølge NO kan ordet bety 'hvitkinngås' (*Branta leucopsis*), etter gno. *helsingr*, m. Dette er den mest sannsynlige forklaringen til dette leddet, etter min forståelse. Det forekommer at hvitkinngås blir observert i Trøndelag, og det har antagelig også har vært hvitkinngås på Selnes. Det kan tenkes at det har pleid å lande en flokk her, og at øra dermed har fått navn etter dette. **Higriflauget** [ˈhɪgrɪˌflœʊjə] er et bratt fjellstup nedenfor Hansfjellet like vest for Minde. Dette har pleid å være tilholdssted for hegrer (gno. *hegri*, m.) (*Ardea cinerea*), men det har ikke vært hegrer her på en stund nå. 3 navn har utmerkingsledd som viser til fuglen kråke (*Corvus cornix*): **Kråktuva** [ˈkrɔːkˌtʊːuɑ], †**Kråkreirhallaren** og †**Kråkholet**. Kråke er en svært vanlig fugl i området. **Tjeldskjæret** [ˈtʃɛlˌʃæːrə] er navnet på skjæret utenfor Fiskberga på Rånes. Dette er en typisk hekkeplass for tjeld (*Haematopus ostralegus*).

2 navn har utmerkingsledd som viser til fisk: **Fiskberga** [ˈfɛskˌbærjɑ] (se s. 82) og **Uersneset** [ˈuːˌʃˌnɛsə]. På kartet skrives navnet Ursneset, men det er ingen ur her, og dessuten uttales ur [uːɾ] i dialekta, og navnet skulle da heller blitt uttalt [ˈuːɾʃˌnɛsə] og normert til Urdsneset (sic.). Lars Flenstad tror heller

at navnet kan være gitt fordi det er fryktelig dypt like utenfor neset, og at det kan være tenkelig at det har vært et uershold her, eller at navnet er gitt fordi det en gang har blitt fisket en uer her.

9.7 Folk, fe og fantasiskapninger

9.7.1 Person- og husdyrnavn

15 navn har utmerkingsledd med et person- eller husdyrnavn (fornavn/etternavn). Alle navn med proprium for personer eller dyr i utmerkingsleddet har komposisjonsform null i dette tilfanget. Dette var også tilfellet i Magnhild Nesheims navnetilfang, med unntak av ett navn. Halvarskardet i mitt navnetilfang er et tvilstilfelle, siden personnavnet ender med -s, men det er i alle fall ingen hørbar komposisjons-s i dette navnet. Mangelen på genitivsfuge i slike navn forteller oss at ingen av disse navnene er særlig gamle, i alle fall ikke i den formen de står i i dag: «I Landnåma t.d. har praktisk talt alle stadnamn med personnamn i førsteledden genitivsfuge. Med stor varsemd kan altså komposisjonsmåten til ein viss grad brukast som alderskriterium» (Stemshaug, 1985: 55). Magnhild Nesheim viser til den utrykte hovedoppgaven *Stadnamn frå Stemshaug* som Ola Stemshaug skrev i 1965, og skriver at det antas at skiftet fra s-form til nullform antagelig kan ha skjedd for 2-300 år siden (Nesheim, 1981: 300).

Elen Anna-myra [ˈɛlɛnɑnɑˌmyːrɑ] er ei myr ovenfor Slåttamyra på Rånes. Navnet er gitt etter Elen Anna Andreasdatter, f. 1835 d. 1924. Hun bodde i Råneslia og brukte denne myra som torvmyr. Johannes Braseth (d. 1992) opplyser i Jan Håvard Braseths skoleoppgave fra 1991 at Elen Anna pleide å strikke her mens dyra hennes beitet på den gresskledte myra på sommeren. Navnet er nesten ikke brukt lenger. I SKO fra Råneslia er også †**Elen Anna-tofta** oppført som «en plass vestfor denne gården». Kristian Magnus Braseth klarer ikke kartfeste lokaliteten helt, men kan tenke seg at denne må ha stått i nærheten av brønnen som ligger like ovenfor Råneshuset. †**Eliashusa** [ˈɛljɑsˌhʉːsɑ] er et navn som ble brukt da Elias Dolmseth (d. 1948) bodde her. Husene står fortsatt. Det samme gjør husene på †**Magnusrommet** [ˈmɑŋʉsˌrʉmɐ]. Begge disse eiendommene faller under 66/2 i dag. **Halvarskardet** [ˈhɑlʉɑˌʃkɑːrɐ] er et skard ovenfor Langstranda. Dette fungerte som merkegrense mot Øyan. Hvem navnet Halvar tilhørte, er uvisst. Å tolke navnet som Halvfar-skardet, der utmerkingsleddet betyr ‘halvveis’, er usannsynlig, siden landstripa er så smal at et sånt navn på en eventuell ferdsrute ville vært ulogisk, selv om man vet at man brukte å gå skardet for å komme på andre siden av fjellet. **Hansfjellet** [ˈhɑnsˌfjɛlɐ] skrives «Hansafjellet» på kartet, men begge mine informanter som kjenner området, sier Hansfjellet uten -a. Dette kan bety at navnet stammer fra en person med Hans som fornavn, selv om kartnavnet antyder at navnet kan være gitt etter en person med Hansen som etternavn. I disse trakter har det vært vanlig å gi -sa-ending på -sen-navn, eks. *Hansa, Persa, Olsa*. Det

er ikke kjent hvem navnet kunne ha tilhørt, verken Hans eller Hansen. I SKO fra Sjøgarden finner jeg navnet †**Josletten**, men dette er et helt ukjent navn for informanten. I samme kilde finner jeg også navnet †**Joplassen**. Denne lokaliteten hadde nok tilknytning til samme Jo, men både plasseringen og navnet er helt ukjent for mine informanter. †**Håkonnaustet** [ˈho:kun,nœʊstə] tilhørte angivelig Håkon Selnes på Nymoen. Naustet står ikke lenger her, og navnet brukes heller ikke lenger. **Monsvika** [ˈmɔns,ui:cɑ] er navnet på vika mellom Rånesvikan og Sjøgarden. Antagelig er utm.l. et manssnavn, men dette er usikkert, og jeg har ingen kilder om at det har bodd personer i området med navnet Mons, Magnus eller andre lignende navn. Det kan også tenkes – om enn ganske usannsynlig, med tanke på at det ingenting som antyder at Monsvika er et særlig gammelt navn – at utm.l. har samme opprinnelse som for gården Monstad (lenger inn i fjorden, utenfor området). NG formoder at Monstad opprinnelig het *Mánastaðir av mansnavnet Máni.

†**Madam Dahl-bakkan** [ˈmadamda:l,bakan] er et utdødd navn for bakken like nedenfor det man kalte (†**Madam**) **Dahl-stua** [ˈmadamda:l,stø:ɑ]. Navnet er gitt etter enken og sydamen man kalte Madam Dahl (d. 1933) (se s. 88). **Naustet hans Roald** [ˈnœstə has ˈruɑl] er navnet som blir brukt for, nettopp, naustet til Roald. Roald Olden har et naust i Brattvika på Rånes. Utmerkingsleddet er her ettersatt, det eneste av sin sort i hele navnetilfanget. **Norrynakken** [ˈnɔri,nɑcən] er en bergknaus i Rånesfjellet oppkalt etter ei ku kalt Norry. Se også s. 25. Navnet blir skrevet «Norig» i SKO fra Bakkan, men i JHB blir det skrevet «Norry». Informanten jeg snakket med fra Bakkan var enig i den siste skrivemåten, og jeg velger derfor å bruke denne. Likevel er det interessant at SKO bruker samme skrivemåte på navnet som man i en tid brukte på landsnavnet Norge, og det er kanskje ikke så usannsynlig at kua var gitt dette geografiske navnet, siden geografiske navn og naturnavn er ganske vanlig; faktisk hadde rundt 10 % av navngitte kyr et navn av denne typen i 1988 (Kruken, 1992). †**Olabakkan** [ˈu:ɔ,bakan] var en bakke i gammelveien ved Øyan. Bakken forsvant etter at veien ble oppgradert. Navnet er gitt etter at Ola Plogvika (Ole Olsen) datt og brakk foten sin her. **Svenvika** [ˈsvɛn,ui:cɑ] er ei lita vik på Reitan. Han som eide Reitan het angivelig Svein Vika, ifølge en informant. Denne påstanden har jeg ikke kilder på.

9.7.2 Personbenevninger

†**Lærarboligen** [ˈlæ:rɑr,bu:lɪn] er et navn som ble brukt om huset i svingen i Vikan da dette fungerte som bolig for læreren på den gamle skolen på Eidem (nedlagt 1961). †**Kongeporten** er et utolket og ikke-kartfestet navn funnet i SKO Selnes 66/1. **Prestnaustet** [ˈpræst,nœʊstə] er navnet på en lokalitet på sørenden av Selnes. Her sto båten presten brukte da han reiste til Jøssund for å holde gudstjenester i den tida Jøssund var en del av sognet. Naustet står ikke lenger, med navnet er fortsatt i bruk på lokaliteten. **Skomakarstua** [ˈsku:mɑ:kɑ,ftø:ɑ]: Navnet er gitt etter skomaker Erland Halvorsen som bodde her på midten av 1800-tallet. Navnet er fremdeles i bruk, men stua er nå i bruk som fritidsbolig.

9.7.3 Eventyr og sagn

†**Huldersteinen** [ˈhʉldeː,ftɛɪn] er et navn i SKO fra Lyngsmyr (Selnes). Navnet er ikke kartfestet og er ikke utbrodert mer enn at dette er navnet på en stor stein. Ordet ‘hulder’ kommer av gno. *hylja*, ‘skjule’, og kan brukes som kollektivnavn på usynlige, underjordiske vesener. Oftest blir huldra oppfattet som en kvinnelig vette, tradisjonelt forestilt som overnaturlig vakker, med en lang lys flette og kuhale, som lokker med seg mannfolk inn i berget. Hva grunnen til dette overnaturlige utmerkingsleddet er, er usikkert, men det finnes mange slike huldersteiner rundt om i landet, inspirert av sagn i folketradisjonen. Kanskje var det her man forestilte seg at huldra sto og lokket til seg mannfolk?

9.8 menneskelig virksomhet

9.8.1 Bygning og husvære

14 navn har utmerkingsledd som viser tilknytning til hus og bygninger: **Fjøsekran** [ˈfjøːs,ækrən] er navnet på ekrene som er nærmest fjøsbygningen (Øyan). På Sør-Eidem har det også vært en lokalitet med navnet †**Fjøsekra**. Denne er ikke kartfestet. †**Sommarfjøsekra** [ˈsɔmarfjøːs,ækra] er kartfestet i nærheten av Sjøgarden, men navnet blir ikke brukt lenger. †**Kjellarekra** finnes på to ikke-kartfestede lokaliteter i området, både på Sør-Eidem og nær Råneslia. Navnet er funnet i to SKO. †**Kjellarekra** på Rånes har antagelig vært nedenfor ungdomshuset på Rånes, ifølge Kristian Magnus Braseth. Utmerkingsleddet viser etter all sannsynlighet til at ekra har ligget nære gårdens jordkjeller. Slike kjellere bygde man med reisverk av trestokker eller stein, før man fylte opp sidene med jord og hadde sponplater og eventuelt jord som tak. På denne måten slapp man frost, og man kunne lagre mat i kjelleren over vinteren uten at maten frøs sund. **Kvennhusbekken** [ˈkʉɛnhʉːs,bækən] er en veldig liten bekk ved Brattvika på Rånes. Den tørker ofte ut på sommerstid, men kan bli relativt stor ved kraftig regnvær. Kristian Magnus Braseth forteller at når bekken var stor, kunne man sette opp en kvernstein slik at man kunne kverne korn her. Navnet kan bare tolkes som en hyperbol, for her har det nok aldri vært et kvernhus, men bare ei såkalt uværskvern. †**Naustekra**, †**Sommarfjøsekra** (finnes også på Rånes) og †**Bursekra** finnes alle i SKO fra Sør-Eidem, men ingen av dem er kartfestet. Utmerkingsleddet hinter likevel om hvor disse antagelig var lokalisert – nær naustet, nær sommerfjøset og nær buret. ‘Bur’ er et vanlig appellativ for ‘stabbur’ i målføret. †**Nausthaugen** er nedskrevet i SKO fra 66/16 (Selnes). Navnet er ikke kartfestet, men har sannsynligvis vært navnet på en haug i nærheten av naustet som tilhørte gården. **Smihaugen** [ˈsmiː,hœɯjən] ligger sør for husene på den østre Rånesgården, som ligger like utenfor oppgaveområdet. Her har det ligget en smie her før. †**Smihaugen** er også et navn funnet i SKO fra Sør-Eidem. Navnet er ikke kartfestet, men denne lokaliteten har antagelig også ligget nær en smie. **Stabburshaugen** [ˈstabʉː,hœɯjən] er navnet på en

haug på Selnes. Utmerkingsleddet er antagelig gitt fordi det har stått et stabbur nedenfor haugen (tilhørte 66/1). Man bygde gjerne stabburet et stykke fra gården, så ikke også de ble med i en eventuell gårdsbrann.

9.8.2 Jordbruk, fedrift og inngjerding

6 navn har utmerkingsledd som viser tilknytning til jordbruk, fedrift og inngjerding. **Bekkavika** [ˈbækɑ,vi:ca] er ei lita vik på Øyan. Utmerkingsleddet er ikke gitt etter en naturlig bekk, men antagelig etter drenerende grøftebekker fra engstykkene ovenfor. **Plogvika** [ˈpɽu:,vi:ca] er ei brei vik ytterst på Selnes. Det er usikkert hva opphavet til utm.l. er, men en kan tenke seg at det kommer av at jorda her er lettpløyd, med det fine jordsmonnet og slake og svært jevne stigning opp fra sjøen. De fire andre navnene under denne kategorien er †**Gardkråa** [ˈga:ɾ,kro:a] (s. 59), **Hagaveien** [ˈha:ga,vein] (s. 55), **Reksterberget** [ˈrækstɛr,bærjə] (s. 22) og **Slåttamyra** [ˈslɑtɑ,my:ra] (s. 34).

9.8.3 Eiendom og grense

†**Merkeneset** er funnet i SKO fra Sjøgarden (Rånes). Navnet er ikke kartfestet, men utmerkingsleddet antyder at dette neset fungerte som eiendomsmerke, eller at det var ført opp et slikt merke her. Antagelig er det grensa mellom Sjøgarden og Minde det er snakk om, siden neset som gikk som skille mellom Sjøgarden og Rånes 63/1 (etter 1952: Sjøgarden Søndre) har blitt kalt Bryggneset. Neset ved grensemerket mellom Minde og Sjøgarden har ikke noe proprium i dag, så det er sannsynlig at dette tidligere ble kalt Merkeneset.

9.8.4 Jakt og fiske

4 navn viser til at det har forekommet jakt, fiske og arbeid med fisk på lokaliteten. På **Fiskberga** [ˈfɛsk,bærja] på Rånes tørket man klippfisk før i tida. Det var hovedsakelig kvinner og barn som deltok i dette arbeidet, som innebar å rense fisken i det kalde sjøvannet, salte fisken og samle den i stabler med tak over. Etter noen uker var fisken saltmoden, og det resterende saltet ble skylt av i sjøen. Fisken ble så lagt utover det bare berget for å tørkes. **Laksgarnsodden** [ˈlaksgɑ:nsɔjn] har vært navnet man har brukt på odden sør for Liaodden. Navnet kommer av at man pleide å sette laksegarn her før i tida. Navnet er lite brukt i dag. På **Oterstokkan** [ˈu:tɛ,tɔkɑn] har oteren pleid å gå opp på land, og dette har dermed vært en naturlig jakteplass på oter (se ytterligere forklaring i grunnordkapittelet under ‘stokk’, m., s. 59).

9.8.5 Selvberging

Se s. 31 for forklaring på navnet **Visprisholet** [ˈvɛspri:s,ho:ɾə].

9.8.6 Skogsdrift og sagbruk

4 lokaliteter har utmerkingsledd som viser til skogsarbeid. **Staurhaugen** [ˈstœʊr, hœʊjən]: Kristian Magnus Braseth mener at det er vanskelig å knytte utmerkingsleddet til hesjing og hesjestaurer, siden hesjing er en teknikk som ikke ble tatt i bruk før langt utpå 1900-tallet, og den har heller ikke vært særlig utbredt her i området. Det vanlige var å tørke høy på bakken. Det er derimot ikke utenkelig at skogen her inneholdt trær med rette og smale trestammer, som var egnet til å kunne lage staur til f.eks. skigarder og andre gjerder eller kornstaur av. **Tjerrahaugen** [ˈtjæʁɑ, hœʊjən]: I gamledager kokte man tjære av furu her, og utmerkingsleddet i navnet stammer fra dialektordet for tjære, 'tjerra'. I dag er haugen et lite boligfelt. I JHB blir navnet på haugen skrevet «Kjerrahaugen», med forklaringen «i gamle dager var det mye kjerr (samling av småkvister) der». Denne forklaringen er svært lite trolig, i og med at det vokser tett med furu her i dag, og det skrinne jordsmonnet ville ikke ha tillatt kjerrskog å vokse her. **Tømmervika** [ˈtœmɐr, ui:ca] finnes både på Selnes og på Rånes. På begge lokalitetene har det foregått tømmervelling ut i bukta herfra.

9.8.7 Båtbygging

På **Jektvollen** [ˈjækt, uðʌn] ble det bygd båter før i tida. Se s. 57 for forklaring på navnet.

9.8.8 Veier og ferdsel

5 navn har utmerkingsledd som viser til vei og ferdsel på stedet. †**Geilbakkan** er navnet på en stor haug i nærheten av Lyngsmyr (Selnes). Navnet er funnet i SKO, og er verken kartfestet eller kjent for informantene mine. En geil er en vei med gjerde på begge sider, vanligvis en krøttervei. Antagelig gikk det en slik geil over denne bakken, og ga lokaliteten dette utmerkingsleddet. †**Kjørveien** var navnet på en gammel vei man ifølge SKO fra Bakkan på Rånes brukte «for å kjøre etter til skogen». Veien var brei nok til å kjøre med hest og vogn oppover. Veien er vel der fortsatt, mener Kristian Magnus Braseth, men den er ganske grodd igjen, og har ikke noe spesielt proprium lenger. **Bryggberga** [ˈbrygbærja], **Brygneset** [ˈbryg, nesə] og **Stibakkan** [ˈsti: bakan] er behandlet tidligere i oppgaven.

9.8.9 Hvile, leik og andre fritidssysler

Gløshaugen [ˈglø:ʂ, hœʊjən]: 'å gløse' betyr å speide. Dette er et verb som ikke er i bruk i dagligtalen lenger, men informantene kjenner til det. Lars Flenstad kan fortelle at det er et godt utkikkspunkt på toppen av haugen, der man kan se både innover fjorden og ut mot havet. Han kan også fortelle at det nedenfor Gløshaugen var et fast samlingspunkt på søndager før, der karene møttes og «pratet skit». Magnhild Nesheim har også Gløshaugen i sitt navnetilfang, på Mælan. Her mener en av hennes informanter at navnet skyldes fargen haugen får når sola går ned, med forståelsen av ordet som

substantivet 'gløs', n. – 'svakt, rødt lys' i bakhodet (Nesheim, 1981: 276). Haugen på Selnes blir nok også rød ved solnedgang, men det er nok mer sannsynlig å tillegge navnet betydningen 'utkikkspunkt'. **Kjærlighetsstien** [ˈçæ:lhɛɪt,sti:n] er behandlet på s. 61.

9.9 Blandet betydningsinnhold

Vannavika [ˈvɑnɑvi:cɑ] eller [ˈvɑŋɑvi:cɑ] ligger utenfor Geitavika på Rånes, mot Åfjorden. Magnhild Nesheim har dette navnet på to lokaliteter i sitt navnetilfang (Rotneset og Stordalsvatnet). Hun peker på at NSL tolker øynavnet Vanna i Karlsøy kommune i Troms til gno. *Vǫrn, f., som kan være identisk til substantivet *vǫrn*, f. 'vern', og at navnet dermed kan bli tolket til 'øya som verner'. Likevel får hun ikke det gno. substantivet til å stemme helt med lokaliteten ved Stordalsvatnet, og hun peker også på at vika med samme navn på Rånes ligger på innsida av et nes (Nesheim, 1981: 286). Den siste påstanden stemmer ikke med plasseringen av lokaliteten i mitt navnetilfang: Ifølge mine informanter ligger Vannavika på utsiden av haugen ovenfor Geitavika, og ligger dermed åpent til innover mot Åfjorden. Haugen ovenfor vika fungerer som et vern for været for bygningene som ligger bak denne, og jeg mener at tolkningen i NSL kan stemme godt på denne lokaliteten også.

10 Bostedsnavn og navn på fritidseiendommer

Jeg velger å inkludere noen, men ikke alle, navn på bosteder og fritidseiendommer i denne oppgaven. De navnene jeg inkluderer, må være brukt i dagligtalen med funksjon som *proprium*. Flere hytter, og noen få hus og andre bygninger, blir bare nevnt i dagligtalen med funksjon som vanlige appellativer (f.eks. «huset der», «hytta som ligger her»), og har kanskje ikke vært «viktige nok» for at navnebrukerne vil omtale disse bygningene nevneverdig i den daglige kommunikasjonen. Avgrensingen for hva som skal få komme med som et ekte *proprium*, vil selvsagt være et spørsmål om individuell oppfatning, men slik jeg forstår det på informantene – og slik jeg kjenner området selv –, velger jeg altså å kun ta med navnene på de matrikulerte eiendommene under; hadde jeg hatt med flere, hadde omfanget blitt for stort for oppgaven, og hadde jeg ikke tatt dem med (eller bare tatt med navnene på matrikkelgårdene), hadde det følt mangelfullt. Mange eiendommer som ikke blir med her, har navn oppført i matrikkelen. Men, et «papirnavn» som ikke blir brukt i dagligtalen, er ikke et ekte stedsnavn per definisjon, og får dermed ikke komme med her.

Disse bosteds- og eiendomsnavnene blir bare helt kort gjort rede for siden oppgaveomfanget ikke tillater en større utgreiing. Noen av navnene har allerede fått en tolkning tidligere i oppgaven og blir ikke utbrodert her. Jeg velger å ikke kommentere de offisielle navnene, så fremt de ikke blir brukt som stedsnavn i dagligtalen.

All informasjon om eiendommer og navn er funnet i Buengs *Åfjord gårds- og slektshistorie 1875-2000 bind II*, der det ikke blir opplyst om noe annet.

Gnr 66/1

Det offisielle navnet på gården er «Selnes», men det har vært vanligere å kalle gården **Oppi Gården** [ˈupɪ ˈgôːŋ] eller **Øvergården** [ˈøːvɛrˌgôːŋ]. På kompasset er ikke denne gården den øverste (nordligste), men det er den som er øverst i lendet og øverst på neset når man ser innover fra havet.

Gnr 66/2, 66/7-18 og 66/61

Disse gårdsnumrene eies i dag av Willy Rachløw (f. 1953), og blir kalt enten **Nygården** [ˈnyːˌgôːŋ], som er det offisielle navnet på 66/7-18 og 66/61 («Nygård»), eller **Rachløw** [ˈrakrœw], etter eierens etternavn. Nygård-navnet er gitt fordi gården er den siste gården som er bygd på Selnes. Bygningene fra gården 66/2 står fremdeles. Denne gården heter i likhet med 66/1 Selnes, men blir i dag vanligvis kalt enten de to ovennevnte navnene. †**Eliashusa** [ˈɛljɑsˌhʊːsɑ] og †**Magnusrommet** [ˈmɑnʊsˌrʊmɐ]

har vært navn brukt tidligere på plassen. Disse navnene skriver seg fra Elias Dolmseth (f. 1861), som eide gården fra begynnelsen av 1900-tallet og fram til sin død i 1948, og hans sønn Magnus Selnes (f. 1897), som førte opp et nytt hus på slutten av 1920-tallet under gnr 66/15, som ble utskilt fra 66/2. Denne ble i 1985 sammenføyd med 66/2 igjen.

Plass under 66/2

«Plass Plogvik», kalt †**Stampen** ['stampən] på folkemunne. Bare grunnmurssteinene står igjen av denne tidligere husmannsplassen. Navnet Stampen kommer angivelig fra da Edvin Haugsnes tømte en stamp med koppvatn i hodet på Ola Haugen (f. 1902) på en fest på Rånes, og proklamerte «Jeg døper deg Ola Stampen!».

Gnr 66/5

Nymoen ['ny:,mu:n] ligger nå under 66/1, men var mellom 1909 og 1984 et eget gårdsnummer. Navnet kommer av at huset var et nybygg på moen nedenfor hovedgården Selnes 66/1.

Gnr 66/6

Gullvika ['guʌ,vi:cɑ] («Guldviken») er hus oppført i Gullvika ca. 1910, og har tatt navnet fra lokaliteten det ble bygd på.

Gnr 66/16

«Solstad» har bestandig blitt kalt **Nordgården** ['nu:ɾ,go:n], dette fordi den er den nordligste av selnesgårdene.

Gnr 66/17

Stua man kalte †**Midtimyra** ['mɛtɪ,my:ra] sto på denne eiendommen. Navnet var gitt fordi huset sto midt i myra. Huset står ikke lenger: Ifølge Lars Flenstad reiv Nils Selnes stua og tok den med seg til Steinsdalen. **Bergli** ['bærglɪ] kalles huset som står her nå, navnet er antagelig gitt fordi det står høye berg på begge sider av eiendommen. Bruken av ubestemt form i navnet viser at navnet er konstruert og inspirert av normen i offentlig navnelaging.

Gnr 66/19

Navnet **Midterstad** ['mɛtɛ,ʃtɑ:] (stavet «Mitterstad» i matrikkelen) ble antagelig gitt fordi småbruket ble plassert midt i lendet på den vestlige utstikkeren av Selnes. Navnet er ikke gammelt, bygningene ble bygd på 1930-tallet, derfor må man se bort fra at dette er et av de gamle *-staðir*-navnene, som skriver seg fra år 400-1000 e.Kr. (Harsson, 2002). Husene fungerer nå som fritidsboliger.

Gnr 66/23

Lyngsmyra [ˈlœŋs,my:ra] var en plass under 66/2. Husene står fortsatt, men er nå fritidsbolig.

Gnr 66/26

Straumsmoen [ˈstrœms,mu:n] var opprinnelig plass under 66/1. Kårene var visst ikke så veldig bra her, og på skjemt ble bostedet kalt **†Pitlemoen** [ˈpitlɛ,mû:n], angivelig etter de små forholdene her. Selv er jeg ikke kjent med ordet ‘pitle’, ‘pittel’ eller andre lignende former av ordet som forekommer i utmerkingsleddet, men ifølge informantene mine skal det bety «noe som er lite og ynkelig», jf. ‘pitteliten’ (‘bitteliten’). Uttalen og det faktum at komposisjonsfugen har e-form, noe som er uvanlig her i bygda, vitner om en navnedanning som er inspirert av østnorsk eller litterær uttale. Hadde navnet hatt en komposisjon etter dialektnormen, ville navnet vært Pittelmoen (sic.). Stedet er nå fritidseiendom.

Gnr 65/1

Øyan [ˈœyɑn] har vært hovedsete for administrasjonen i Aa herred, jf. s. 5. For fortolkning av navnet Øyan, se s. 39.

Gnr 65/5

Reitan Østre [ˈrɛitɑn ˈœstrə] var opprinnelig en plass under Øyan (utskilt fra 65/4 Reitan i 1933). Skomaker Erland Halvorsen (f. 1816) bodde her, og det er fra dette navnet **Skomakarplassen** [ˈsku:mɑ:kɑr,pɫɑsn] kommer fra. Både Skomakarplassen og det plasseringsanvisende og litterære navnet Reitan Østre brukes for eiendommen.

Gnr 65/7

Leirvollen [ˈlɛi̯r,ʋɔ̯lɑn] («Leirvold») ble skilt ut fra 65/1 Øyan i 1941. Navnet er gitt fordi husene er bygd på en voll med leirholdig jord.

Gnr 65/8

Reitneset [ˈrɛit,nɛsə] er gitt navn etter stedet der eiendommen ligger, på et nes på Reitan.

Gnr 65/11

Stua som skomaker Erland bodde i, ble etterhvert flyttet litt vestover. Denne fungerer i dag som hytte, og blir fremdeles kalt **Skomakarstua** [ˈsku:mɑ:kɑ,ftu:ɑ].

Gnr 65/12

Reitan Vestre [ˈrɛɪtɑn ˈvæstrə] var tidligere et småbruk, men er nå fritidsbolig. Navnet viser til eiendommens plassering på Reitan.

Gnr 64/2

Gården «Sør-Eidem», uttalt **Sør-Eidemen** [ˈsøːr,ɛɪdɛmɛn] blir vanligvis kalt **Pettersvik**, etter slektsnavnet på gården. Hver eier siden siste halvdel av 1800-tallet har hatt etternavnet Pettersvik. Navnet Sør-Eidem er gitt fordi dette er den sørligste av de to eidemsgårdene. Gården blir også kalt **Øver-Eidemen** [ˈøːvɛr,ɛɪdɛmɛn], som følge av at den ligger øverst i lendet av de to (med utgangspunkt fra Skråfjorden).

Gnr 64/10

†**Madam Dahl-stua** [ˈmadɑmˌdɑːl, stʉːɑ], eller bare †**Dahl-stua** [ˈdɑːl, stʉːɑ] («Solhaug»), er navn gitt etter familien Dahl, som bodde her på slutten av 1800-tallet. Kona i huset, Anna Karoline, ble tidlig enke, og var på folkemunne kalt «Madam Dahl». Hun var visst et ganske ualminnelig kvinnfolk, som man ikke glemte med det første. Navnet blir sjeldent brukt nå til dags, og huset er blitt fritidsbolig.

Gnr 64/11

«Lauvstad» ble kalt †**Lærarboligen** [ˈlæːrɑr, buːlɪn], fordi læreren som underviste i skolen på Eidem bodde her. Navnet er ikke i bruk lenger, og huset er nå fritidsbolig.

Gnr 64/13

Reitskardet [ˈrɛɪt, skɑːrə] blir også, i likhet med 65/5, kalt **Reitan Østre** [ˈrɛɪtɑn ˈøstrə]. Dette var husmannsplass tidligere, nå er det fritidseiendom. Navnet Reitskardet ble gitt på grunn av at bygningene ligger nederst i Reitskardet. Reitan Østre viser til at stedet er østpå Reitan, og uttalen er litterær.

Gnr 63/3

Gården heter Rånes på papiret, slik som de to første rånesgårdene 63/1 og 63/2 (utenfor området), men blir som oftest kalt **Bakkan** [ˈbɑkɑn], som kommer av gårdens plassering oppå en bakke. Noen ganger blir den kalt **Braseth** [ˈbraset], etter etternavnet på eierne. Gården var en del av den vestre rånesgården fram til 1875.

Gnr 63/4

Sjøgarden [ˈʃøː,ɡɑːŋ] ble skilt ut som eget bruk fra 63/2 i 1879. Se s. 48 for fortolkning av navnet.

Gnr 63/5

Råneslia [ˈroːnɛs,liːɑ] («Raaneslien») også kalt **Lia** [ˈliːɑ], var tidligere husmannsplass. Navnet er gitt etter lokaliteten boplassen er reist på. I dag står et ubebodd hus her.

Gnr 63/6

Gården på dette bruksnummeret blir kalt både **Storvika** [ˈstuːr,viːca] og **Storviken Søndre** [ˈstuːr,viːkən ˈsœndrə]. Det siste navnet er navnet i matrikkelen, gitt for å skille gården fra det nordre bruket i nærheten av Storvika, senere kalt «Nordvik» (63/13). I dag blir det litterært uttalte navnet brukt mest i skjemtende ordelag. Det mest brukte navnet for gården er Storvika. Navnet skriver seg fra at gården er plassert ved ei stor vik. Se s. 43.

Gnr 63/7

Minde [ˈmɪndə] var en opprinnelig kårplass på Rånes under 63/2. Se s. 66.

Gnr 63/10

Navnet som vanligvis er brukt på denne gården er **Thun** [ˈtʉːn]. Navnet ble gitt etter eierens eget etternavn fra Verran da Thomas Thun kjøpte plassen i 1924, men tidligere har navnet på husmannsplassen vært **Trollfoten** [ˈtrɔʎ, fuːtn], etter navnet på lokaliteten. Dette navnet er gitt etter et sagn, se s. 65.

Gnr 63/13 / gnr 63/40

I dag kalles denne eiendommen **Nordvika** [ˈnuːr,viːca]. I gamle dager var dette en husmannsplass under den østre rånesgården kalt Storvika, men da plassen ble kjøpt, fikk den navnet «Nordvik» for å skille den fra gården Storvik som lå like sørom. Huset som ligger i Nordvika ble bygd ca. 1990 og har det offisielle navnet «Svingen», men dette er antagelig ikke et navn som er mye brukt.

Gnr 63/16

Myrset [ˈmyː,ʃæt] ligger like nord for Sletten, og er et bureisningsbruk fra ca. 1935. Navnet ble gitt da, og kommer av at plassen ligger ved Stormyra. Det er ingenting som tyder på at det har stått en gård her tidligere, og navnet stammer altså ikke fra en gammel *-setr*-gård. Mange andre gårder med *-set*-navn har opprinnelse fra år 600-1000 e.Kr. (Harsson, 2002), men det gjelder altså ikke denne.

Gnr 63/17

Gården **Sletten** [ˈʃlætɲ] ble utskilt fra 63/1 i 1935, og ligger like øst for Sjøgarden. Navnet er gitt fordi gården ligger på en stor slette – det er veldig flatt og åpent her. I dag kaller man gården oftest **Grimnes** [ˈɡrɪmneːs] etter etternavnet på eierne som har bodd her siden 1975.

Gnr 63/18

Tidligere ble dette huset utelukkende kalt **Granly** [ˈɡraːnlɪ], men nå er det langt vanligere å kalle det **Inni Skogen** [ɪɲɪ ˈskuːjən]. Begge navn skriver seg fra det samme faktum om at plassen er i ly inne i granskogen. Ifølge JHB var det opprinnelige navnet på stedet **+Kuengmyra**, men de som bosatte seg der, ga stedet altså navnet Granly istedenfor.

Gnr 63/19

Staurhaugen [ˈstœʁ, hœʊjən] er det brukte navnet på denne tidligere husmannsplassen (det offisielle navnet er «Haugen»). Se s. 83 for fortolkning av navnet Staurhaugen.

Gnr 63/20

Sjøgarden Søndre [ˈʃøːɡɑɲ ˈsœndrə] ble utskilt fra 63/1 i 1952, og navnet er gitt for å skille gården fra Sjøgarden-gården som allerede fantes her.

Gnr 63/23

Offisielt heter eiendommen «Strandheim», men det er **Litjenget** [ˈlɪc, æɲə] som har blitt brukt om plassen. Navnet er gitt fordi husene står på det som har vært ei lita eng. Det var husmannsplass her tidligere.

Gnr 63/28

Pynten [ˈpyɲtɲ] er ei hytte på Rånes ovenfor Mjønesstranda (se s. 26).

Gnr 63/29

Kongroa [ˈkɔŋruːɑ] er ei hytte nederst mot fjorden i sørenden av Råneslia. Navnet er antagelig gitt fordi det er så mye kongro (dialektord for 'edderkopp') her.

Gnr 63/38

Blocksberg [ˈbɔɕks, bærg]: Navnet er det samme som på fjellet som på folkemunne kalles Blocksberg i Tyskland (eg. Brocken), kjent som heksenes møtested på sankthansaften. Dette navnet er gitt siden

huset er et Block Watne-hus, og er humoristisk ment. Dette er barndomshjemmet mitt, og fremdeles bostedet til mine foreldre.

Gnr 63/39

Knotten ['knɔtn] er ei hytte ovenfor Storvika. Navnet er gitt fordi hytta er bygd i et 'knotthol', dvs. at det er fryktelig mye knott som biter her.

Gnr 63/44

Furutoppen ['fu:ru,tɔpən] er navnet på huset øverst i Tjerrahaugen på Rånes. Se s. 26.

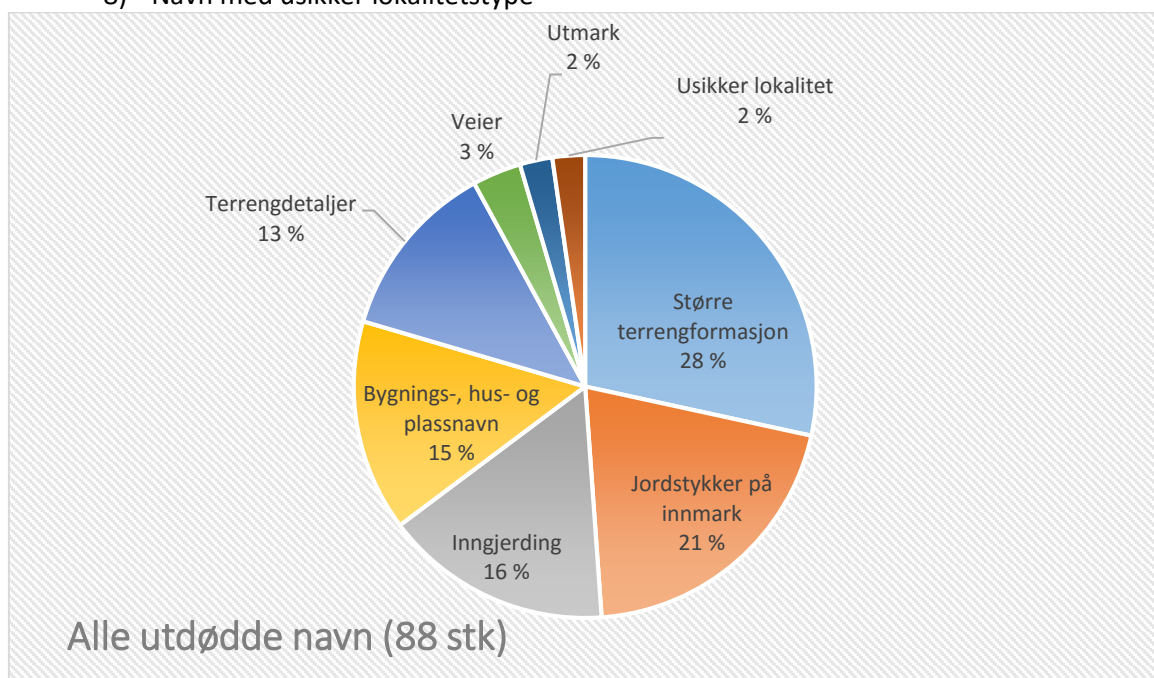
11 Navnedød

Som tilfanget viser, har det vært en omfattende mengde stedsnavn som gått ut av bruk i området i løpet av det siste knappe hundreåret. Dette kan ikke forbigås ukommentert, og selv om oppgavekravet begrenser en lengre og dyptgående utredelse, vil jeg her i det minste gi en kort redegjørelse for hvilken type navn det er som har forsvunnet, samt presentere noen teorier på hvorfor de har gått ut av bruk.

Av hele navnetilfanget på 338 navn, er det 88 navn jeg her regner som gått ut av bruk, altså 26,04 %. Det er verdt å nevne at hele 73 av disse utdødde navnene er navn jeg har funnet i SKO fra ca. 1933, og disse utgjør dermed 21,6 % av utdødde navn i hele navnetilfanget. Jeg har funnet 159 navn på ulike lokaliteter i SKO, og de nå antatt utdødde navnene utgjør så mye som 45,91 % av alle navn funnet i SKO.

Først og fremst er det interessant å finne ut hvilke typer navn det er som har gått ut av bruk. Jeg delte inn alle de utdødde navnene i åtte kategorier, inndelt etter lokalitetstype:

- 1) Navn på større terrengformasjoner (som hauger, nes, fjell, bakker)
- 2) Navn på jordstykker på innmark (som ekrer, åkrer og enger)
- 3) Navn på inngjerding (grinder, led og gjerder)
- 4) Bygnings-, hus- og plassnavn
- 5) Navn på terrengdetaljer (dammer, steiner, jordsmonn, grunner i sjø og strandlinje)
- 6) Navn på veier
- 7) Navn i utmarka (slåtte- og beitemark)
- 8) Navn med usikker lokalitetstype

Figur 2: Oversikt over utdødde navn, inndelt etter lokalitetstyper

Det er overraskende å se at gruppa med navn på større terrengformasjoner utgjorde en så stor del av det utdødde navnetilfanget – en skulle jo tro at store lokaliteter beholdt navnet sitt siden mange bør kjenne navnet på store formasjoner. Likevel må man huske på at dette er en stor gruppe som omfatter mange forskjellige typer terrengformasjoner, og at noen av disse terrengformasjonene heller ikke eksisterer lenger (f.eks. †Vikabakkan, †Dobbelbakkan, †Olabakkan). Andre slike navn har gått inn i et større område, som †Monsvikneset, som nå bare er en del av Monsvika, mens andre navn, som *†Mjønes, har lagt igjen et merke i navn på mindre lokaliteter på området, som Mjøneshammaren og Mjønesstranda. Den nest største gruppa, navn på jordstykker på innmark, var ikke like overraskende. Det var ventet at det ville være mange utdødde ekrenavn, blant annet som følge av nedlegging av husmannsplasser og gårdsdrift, samt at jord ofte blir forpaktet bort til andre bønder utenfor området. Det er heller ikke overraskende at mange navn på grunder, led og gjerder (faktisk alle slike navn i tilfanget) har dødd ut: Disse står ikke lenger, og med tapt funksjon, tapes også som oftest navnet. Det samme gjelder navn på bygninger, hus og plasser: Stedene er enten borte (f.eks. †Jopllassen, †Skolen), fraflyttet (†Lærarboligen) eller dødd fra (f.eks. †(Madam) Dahl-stua), og dermed gikk det også samme veien med navnene. At navn på terrengdetaljer som †Huldersteinen, †Høgdveita, †Sneisa og †Øset har forsvunnet, er heller ikke sjokkerende, siden mange av disse terrengdetaljene har forsvunnet, og folk kjenner og bruker heller ikke nærområdet som før. Veinavnene har dødd ut fordi man har sluttet å bruke veien (†Kjørveien, †Monsvikveien, †Vinterveien). Grunnen til at det er så få utdødde utmarksnavn (†Fjellsenget og †Sletta) skyldes nok at det er få slike navn i tilfanget i utgangspunktet (utmarka til gårdene ligger gjerne lenger inn i landet, mens mitt oppgaveområde konsentrerer seg om området langs fjorden). De to navnene med usikker lokalitet er de to ukjente og fornemt klingende navnene †Kongeporten og †Parken. Høyst sannsynlig er dette to navn som var av humoristisk karakter, og gikk antagelig ut av bruk da de som kjente direkte til historien bak navnene forsvant.

Grovt sett er det er to kategorier av navn som har gått ut av bruk: Navn som ikke blir brukt, men som informantene minnes har blitt brukt (f.eks. †Gardkråa, †Liagjerdet) og navn som er så ute av bruk at informantene ikke en gang har hørt om dem eller klarer å plassere dem (f.eks. †Leirbogen, †Kongeporten, †Jopllassen). I tillegg har man også disse navnene som svært sjeldent blir brukt, men brukes av noen få navnebrukere, som f.eks. Elen Anna-myra, Visprisholet, Norrynakken, Eidskleiva, Øset (på Rånes), navn på grunner og fluer og de fleste ekrenavnene. Jeg spår mange av disse navnene en relativt snarlig død, blant annet fordi det har skjedd og fortsatt skjer en omfattende driftsomlegging i primærnæringene som uunngåelig gjør at mange navn vil gå tapt (dette kommer jeg tilbake til nedenfor). En annen avgjørende faktor er at de få som bruker disse navnene stort sett er eldre mennesker som ikke har hatt mulighet til å gi navnene videre. Denne vanskeligheten kan skyldes at barna deres gjerne ikke bor i området lenger, eller at de barna som er igjen ikke driver gården eller tar

i bruk naturen på samme måte som før. Enkelte av de eldre navnebrukerne har heller ikke etterkommere etter seg, og dermed er det vanskelig å føre navnearven videre.

Jeg vil kort benytte meg av Eva Forsaa Mikkelsens seks hypoteser som i stor grad ble bekreftet i hennes hovedoppgave *Stedsnavn i lbestad: navnedød* (1995) for å prøve og belyse noen kjensgjerninger angående navnedød i området langs den ytterste delen av Åfjorden:

1) Navn dør bort. De unge kan færre navn enn de eldre:

Dette stemmer nok veldig godt, og jeg kan selv bekrefte dette, siden jeg har vokst opp i området uten å kjenne navnet på mange av lokalitetene jeg så fra vinduet på barnerommet hver dag; jeg er nok ikke den eneste av den yngre garde dette gjelder. Denne tendensen bekreftes også hos Magnhild Troøien i hennes semesteroppgave *Naturnavn i Singsås og Soknedal* fra 1998, der hun viser til at barn ikke deltar i gårdsarbeidet som før, og dermed ikke lærer stedsnavnene naturlig. Dessuten er det mange barn som nesten ikke tilbringer tid i naturen i nærområdet i det hele tatt, ofte til fordel for inneaktiviteter som innebærer å se på en skjerm; på denne måten lærer ikke barna nærområdet å kjenne, og følgelig heller ingen stedsnavn. Hun frykter at om hun hadde gjort den samme innsamlingen hos yngre informanter, f.eks. de som var barn i 1998, ville kanskje enkelte navnelister stått tomme. Dette er et scenario som heller ikke er utenkelig i mitt område, selv om jeg antar at de mest sentrale navnene ville blitt nevnt (se punkt 4).

2) Primærnæringene har størst navnetap:

Det er ikke tvil om at primærnæringer som jordbruk, skogbruk, fiske og fangst har hatt en stor tilbakegang i området, til fordel for sekundærnæringer (f.eks. jobb i industrien eller bygg- og anleggsbransjen), og i særlig grad tertiærnæringer (servicenæringer), akkurat som tendensen er i resten av landet. Dette vises også på navnene som er gått ut av bruk: Mange av disse navnene har hatt opprinnelse i en praktisk funksjon i primærnæringene, som navn på ekrer, skogsveier og sjøgrunner, osv., og når navnebrukerne blir færre, blir gjerne også navnene færre. Det er ikke tvil om at også mekaniseringen av primærnæringene, som traktoren for jordbruket, store hogstmaskiner for skogdriften og GPS og ekkolodd for fisket, har gjort mange av navnene overflødige. Dette kommer jeg tilbake til.

3) Når lokaliteten endrer funksjon eller karakter, er den mer utsatt for navnetap enn ellers:

Når naustet ikke står der lenger, veien ikke brukes lenger eller bakken blir omgjort, vil følgelig også navnet ofte gå tapt – †Håkonnaustet, †Kjørveien og †Dobbelbakkan er eksempler på dette. Andre

navn, som f.eks. Prestnaustet, har bestått selv om den originale funksjonen på lokaliteten har opphørt – men dette er altså ikke normen.

4) Store og/eller markerte områder eller formasjoner, navn på samferdsel, eller navn som er sentrale for flere mennesker, er mindre utsatt for tap:

Særlig er det kartnavnene som består, og da spesielt områdenavn (som Rånes, Vikan, Eidem, Øyan og Selnes) og navnene på hovedveier (som Rånesveien og Selnesveien). Dette er navn som ikke vil gå tapt, siden de er i bruk av en stor gruppe navnebrukere daglig. Mindre områdenavn som er markert på kartet, som Prestnaustet, Tobakkskapet og Kvennhusbekken, har mye større sjanse for å bestå i kommende generasjoner enn hva tilfellet hadde vært om de ikke hadde vært markert på kartet.

5) Når lokalitetsnevningen eller utmerkingsleddet er diffust, er navnet mer utsatt for tap enn ellers:

Enkelte av de avdøde navnene avslører ikke umiddelbart hvilken lokalitetstype de hører til, f.eks. †Sneisa, †Kongeporten og †Parken. Slike navn er nok, som Mikkelsen antyder, svært sårbare for å gå tapt. Enkelte av de navnene i tilfanget som fremdeles lever, som Skutan og Stubben, faller under denne kategorien, og jeg blir ikke overrasket om også disse navnene forsvinner om noen år.

6) Mange av de gamle lokalitetsappellativene er ikke i bruk i dag:

Appellativ som 'led', 'hage', 'bog', 'fly' og 'hallar' (jf. f.eks. †Vikaledet, †Kalvhagan, †Leirbogen, †Flyet og †Kråkreirhallaren) er for de fleste unge mennesker, og også noen eldre, i dag ukjente appellativ. Når man får enda større tidsmessig avstand fra da disse appellativene ble brukt, vil nok også enda flere navn dø ut, f.eks. navn som inneholder ord som 'rekster', 'nakk' og 'rant' (jf. f.eks. Reksterberget, Norrynakken og Rantan). Ellers inneholder de fleste av de utdødde navnene kjente appellativer, som 'haug', 'bakke', 'ekre' og 'nes', så denne siste hypotesen kan altså ikke bekreftes med bakgrunn av de utdødde navnene i mitt navnetilfang. Sitasjonen kan derimot være en helt annen om f.eks. 20 år, når mange av de eldre nåværende navnebrukerne ikke er mer – da har nok mange av de fortsatt brukte navnene med ukjente lokalitetsappellativ også gått ut av bruk.

Husmannsplassenes død hadde en direkte korrelasjon med innmarksnavnenes død (Stemshaug, 1985: 49). Det kommer veldig klart fram i f.eks. SKO fra Lyngsmyr, der hele 10 av 14 navn er utdødd – 8 av disse er ikke kartfestet en gang. Jeg tror at vi kommer til å se en lignende tendens når vi ser tilbake om noen år, men når den tid kommer vil det være gårdenes nedleggelse som er skyld i navnedøden. Trenden er allerede startet: I området er det mange færre gårder som drives enn tidligere, og mange hus står også tomme som følge av at de er blitt fritidsboliger for folk som bor utenbygds. Det er også mange færre som bor i området nå enn f.eks. 50 år siden, og av de som bor her, jobber få på en gård.

Dessuten drives landbruket annerledes nå enn før: Med mekaniseringen av landbruket og inntoget til traktoren, fôrhøsteren, avlesservogna, høytørka, høyvenderen og rundballepressa, ble gårdsarbeid plutselig en enmannsjobb (Troøien, 1998: 9). Man trenger ikke lenger å være mange mennesker for å få gården til å gå rundt, og man kommuniserer dermed ikke i like stor grad med andre om alle de små stedene rundt gården, følgelig dør også navnene ut (Hallaråker, 1997: 156). Utmarka blir ikke i like stor grad brukt, siden man nå holder fôrslåtten til der hvor traktoren enkelt kan komme fram (Troøien, 1998: 12), og man slipper vanligvis ikke dyra på utmarksbeite lenger. Dermed er man ikke avhengig av å ha navn på hver stein, hver høyde og hvert hol for å kunne fortelle hverandre hvor buskaperen har vært sett sist – på denne måten forsvinner navnene i utmarka. Jorda som tilhører gårdene i området blir i tillegg ofte forpaktet bort, gjerne til en bonde som ikke bor i området og dermed aldri vil kjenne det like godt som en som har levd hele sitt liv her. Dette bidrar heller ikke til at navnebruken øker. Mange av bøndene i området er eldre mennesker, som nevnt er en del også enslige og uten etterkommere til å ta over gården. Dersom gårdsdriften legges ned, vil dette i hvert fall bidra til at mange av navnene dør ut. Området vil nok ikke bli folketomt, men innbyggerne vil antagelig i stor grad fjerne seg fra naturen når det gjelder arbeidslivet, og vil heller bruke naturen på fritida – dette minker behovet for smånavn i naturen. Å ikke være avhengig av naturen for å berge seg er, som Peter Hallaråker sier, i virkeligheten et signal på økende materiell rikdom – man får se på det som et velstandstegn at navnene forsvinner, selv om det er sørgelige tider i møte for den kulturelle navnerikdommen (Hallaråker, 1997: 155).

12 Konklusjoner

Navnene langs Åfjorden kan fortelle mye om naturen, den menneskelige virksomheten, levevilkår og tro i området. De forteller at her finnes det mange forskjellige landskapstyper, fra skjærgård med øyer, skjær, vik, holmer, sandgrunner og strender, til berg, fjell og hauger, til flatlende som myrer, sletter og voller. Navnene forteller at det har vært en sterk tradisjon med jordbruk, og at man har vært avhengig av naturen for å berge seg, være det seg ved dyrking av mark, fedrift, jakt, fiske, bærsanking eller tømmerhogst. Navnene kan blant annet fortelle hvor man kan finne godt vispris, hvor man kan finne vannoppskom eller hvor man gravde etter torv til brensel. Stedsnavnene forteller også at virksomhet som bl.a. båtbygging, tjærebrenning og klippfisktørking har foregått i området. Det er ingen navn som viser direkte til gudstro eller religion i området, men det er flere navn som speiler overtro, og har knyttet et sagn om vetter eller troll til seg.

Navnedøden har vært stor de siste 80 årene, og nesten 26 % av hele navnetilfanget har gått ut av bruk. Av navnene fra skolebarnsoppskriftene fra ca. 1933 har så mye som nesten 46 % gått ut av bruk. Den store navnedøden skyldes i hovedsak tre store endringer i området: Den første og største grunnen er mekanisering av primærnæringene. Ny teknologi og store gårdsmaskiner har eliminert behovet for mange av de gamle stedsnavnene, både ved at man kommuniserer mindre om stedsnavn ved at færre jobber på det samme gårdsbruket, og ved at teknologi som GPS og ekkolodd gjør at man kan lokalisere steder, buskap og fiske enkelt på egenhånd. En annen grunn til at navnene går ut av bruk er at det har skjedd en god del fraflytting fra området, samt at det også er færre gårdsbruk i drift. Nå forpakes også jorda ofte bort til større gårder utenfor området, og dette fører til at gårdseierne ikke vil kjenne området på samme nivå som tidligere. En tredje faktor til navnedøden skyldes skifte i bygninger og infrastruktur, enten ved at funksjonen endres eller at lokaliteten forsvinner helt. Navnene på bakker i den gamle Selnesveien har forsvunnet som følge av veiomlegging og at bakkene ikke finnes mer, og mange navn som direkte er knyttet til mennesker som tidligere levde i området har forsvunnet med opphavsmannen. Det er navnene direkte knyttet til gårdsbrukene som i størst grad har lidd navnedøden, som ekrenavn, skogsveier, smånavn og navn på inngjerding til buskapen. Det er svært sannsynlig at enda flere slike navn forsvinner i kommende årene, siden avhengigheten av å livnære seg av naturen er liten i dag, og når tendensen ser ut til å gå mot nedleggelse av enda flere gårdsbruk, vil det være få som vil ha muligheten til å holde navnearven i hevd.

Litteratur

- Braseth, Jan Håvard. (1991). *Stedsnavn på Rånes*. (Skoleoppgave, kartotek og kart).
- Bueng, Helge Kr. (2009). *Åfjord gårds- og slektshistorie 1875-2000*. Åfjord: Bueng AS.
- Bueng, Helge Kr, & Engen, Daniel. (2002). *En samfunnsbygger runder hundre: Åfjord sparebank 1902-2002*. Åfjord: Banken.
- Dalen, Arnold; Hagland, Jan Ragnar; Hårstad, Stian; Rydving, Håkan; Stemshaug, Ola. (2008). *Trøndersk språkhistorie: språkforhold i ein region* (Vol. 2008, nr. 3). Trondheim: Universitetsforlaget.
- Ekre, Lars. (1960). *Opplysningar til stadnamn frå Midt-Jotunheimen og tilgrensande bygder Stadnamn frå Midt-Jotunheimen*
- Ellingsve, Eli Johanne. (1979). *Stadnamn frå Støren*. (Hovedoppgave), Universitetet i Oslo.
- Hallaråker, Peter. (1997). *Innføring i stadnamn: innsamling og gransking*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hansen, Hans K. (1956). *Åfjord og Jøssund gårdshistorie : B. 2 : 1801-1875*. Trondheim: Jøssund kommune.
- Harsson, Margit. (2002). Gardsnamn som kjelde i bygdehistoria. In Knut Sprauten (red.) *Å kallast med sitt rette namn: person- og stadnamn i lokalhistoria* (Vol. nr 38, s. 138-171). Oslo: Norsk lokalhistorisk institutt.
- Hovda, P. (1978). Okse, galt, hund og andre dyrenemne i skjernamn. In Ingeborg; Oftedal Hoff, Magne; Ekre, Lars (red.) *Frå hav til hei*: Universitetsforlaget.
- Hæggstad, M. & Torp, A. (red). (2015) *Norrøn ordbok* (3. opplag utg., Vol. 5). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Kartverket (kart). (2015). Norgeskart. Hentet fra <http://www.norgeskart.no/#5/263697/7101374>
- Kruken, Kristoffer (Producer). (1992). Kunamn - ein livskraftig tradisjon. *Språknytt*. Hentet fra http://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Eldre/Kunamn_ein_livskraftig_trad/
- Forskrift om skrivemåten av stadnamn, LOV-1990-05-18-11-§13 C.F.R. (2007).
- Lov om stadnamn. (1991). *LOV-1990-05-18-11*. Hentet 28.11.2013 fra: http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1990-05-18-11?q=stadnamn*.
- Mikkelsen, Eva Forsaa. (1995). *Stedsnavn i lbestad: navnedød*. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Mæhlum, Brit; Akselberg, Gunnstein; Røyneland, Gunn; Sandøy, Helge. (2011). *Språkmøter - Innføring i sosiolingvistik* (2 utg.). Oslo: Cappelen Damm.
- Naturfagsenteret. Art: Hvitkinngås. Hentet fra http://www.miljolare.no/data/ut/art/?side=syst&or_id=3166
- Naturvernforbundet. Oter. 12.11.2015. Hentet fra <http://naturvernforbundet.no/truede-arter-i-norge/oter-article25289-2625.html>
- Nesheim, Magnhild. (1981). *Stadnamn i Åfjord*. (Hovedoppgave), Universitetet i Trondheim.
- Rygh, O. (1999). Norske Gaardnavne. Hentet fra http://www.dokpro.uio.no/rygh_ng/rygh_felt.html
- Schmidt, Tom. (1981). *Fagordliste for norsk namnegransking*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for namnegransking.
- Skolebarnsoppskriftene. (ca. 1933). Spyrjeskjema til innsamling av stadnamn.
- Staberg, Erlend. (2000). Knuken, Galten og Meltingen - stedsnavn fra Mosvika : etymologi og navnesemantikk med materiale fra Mosvika. Trondheim: E. Staberg.
- Statistisk Sentralbyrå. (2015). Folkemengde og befolkningsendringar, 2. kvartal 2015. 07.09.15. Hentet fra <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkendrkv/kvartal/2015-08-20?fane=tabell&sort=nummer&tabell=236792>
- Stemshaug, Ola. (1985). *Namn i Noreg: ei innføring i norsk stadnamngransking*. Oslo: Samlaget.
- Stemshaug, Ola, & Sandnes, Jørn. (red). (1997) *Norsk stadnamnleksikon*. Oslo: Samlaget.
- Store norske leksikon. (2009a). Hulder. 10.11.2015. Hentet fra <https://snl.no/hulder>
- Store norske leksikon. (2009b). Klippfisk. 02.11.2015. Hentet fra <https://snl.no/klippfisk>

Sørensen, Terje. (ukjent årstall). Skuronn. 13.10.2015. Hentet fra <http://www.yrjarheimbygdslog.no/landbruk/forklaringskuronn.htm>

Troøien, Magnhild. (1998). *Naturnavn i Singsås og Soknedal*. Semesteroppgave. Universitetet i Oslo i samarbeid med Språkrådet. (2015). *Bokmålsordboka / Nynorskordboka*. <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=&bokmaal=+&ordbok=bokmaal>.

Universitetet i Oslo, Seksjon for leksikografi og målføregransking. (1966-). *Norsk Ordbok: Samlaget*.

Urtekilden. (2015). *Urtekildens planteleksikon*. <http://www.rolv.no/index.html>.

Vågsliid, Eivind. (1957). "Namn". *Norsk Allkunnebok* (Vol. VIII). Oslo.

Vedlegg 1: Midlertidige linker til kart

I påvente av den kommende stedsnavndatabasen i regi av Språkrådet, har jeg valgt å markere alle lokaliteter med stedsnavn i PDF-filer med kart hentet fra norgeskart.no. Her har jeg brukt notatverktøyet i Adobe for å kunne markere av lokalitetene på kartet, samtidig som jeg hadde mulighet til å skrive korte notater om hver lokalitet (navn, preposisjon, lokalitetstype og evt. annen info). Jeg har nå lagt disse PDFene ut på nett. For å få innblikk i notatboksene, må man først laste ned PDFene, for å så åpne dem i Adobe igjen. Det går altså ikke an å se det hele innholdet om man bare ser PDFene i visningsmodus. Trykk på hver enkelt gule sirkel for å få informasjon om enkeltlokaliteten. Det går også an å søke etter stedsnavn om man trykker på boksen «Kommentar» oppe i høyre hjørne, og bruker søkefeltet som kommer opp her. Det tas forbehold om at det forekommer skrivefeil i notatene og i enkelte stedsnavn, siden dette kun har fungert som notater for meg. Jeg har valgt å ikke bruke tid på å finskrive disse notatene, i og med at det er ventet en snarlig løsning med en digital stedsnavndatabase; så fort denne er oppe og går er det avtalt med veileder at skal jeg føre inn mine funn der. Disse PDF-linkene vil bli slettet når navnene er blitt ført korrekt inn i den nye databasen.

Link til kart over Selnes-Øyan:

<https://files.acrobat.com/a/preview/726bb23b-022a-44e7-a9e1-18c1c9d491f4>

Link til kart over Reitan-Sjøgarden:

<https://files.acrobat.com/a/preview/69b9d968-7120-4fe1-8d60-d8071f3f6c9b>

Link til kart over Mjøneshammaren-Staurhaugen:

<https://files.acrobat.com/a/preview/6b368db4-ae7b-45c5-b544-b424aba79c5f>

Link til kart over Storvika – Rånesbakkan:

<https://files.acrobat.com/a/preview/524be11a-96f5-4010-9816-a7e223e695e8>

Vedlegg 2: Navneregister

Navn som føres opp to ganger i lista hører til to forskjellige lokaliteter.

	Navn	Sidetall		Navn	Sidetall
1.	Bakkan	27, 88	45.	Geilbakkan	27, 83
2.	Bekkaekra	54	46.	Geitastien	61, 78
3.	Bekkavika	43	47.	Geitavika	43, 78
4.	Bergli	28, 86	48.	Gløshaugen	24, 84
5.	Blocksberg	91	49.	Granly	90
6.	Blåberholet	31, 77	50.	Grimnes	90
7.	Blåmyra	34, 74	51.	Grisåkeren	57, 78
8.	Borgarhaugen	24, 75	52.	Grova	30
9.	Braseth	88	53.	Grovaoppkommet	41, 71
10.	Brattvika	43, 76	54.	Grønnlia	36, 74
11.	Brattvikhaugen	24, 71	55.	Grønnlifjellet	22, 71
12.	Brekkbakkan	76, 27	56.	Gullvika	43, 75, 86
13.	Brentet	67	57.	Gullvikberget	21, 71
14.	Brygga	52	58.	Gullvikdamman	61, 71
15.	Bryggberga	52, 83	59.	Gullvikvågen	44, 71
16.	Bryggneset	37, 52, 83	60.	Hagaveien	55, 61, 82
17.	Bukslåra	64	61.	Halvorskardet	32, 79
18.	Bursekra	54, 81	62.	Hammarodden	37, 71
19.	Den himmelske freds plass	66	63.	Hammeran	23
20.	Dobbelbakkan	27, 74	64.	Hansfjellet	22, 79
21.	Dragseidvågen	44, 71	65.	Heimegjerdet	58, 73
22.	Eidem	5, 34, 49	66.	Heimekran	54, 73
23.	Eidemsskardet	32, 71	67.	Helsingøra	39, 78
24.	Eidsbakkan (Øyan)	27, 71	68.	Hesthagan	55, 78
25.	Eidsbakkan (Rånes)	27, 71	69.	Higriflauget	23, 78
26.	Eidskleiva	28, 71	70.	Holmen	36
27.	Elen Anna-myra	34, 79	71.	Holsundet	42, 76
28.	Elen Anna-tofta	51, 79	72.	Huldersteinen	46, 81
29.	Eliashusa	50, 79, 85	73.	Huset (Eidem)	50
30.	Engan	55	74.	Huset (Rånes)	50
31.	Fergeleiet	60	75.	Høgda	24
32.	Fiskberga	22, 82	76.	Høgdekra	24, 54, 71
33.	Firkanten	64	77.	Høgdveita	24, 63, 71
34.	Fjellmyra	34, 71	78.	Håkonnaustet	52, 79
35.	Fjellsenget	55, 71	79.	Indre Snotterflua	35, 72
36.	Fjæra	35	80.	Indre Øyabukta	40, 72
37.	Fjøsekra	54, 81	81.	Inni Skogen	46, 90
38.	Fjøsekran	54, 81	82.	Jektvollen	57, 83
39.	Flybakkan	27, 45	83.	Joplassen	50, 79
40.	Flyet	45	84.	Josletten	33, 79
41.	Flåfjellet	22, 76	85.	Jøssmyra	34, 75
42.	Furutoppen	26, 91	86.	Kalvhagan (Øyan)	55, 78
43.	Gammelveien	61, 74	87.	Kalvhagan (Selnes)	55, 78
44.	Gardkråa	59, 82	88.	Kjellarekra (Eidem)	54, 81
			89.	Kjellarekra (Rånes)	54, 81

90.	Kjærlighetsstien	61, 84	140.	Monsvika	43, 79
91.	Kjørveien	61, 83	141.	Monsvikekran	54, 71
92.	Kleiva	28	142.	Monsvikgjerdet	58, 71
93.	Kleivagrinda	58, 71	143.	Monsvikgrinda	58, 71
94.	Kleivhaugen	24, 76	144.	Monsvikgrunnen	36, 71
95.	Knotten	91	145.	Monsvikhaugen	24, 71
96.	Kongeporten	67	146.	Monsvikneset	37, 71
97.	Kongroa	91	147.	Monsvikskjæret	38, 71
98.	Kråkhole	31, 78	148.	Monsvikstranda	39, 71
99.	Kråkreirhallaren	23, 78	149.	Monsvikveien	61, 71
100.	Kråktuva	26, 78	150.	Moskogen	47, 71
101.	Kuengmyra	34, 78	151.	Myrset	34, 90
102.	Kvennhusbekken	41, 81	152.	Naustekra	54, 81
103.	Laksgarnsodden	37, 82	153.	Naustet hans Roald	52, 79
104.	Landhaugan	24, 56	154.	Nausthaugen	24, 81
105.	Langmyra	34, 74	155.	Nerhaugen	24, 73
106.	Langstranda	39, 74	156.	Nordgården	49, 72, 86
107.	Lauvstranda	39, 77	157.	Nordgårdsgrinda	58, 71
108.	Leirbakkan	27, 75	158.	Nordhaugan	24, 72
109.	Leirbogen	29, 75	159.	Nordstranda	39, 72
110.	Leirfallet	47, 75	160.	Nordstrandhaugen	24, 71
111.	Leirvollen	57, 75, 87	161.	Nordstøa	63, 72
112.	Lia	28, 88	162.	Nordstøskjæret	38, 71
113.	Liabakkan	27, 71	163.	Nordvika	43, 72, 89
114.	Liagjerdet	58, 71	164.	Nordvikan	43, 72
115.	Liaodden	37, 71	165.	Norrynakken	25, 79
116.	Liaskjæret	38, 71	166.	Nygården	48, 74, 85
117.	Litjenget	55, 74, 90	167.	Nylandet	56
118.	Litjreitfjellet	22, 71, 74	168.	Nylandsbukta	40, 71
119.	Litjøya	39, 74	169.	Nymogrinda	58, 71
120.	Lyngen	67	170.	Nyveien	61, 74
121.	Lyngsmyra	34, 67, 71	171.	Olabakkan	27, 79
122.	Lysmyra	34, 77	172.	Oppi Gården	49, 73, 85
123.	Lysmyrholet	31, 71	173.	Oterhiet	30, 78
124.	Lærarboligen	48, 80, 88	174.	Oterstokkan	59, 78, 82
125.	Madam Dahl-bakkan	27, 79	175.	Parken	67
126.	(Madam) Dahl-stua	50, 79, 88	176.	Pettersvik	88
127.	Magnusrommet	51, 79, 85	177.	Pitlemoen	33, 87
128.	Mastra	52	178.	Plogvika	43, 82
129.	Merkeneset	37, 82	179.	Plogvikmyra	34, 71
130.	Midterstad	73, 86	180.	Prestnaustet	52, 80
131.	Midtimyra	34, 73, 86	181.	Pynten	26, 90
132.	Minde	66, 89	182.	Rachløw	85
133.	Mindebukta	40, 71	183.	Rantan	45
134.	Mindeveien	61, 71	184.	Raudsteinan	46, 74
135.	Mjønes	37, 73	185.	Reitan	56
136.	Mjøneshammaren	23, 71, 73	186.	Reitan Vestre	56, 72, 88
137.	Mjønesstranda	39, 71, 73	187.	Reitan Østre	56, 72, 87, 88
138.	Moen	33	188.	Reitbukta	40, 71
139.	Moldbakkan	27, 75			

189.	Reitfjellet	22, 71	239.	Smihaugen (Eidem)	24, 81
190.	Reitneset	37, 71, 87	240.	Smihaugen (Rånes)	24, 81
191.	Reitskardet	32, 71, 88	241.	Småberga	21, 74
192.	Reksterberget	21, 60, 83	242.	Småhaugan	24, 74
193.	Reksteren	60	243.	Småskjæra	38, 74
194.	Rhodos	66	244.	Småvikan	43, 74
195.	Rogndalen	30, 77	245.	Sneisa	68
196.	Rogndalsbekken	41, 71	246.	Snotra	69
197.	Rånes	5, 37, 73	247.	Snotterflua	35, 71
198.	Rånesbakkan	27, 71	248.	Snotterskjæret	38, 71
199.	Rånesberga	21, 71	249.	Snottervalen	43, 71
200.	Rånesgalten	64, 71	250.	Sommarfjøsakra (Eidem)	54, 81
201.	Råneshuset	50, 71	251.	Sommarfjøsakra (Rånes)	54, 81
202.	Råneslandet	36, 71	252.	Sommarfjøsset	53
203.	Råneslia	28, 71	253.	Sommarfjøsgrinda	58, 81
204.	Rånesveien	61, 71	254.	Stabbursberget	21, 81
205.	Rånesvikan	43, 71	255.	Stabburshaugen	24, 82
206.	Rånesøya	39, 71	256.	Stampen	86
207.	Sandan	38	257.	Staurhaugen	24, 83, 90
208.	Sandanflua	35, 71	258.	Steinruvhaugen	24, 76
209.	Sandanhaugen	24, 71	259.	Stibakkan	27, 83
210.	Sandbukta	40, 71	260.	Stibakkhula	31, 71
211.	Sandtaket	62	261.	Stibakkledet	59, 71
212.	Seletten	68	262.	Stibakkoppkommet	41, 71
213.	Selnes	4, 37, 77	263.	Stongfjellet	22, 73
214.	Selneslandet	36, 71	264.	Storklova	32, 74
215.	Selnesmyran	34, 71	265.	Stormyra (Øyan)	34, 74
216.	Selnesveien	61, 71	266.	Stormyra (Rånes)	34, 74
217.	Sjøgarden	48, 89	267.	Storvika	43, 74, 89
218.	Sjøgarden Søndre	71, 90	268.	Storvikberga	21, 71
219.	Sjøstranda	39	269.	Storvikdalen	30, 71
220.	Sjøveien	61, 72	270.	Storviken Søndre	72, 89
221.	Skaga	38	271.	Storåkeren	57, 74
222.	Skardet	32	272.	Strandabakkan	27, 71
223.	Skjennstallen	62	273.	Strandveien	61, 71
224.	Skjærvika	43, 77	274.	Straumen	42
225.	Skjærvikleddet	59, 71	275.	Straumsflua	35, 71
226.	Skogaveien	61, 72	276.	Straumshaugen	24, 71
227.	Skogbandet	47	277.	Straumsholmen	36, 71
228.	Skogen	46	278.	Straumsmoen	33, 71, 87
229.	Skolen	53	279.	Straumsmyra	34, 71
230.	Skolfjellet	22, 71	280.	Straumneset	37, 71
231.	Skolstubbakkan	27, 50, 71	281.	Stubbekra	54, 71
232.	Skomakarplassen	50, 80, 87	282.	Stubben	69
233.	Skomakarstua	51, 81, 87	283.	Sundet	42
234.	Skutan	68	284.	Svenvika	43, 79
235.	Skutskardet	32, 71	285.	Sør-Eidemen	72, 88
236.	Sletta	33	286.	Sørtønnen	65, 72
237.	Sletten	33, 90	287.	Sørvikan	43, 72
238.	Slåttamyra	34, 82	288.	Tangskjæret	38, 77

289.	Thun	89
290.	Tindhaugen	24, 77
291.	Tjeldskjæret	38, 78
292.	Tjerrahaugen	24, 83
293.	Tobakkskapet	70
294.	Tobakkskapsmyra	34, 71
295.	Toften	51
296.	Torvfjellet	22, 75
297.	Torvmyra	34, 75
298.	Trollberurda	46, 77
299.	Trollfoten	65, 89
300.	Trollfotodden	37, 71
301.	Tronga	42
302.	Tøa (Øyan)	56
303.	Tøa (Rånes)	56
304.	Tømmervika (Selnes)	43, 83
305.	Tømmervika (Rånes)	43, 83
306.	Uersneset	37, 78
307.	Ungdomshuset (på Eidemen)	53
308.	Ungdomshuset (på Rånes)	53
309.	Urdabekken	41, 76
310.	Vannavika	43, 84
311.	Vestre eidet	34, 72
312.	Vika	43
313.	Vikabakkan	27, 71
314.	Vikabekken	41, 71
315.	Vikadalen	30, 71
316.	Vikagrinda (Selnes)	58, 71
317.	Vikagrinda (Rånes)	58, 71
318.	Vikahaugen (Eidem)	24, 71
319.	Vikahaugen (Rånes)	24, 71
320.	Vikaledet	59, 71
321.	Vikan (Eidem)	43
322.	Vikan (Rånes)	43
323.	Vikaskjæret	38, 71
324.	Vinterrugan	70
325.	Vinterveien	61
326.	Visprisholet	31, 82
327.	Ytre Snotterflua	35, 71, 73
328.	Ytre Øyabukta	40, 71, 73
329.	Øset (Selnes)	44
330.	Øset (Rånes)	44
331.	Østre eidet	34, 72
332.	Østre Selnesvågen	44, 71, 73
333.	Øver-Eidemen	73, 88
334.	Øvergården	48, 73, 85
335.	Øverhaugen	24, 73
336.	Øyan	5, 39, 87
337.	Øyaøya	39, 71

338.	Åfjorden	41, 71
------	----------	--------

Vedlegg 3: Grunnordregister

Naturord

	Sidetall
Bakke, m.	27
Bekk, m.	41
Berg, n.	21
Bog, m.	29
Bukt, f.	40
Dal, m.	30
Eid, n.	34
Fall, n.	47
Fjell, n.	22
Fjord, m.	41
Fjære, f.	35
Flaug, n.	23
Flu, f.	35
Fly, n.	45
Grov, f.	30
Grunne, m.	36
Hallar, m.	23
Hammar, m.	23
Haug, m.	24
Hi, n.	30
Hol, n.	31
Holme, m.	36
Hule, f.	31
Høgde, f.	24
Kleiv, f.	28
Klove, f.	32
Land, n.	36
Li, f.	28
Mo, m.	33
Myr, f.	34

Nakk, m.	25
Nes, n.	37
Odde, m.	37
Oppkomme, n.	41
Pynt, m.	26
Rant, m.	45
Sand, f.	38
Skage, m.	38
Skard, n.	32
Skjær, n.	38
Skog, m.	46
Skogband, n.	47
Slette, f.	33
Stein, m.	46
Strand, f.	39
Straum, m.	42
Sund, n.	42
Topp, m.	26
Trapp, f.	29
Trong, f.	42
Tuve, f.	26
Urd, f.	46
Val, m.	43
Vik, f.	43
Våg, m.	44
Ør, f.	39
Øse, n.	44
Øy, f.	39

Kulturord

Navn	Sidetall
Bolig, m.	48
Brygge, f.	52
Dam, m.	62
Ekre, f.	54
Eng, f.	55
Fergeleie, n.	60
Gjerde, n.	58
Grind, f.	58
Gård, m.	48
Hage, m.	55
Heim, m.	49
Hus, n.	50
Krå, f.	59
Led, n.	59
Master, f.	52
Naust, n.	52
Nyland, n.	56
Plass, m.	50
Reit, f.	56
Rekster, m.	60
Rom, n.	51
Sandtak, n.	62
Skole, m.	53
Sommarfjøs, n.	53
Stall, m.	62
Sti, m.	61
Stokk, m.	59
Stue, f.	50
Stø, f.	63
Toft, f.	51
Tøe, f.	56
Ungdomshus, n.	53
Vei, m.	61
Veit, f.	63
Voll, m.	57
Åker, m.	57

Funksjonelle grunnord

Navn	Sidetall
Bukselår, n.	64
Firkant, m.	64
Galt, m.	64
Trollfot, m.	65
Tønne, f.	65

Vedlegg 4: Navn funnet i SKO

Under følger alle navn funnet i skolebarnsoppskriftene fra ca. 1933.

Lyngsmyr, angivelig 66/2 (antagelig 66/23)

Som skrevet i SKO	Normert skrivemåte	Kjent for nåtidsinformant?	Ikke kartfestet
Høgdekra	†Høgdekra		X
Sjøstranda	†Sjøstranda		X
Høgdeveita	†Høgdeveita		X
Storåkeren	†Storåkeren		X
Kråkreirhalarn	†Kråkreirhallaren		X
Hulderstein	†Huldersteinen		X
Høgda	†Høgda		X
Gjeilbakken	†Geilbakkan		X
Stongfjellet	Stongfjellet	X	
Vikabakken	†Vikabakkan	X	
Dobbelbakken	†Dobbelbakkan	X	
Eiesbakken	Eidsbakkan	X	
Snåtra	Snotra	X	
Snåterflua	Snotterflua	X	

Sør-Eidem 64/2

Som skrevet i SKO	Normert skrivemåte	Kjent for nåtidsinformant?	Ikke kartfestet
Stibakken	Stibakkan	X	
Fjellsenge	†Fjellsenget		X
Kjellarekkera	†Kjellarekra		X
Fjøsekkera	†Fjøsekra		X
Stubbekker	†Stubbekra		X
Naustekker	†Naustekra		X
Vikan	Vikan	X	
Sommerfjøsekkera	†Sommarfjøsekra		X
Bursekkera	†Bursekra		X
Vikahaugen	†Vikahaugen	X	
Madam-Dahlbakken	†Madam Dahl-bakkan	X	
Stibakkuppkomet	Stibakkoppkommet	X	X
Grovauppkomet	Grovaoppkommet	X	
Sjærvikleet	†Skjærvikledet		X
Vikaleet	†Vikaledet		X
Stibakkleet	†Stibakkledet		X
Reitfjellet	Reitfjellet	X	
Grønnlifjellet	Grønnlifjellet	X	
Torvfjellet	†Torvfjellet		X
Stibakkhulen	Stibakkhula	X	X
Smihaugen	†Smihaugen		X

Bakkan 63/3

Som skrevet i SKO	Normert skrivemåte	Kjent for nåtidsinformant?	Ikke kartfestet
Bakkan	Bakkan	X	
Braseth	Braseth	X	
Rånes	Rånes	X	
Kjerrahaugen	Tjerrahaugen	X	
Norstrandhaugen	Nordstrandhaugen	X	
Sløttamyra	Slåttamyra	X	
Rånesveien	Rånesveien	X	
Elen-Annamyra	Elen Anna-myra	X	
Norignakken	Norrynakken	X	
Visprishóle	Visprisholet	X	
Gardkråa	†Gardkråa	X	
Eidskleiva	Eidskleiva	X	
Fjellmyra	Fjellmyra	X	
Kjørveien	Kjørveien	X	
Brekkbakkan	†Brekkbakkan		X
Tømmervika	Tømmervika	X	
Rødsteinene	Raudsteinan	X	
Trollfotodden	Trollfotodden	X	

Selnes 66/16

Som skrevet i SKO	Normert skrivemåte	Kjent for nåtidsinformant?	Ikke kartfestet
Toften	†Toften		X
Selnesmyran	Selnesmyran	X	
Plogvikmyran	Plogvikmyra	X	
Lynjen	†Lynjen		X
Sneisa	†Sneisa	X	
Gullvikdamman	†Gullvikdamman	X	
Småberga	†Småberga		X
Gløshaugen	Gløshaugen	X	
Bryggberja	Bryggberga	X	
Nausthaugen	†Nausthaugen		X
Nordhaugan	†Nordhaugan		X
Småsjera	Småskjæra	X	
Snåttra	Snotra	X	
Strømsholmen	Straumsholmen	X	
Nordstøa	Nordstøa	X	
Nordstøsjere	Nordstøskjæret	X	
Snåttersjere	Snotterskjæret	X	
Inder Snåtterflua	Indre Snotterflua	X	
Ytter Snåtterflua	Ytre Snotterflua	X	
Gullvikvåjen	Gullvikvågen	X	

Selnes 66/1

Som skrevet i SKO	Normert skrivemåte	Kjent for nåtidsinformant?	Ikke kartfestet
Helsingøra	Helsingøra	X	
Kalvhagan	†Kalvhagan		X
Rongdalen	Rogndalen	X	
Vika	Vika	X	
Parken	†Parken		X
Stubin	Stubben	X	
Rongdals-bekken	Rogndalsbekken	X	
Kleiva	Kleiva	X	
Staburshaujen	Stabburshaugen	X	
Stabursberje	Stabbursberget	X	
Stångfjelle	Stongfjellet	X	
Flåfjelle	Flåfjellet	X	
Kråkhole	†Kråkholet		X
Storklovva	Storklova	X	
Ursnese	Uersneset	X	
Sannbokta	†Sandbukta		X
Borgarshauan	Borgarhaugen	X	
Oterståkkan	Oterstokkan	X	
Sannan	Sandan	X	
Sannanhaujen	Sandanhaugen	X	
Brente	Brente	X	
Tobakskape	Tobakkskapet	X	
Tobakskaps-myra	Tobakkskapsmyra	X	
Strømshaujen	Straumshaugen	X	
Prestnauste	Prestnaustet	X	
Strømsmyra	Straumsmyra	X	
Småhauan	†Småhaugan		X
Hagavein	Hagaveien	X	
Skutan	Skutan	X	
Skutskale	Skutskardet	X	
Geitastin	Geitastien	X	
Gløshaujen	Gløshaugen	X	
Leirbojen	†Leirbogen		X
Lanhaukan	Landhaugan	X	
Mettimyra	†Midtimyra	X	
Kongeporten	†Kongeporten		X
Vika-grinda	†Vikagrinda		X
Kleiva-grinda	†Kleivagrinda		X
Nymo-grinda	†Nymogrinda		X
Norgårds-grinda	†Nordgårdsgrinda		X
Strøms-holmen	Straumsholmen	X	
Snåttra	Snotra	X	
Sannan-flua	Sandanflua	X	
Snåtter-flua	Snotterflua	X	
Straumen	Straumen	X	
Strøms-flua	Straumsflua	X	
Øse	†Øset		X

Rånesli 63/5

Som skrevet i SKO	Normert skrivemåte	Kjent for nåtidsinformant?	Ikke kartfestet
Løsmyra	Lysmyra	X	
Slåttamyra	Slåttamyra	X	
Rånesli	Råneslia	X	
Langmyra	Langmyra	X	
Tømmervika	Tømmervika	X	
Sletta	†Sletta	X	
Engan	†Engan	X	
Eisbakken	Eidsbakkan	X	
Elenannatofta	†Elen Anna-tofta		X
Kjellerekra	†Kjellarekra		X
Liabakken	Liabakkan	X	
Rånesveien	Rånesveien	X	
Vinterveien	†Vinterveien		X
Dragseivågen	Dragseidvågen	X	
Liasjeret	Liaskjæret	X	

Sjøgarden 63/4

Som skrevet i SKO	Normert skrivemåte	Kjent for nåtidsinformant?	Ikke kartfestet
Månsvikekran	†Monsvikekran	X	
Heimekran	†Heimekran		X
Sommarfjøsakra	†Sommarfjøsakra	X	
Månsvikhaugen	Monsvikhaugen	X	
Øverhaugen	†Øverhaugen		X
Nerhaugen	†Nerhaugen		X
Jøssmyra	Jøssmyra	X	
Josletten	†Josletten		X
Vikabekken	Vikabekken	X	
Sjøveien	Sjøveien	X	
Månsvikveien	†Monsvikveien		X
Mindeveien	Mindeveien	X	
Heimegjærde	†Heimegjerdet		X
Månsvikgjærde	†Monsvikgjerdet		X
Vikagrinda	†Vikagrinda		X
Månsvikgrinda	†Monsvikgrinda		X
Sommarfjøsgrinda	†Sommarfjøsgrinda		X
Merkeneset	†Merkeneset		X
Månsvikneset	†Monsvikneset		X
Joplassen	†Joplassen		X
Månsvikskjæret	†Månsvikskjæret		X
Vikaskjæret	Vikaskjæret	X	
Månsvikgrunn	†Monsvikgrunnen		X
Rånesvikan	Rånesvikan	X	

Rånes 63/2 (Yttergården)

Som skrevet i SKO	Normert skrivemåte	Kjent for nåtidsinformant?	Ikke kartfestet
Bekkaekra	†Bekkaekra		X
Tøa	Tøa	X	
Vikahaugen	Vikahaugen	X	
Vikadaln	Vikadalen	X	
Leirfallet	†Leirfallet		X
Jøssmyra	Jøssmyra	X	
Vikan	Vikan	X	
Mollbakkan	Moldbakkan	X	
Mindeveien	Mindeveien	X	
Vikabekken	Vikabekken	X	
Orabekken	Urdabekken	X	

Vedlegg 5: Navn funnet hos JHB

Under følger alle navn fra Jan Håvard Braseths skoleoppgave *Stedsnavn på Rånes* (1991):

Som skrevet i JHB	Normert skrivemåte
Bakkan	Bakkan
Bergli	Bergli
Blåbærholet	Blåberholet
Brattvika	Brattvika
Brattvikhaugen	Brattvikhaugen
Bryggneset	Bryggneset
Bukslåra	Bukslåra
Eidsbakkan	Eidsbakkan
Eidskleiva	Eidskleiva
Ellen Annamyra	Elen Anna-myra
Firkanten	Firkanten
Fjellmyra	Fjellmyra
Flybakkan	Flybakkan
Gammelveien	Gammelveien
Geitavika	Geitavika
Granly	Granly
Grisåkeren	Grisåkeren
Hegreflauget	Higriflauget
Holmen	Holmen
Holsundet	Holsundet
Jøssmyra	Jøssmyra
Kjerrahaugen	Tjerrahaugen
Kvennhusbekken	Kvennhusbekken
Laksgarnsodden	Laksgarnsodden
Langmyra	Langmyra
Liaodden	Liaodden
Liaskjæret	Liaskjæret
Lilleenget	Litjenget
Lysmyra	Lysmyra
Lysmyrholet	Lysmyrholet
Minde	Minde
Moen	Moen
Moldbakkan	Moldbakkan
Moskogen	Moskogen

Myrset	Myrset
Nordstrandhaugen	Nordstrandhaugen
Nordvik	Nordvika
Norrynakken	Norrynakken
Olabekken	Urdabekken
Oterhiet	Oterhiet
Reksterberget	Reksterberget
Rødsteinene	Raudsteinan
Rånesgalten	Rånesgalten
Råneslia	Råneslia
Rånesøya	Rånesøya
Sjøgarden	Sjøgarden
Skogbandet	Skogbandet
Sletten	Sletten
Slåttamyra	Slåttamyra
Smihaugen	Smihaugen
Staurhaugen	Staurhaugen
Steinruhaugen	Steinruvhaugen
Stormyra	Stormyra
Storvika	Storvika
Storvikdalen	Storvikdalen
Strandabakkan	Strandabakkan
Sørtønnene	Sørtønnan
Tangskjæret	Tangskjæret
Thun	Thun
Tjeldskjæret	Tjeldskjæret
Trollfotodden	Trollfotodden
Tøa	Tøa
Tømmervika	Tømmervika
Vikabekken	Vikabekken
Vikan	Vikan
Vikaskjæret	Vikaskjæret
Vinterrugan	Vinterrugan
Visprisholet	Visprisholet

Vedlegg 6: Alle navn som har gått ut av bruk

	Navn
1.	Bekkaekra
2.	Brekkbakkan
3.	Bursekra
4.	Dobbelbakkan
5.	Eidskleiva
6.	Elen Anna-tofta
7.	Eliashusa
8.	Engan
9.	Fjellsenget
10.	Fjøsekra
11.	Flyet
12.	Gardkråa
13.	Geilbakkan
14.	Gullvikdamman
15.	Heimegjerdet
16.	Heimekran
17.	Huldersteinen
18.	Høgda
19.	Høgdekra
20.	Høgdeveita
21.	Håkonnaustet
22.	Joplassen
23.	Josletten
24.	Kalvhagan
25.	Kjellerekra
26.	Kjellerekra
27.	Kjørveien
28.	Kleivagrinda
29.	Kongeporten
30.	Kråkhole
31.	Kråkreirhallaren
32.	Kuengmyra
33.	Leirbakkan
34.	Leirbogen
35.	Leirfallet
36.	Liagjerdet
37.	Lynge
38.	Lærarboligen
39.	Madam Dahl-bakkan
40.	Madam Dahl-stua
41.	Magnusrommet
42.	Merkeneset
43.	Midtimyra
44.	*Mjønes
45.	Monsvikekran
46.	Monsvikgjerdet

47.	Monsvikgrinda
48.	Monsvikgrunnen
49.	Monsvikneset
50.	Monsvikskjæret
51.	Monsvikveien
52.	Naustekra
53.	Nausthaugen
54.	Nerhaugen
55.	Nordgårdsgrinda
56.	Nordhaugan
57.	Nymogrinda
58.	Olabakkan
59.	Parken
60.	Pitlemoen
61.	Sandbukta
62.	Sjøstranda
63.	Skjærvikledet
64.	Skolen
65.	Skolfjellet
66.	Sletta
67.	Smihaugen
68.	Småberga
69.	Småhaugan
70.	Sneisa
71.	Sommarfjøsekra
72.	Sommarfjøsekra
73.	Sommarfjøsgrinda
74.	Stampen
75.	Stibakkledet
76.	Storåkeren
77.	Stubbekra
78.	Tobakkskapsmyra
79.	Toften
80.	Torvfjellet
81.	Vikabakkan
82.	Vikagrinda
83.	Vikagrinda
84.	Vikahaugen
85.	Vikaledet
86.	Vinterveien
87.	Øset
88.	Øverhaugen

Sammen drag

Denne masteroppgaven er en stedsnavnsgransking fra det ytterste området langs Åfjorden (Selnes-Rånes) i Åfjord kommune i Sør-Trøndelag. Omfanget er bearbeidet etter klassisk oppbygning og med en etymologisk arbeidsmetode, men tar utgangspunkt i tre forskjellige typer innsamlinger av stedsnavn: 1) Levende, eldre lokalkjente informanter (mellom 75-84 år da innsamlingen skjedde), 2) skolebarnsoppskrifter fra ca. 1933 som inkluderer åtte spørreskjema der skolebarn har skrevet ned alle stedsnavn de kom på i nærheten av eller på bostedet, og 3) Jan Håvard Braseths skoleoppgave fra 1991 som tar for seg stedsnavn på Rånes. Disse tre utgjør et navnetilfang på 338 navn på ulike lokaliteter. Oppgaven tar sikte på å besvare to problemstillinger, der den ene er generell og vil belyse opplysninger om natur, virksomhet, levevilkår og tro i området. Den andre problemstillingen sikter seg spesielt inn mot de utdødde navnene, og vil kartlegge hvor stor navnedøden har vært de siste 80 årene, hva navnedøden skyldes og hvilke navnegrupper som har lidd mest.

Som ventet bidro navnene til å male et bilde av landskap, menneskelig virksomhet, selvberging og overtro ved å ofte ha grunnord med terrengbeskrivende ordlyd og utmerkingsledd som forklarer relasjon til andre lokaliteter eller beskrivelse av utseende, alder, naturforhold, flora og fauna eller stadfesting av menneskelig virksomhet, innflytelse og overtro på stedet. Mange navn har dessverre gått ut av bruk siden skolebarnsoppskriftene skjedde, nesten 26 % av hele navnetilfanget og nesten 46 % av navnene i skolebarnsoppskriftene er konkludert med å ha gått ut av bruk. De aller fleste av de utdødde navnene har tilknytning til jordbruk og primærnæringer. I oppgaven konkluderer jeg med at den store navnedøden skyldes tre store endringer i området: 1) Mekaniseringen av primærnæringene (jordbruk i særlig grad), 2) fraflytting og bortforpakning av jord og 3) skifte eller opphør av funksjon i bygninger og infrastruktur.